

miljøpartiet
de grønne

Grønt håp i urolige tider

Alternativt statsbudsjett
2023

Mer solidaritet og fremtidstro

Samhold, håp og solidaritet *må* være overskriften på dette tiåret. Det er nå vi kan skape gode liv for alle som lever i dag og for fremtidens generasjoner. Miljøpartiet De Grønne sørger for mindre forskjeller i et mer rettferdig og likestilt samfunn. Vi løser de kortsiktige utfordringene på en måte som også kutter klimagassutslipp og restaurerer natur.

Vi lever i en usikker tid. Krisene avslører rått og ærlig svakhetene i samfunnet vårt, og de forsterker de eksisterende ulikhetene. Et grønnere og mer rettferdig samfunn forutsetter at godene fordeles bedre både her hjemme og globalt. Selv i Norge favner ikke vårt felles sikkerhetsnett bredt nok. Over 400 000 husholdninger sliter med å få endene til å møtes og rekordmange familier ser seg nå nødt til å stille seg i matkø fordi lommeboken ikke strekker til.

Det pågår en brutal krig i Europa. Globalt har millioner av mennesker blitt drevet ut i fattigdom og sult som følge av pandemien, ekstremvær, høye matvare- og energipriser og urettferdig fordeling av jordas ressurser. Konsekvensene av klimakrisen rammer oss allerede hardt. På Afrikas Horn er det sultkatastrofe. En tredjedel av Pakistan var nylig under vann. På Voss er det i skrivende stund den nest verste flommen noen sinne. Verden styrer mot 2,8 graders oppvarming. Det haster å kutte utslippene og de rike landenes overforbruk som ødelegger natur og dyreliv.

Vi må forberede oss bedre på det uforutsette og styrke beredskapen. Norge må produsere mer mat og energi. Da må vi satse på bøndene og fiskerne, og slutte å bygge ned matjord. Vi må gjøre kommuner og fylker over hele landet i stand til å tilpasse seg klimaendringene og kutte utslipp. De neste årene må vi skape fremtidens grønne arbeidsplasser og sikre en bærekraftig velferdsstat som kan ta vare på oss.

Norge er rikt nok til å dele, og vi blir rikere av å dele. Å klare å fordele rikdommen vår i vanskelige tider, vil være lakmustesten i vår tid. Trygghet og stabilitet i Europa og verden er i Norges interesse. Derfor er vårt svar mer solidaritet, ikke mindre.

Fra Oslo til Vardø skaper grønne politikere lokalsamfunn der det er godt å bo og enkelt å leve i pakt med naturen. For oss er ikke spørsmålet bare hva vi skal leve av, men også hva vi skal leve for. Vi vil ha mer tid til det som betyr noe. Lykkelige barn som leker i gresset. Et samfunn som stiller opp og gode naboer som hjelper hverandre. Turer i urørt, vill natur. Frodige åkre, sildrende bekker, fuglesang, rådyrsprang, åpne hav og ren luft.

Solidaritet med alt levende og med de som kommer etter oss er selve grunnmuren i vår politikk. Målet med det grønne politiske prosjektet er velferd, for alle, for alltid. Dét er det grønne håpet vi skal søke og verne om nå og i fremtiden.

Lan Marie Nguyen Berg

Storingsrepresentant i finanskomiteen for Miljøpartiet de Grønne

Lan Marie Nguyen Berg

MER SOLIDARITET OG FRAMTIDSTRO	2
1. SOLIDARITET MED EUROPA OG VERDEN	7
1.1. ET NYTT SOLIDARITETSFOND	8
1.2. EN KLIMAPROSENT TIL VERDENS FATTIGE	9
1.3. BISTAND FOR GLOBAL RETTFERDIGHET	10
1.4. EN HUMAN ASYLPOLITIKK	11
2. FREMTIDENS ENERGISYSTEM	12
2.1. EN KRISEPAKKE FOR ENERGISPARING	14
2.2. MER FORNYBAR ENERGI ISTEDELFOR OLJE OG GASS	15
2.3. EN RETTFERDIG OG MILJØVENNLIG STRØMBONUS	17
3. ET RETTFERDIG OG LIKESTILT SAMFUNN	18
3.1. KRAFTIG OMFORDELING GIR BEDRE SAMFUNN	20
3.1.1 Et skattesystem som reduserer forskjellene	20
3.1.2 Eksempel: Dette får en familie på fire med vår politikk	21
3.1.3 Formuesskatt og arveavgift	23
3.2. ET STERKERE SIKKERHETSNETT	24
3.3. EN HISTORISK RETTSHJELPSREFORM	26
3.4. EN GOD START PÅ LIVET	27
3.5. ET MER MANGFOLDIG SAMFUNN	28
3.6. EN LIKESTILT HVERDAG MED FUNKSJONSVARIAN	29
3.7. ET STERKT HELSEVESEN	30
3.8. BEDRE PSYKISK HELSE	32
3.9. EN MEDMENNESKELIG RUSPOLITIKK	33
3.10. EN VERDIG ALDERDOM	34
4. GRØNNE KOMMUNER ER BEDRE Å BO I	36
4.1. GRØNNE OG TRYGGE NABOLAG	38
4.2. MILJØVENNLIGE HVERDAGSREISER	39
4.3. BOLIGER FOR ALLE	39
4.4. KOMMUNER MED GODE TJENESTER	40
5. NATUR OG DYREVERN	42
5.1. MER TIL NÆRNATUREN	44
5.2. ET KRAFTTAK FOR LIVET I HAVET	45
5.3. NATURVERN OG NATURRESTAURERING	46
5.4. EN REDNINGSAKSJON FOR INSEKTENE	48
5.5. OMSORG FOR DYRENE	49
6. HELE LANDET I BRUK PÅ LAG MED NATUREN	50
6.1. ET MER BÆREKRAFTIG JORDBRUK	52
6.2. UTSLIPPSFRITT OG DYREVENNLIG FISKERI OG OPPDRETT	53

7. LETT Å VELGE MILJØVENNLIG	54
7.1. KLIMABELØNNING	56
7.2. LETT Å REISE MILJØVENNLIG	57
7.3. LETT Å SPISE MILJØVENNLIG	58
7.4. LETT Å DELE OG REPARERE	59
8. TRANSPORT FOR FREMTIDEN	60
8.1. KLIMAVENNLIG TRANSPORT I HELE LANDET	62
8.2. JERNBANEN ER RYGGGRADEN I TRANSPORTSYSTEMET	63
8.3. GRØNN NÆRINGSTRANSPORT PÅ VEI, BANE OG SJØ	64
8.4. MINDRE KLIMAGASSUTSLIPP FRA FLYTRAFIKKEN	65
9. KUNNSKAP FOR ET GRØNNERE SAMFUNN	66
9.1. EN TRYGG HVERDAG I BARNEHAGE OG SKOLE	68
9.2. VIDEREGÅENDE SKOLE OG FAGSKOLER	69
9.3. FREMTIDSRETTET FORSKNING OG HØYERE UTDANNING	70
10. VERDISKAPING I EN SIRKULÆRØKONOMI	72
10.1. EN SIRKULÆR ØKONOMI	74
10.2. INDUSTRI OG SKIPSFART	75
10.3. GRADVIS OG AVVIKLING AV OLJE- OG GASSEKTOREN	77
10.4. MER INNOVASJON OG ENTREPRENØRSKAP	78
10.5. BIOØKONOMI - DET LEVENDE OG FORNYBARE	79
10.6. KULTUR, OPPLEVELSER OG FRIVILLIGHET	80
11. TRYGGHET, FORSVAR OG BEREDSKAP	82
11.1. ØKT SELVFORSYNING, KLIMATILPASNING OG BEREDSKAP	84
11.2. FORSVAR OG SAMARBEID I EN NY SIKKERHETSPOLITISK SITUASJON	85
VEDLEGG	86
VEDLEGG I MDGS KLIMAPLAN: SLIK NÅR VI 80% KUTT I 2030	88
VEDLEGG II SLIK INNFRIR MDG BISTANDSPROSENTEN	110
VEDLEGG III VERBALFORSLAG 2023	112
VEDLEGG IV EN GRØNN OMSTILLINGSavgift	116
VEDLEGG V TOTALE UTGIFTER OG INNTEKTER	117
VEDLEGG VI FORSLAG FOR Å STYRKE FRIVILLIGHETEN	120
VEDLEGG VII ENDRINGER I FRIE INNTEKTER TIL KOMMUNENE	124

1. Solidaritet med Europa og verden

Det er de fattigste landene som har bidratt minst til klimaendringene. Likevel er det de som rammes hardest av klimakrisa. Som en rik oljeeksportør har Norge et særskilt og historisk ansvar for å stille opp med penger til verdens klimafinansiering og bistand. I tillegg får Norge store ekstrainntekter som følge av krigen i Ukraina. Norge kan og bør bidra mer internasjonalt.

I ni av ti land har mennesker fått det verre de siste årene. Behovene for humanitær hjelp er rekordstore. Å øke bistanden til både klimatilpasning, utslippskutt og bistand i fattige land er å investere i en tryggere og mer rettferdig verden. De Grønne er partiet som setter av mest penger til bistand og utvikling.

1.1 Et nytt solidaritetsfond

Putins energikrig mot Europa har ført til høye olje- og gasspriser. Norge er nå Europas største gassleverandør og får enorme ekstrainntekter. I 2022 estimerer regjeringen at staten vil få 900 mrd. kroner i ekstra skatteinntekter fra oljebransjen. I 2023 er estimatet 1000 milliarder kroner mer enn i et normalår. Disse pengene går direkte inn på oljefondet vårt. Regjeringen blir nå i økende grad kritisert internasjonalt for å ikke ville dele på denne krigsprofitten.

Krigsprofitten er ikke vår alene. Den tilhører Ukraina som nå bombes sønder og sammen. Den tilhører våre naboer i Europa som er blant de som betaler de skyhøye gassprisene. Og den tilhører fattige land som rammes hardt av økende matvare- og energipriser.

Derfor setter MDG alle ekstrainntektene inn på et solidaritetsfond. Pengene skal gå til humanitær hjelp og gjenoppbygging av Ukraina, til å støtte Europa gjennom krisen kontinentet nå står i, til investeringer i fornybar energi og til verdens fattigste som rammes hardest av høyere priser, matmangel og sammenfallende kriser.

Det er ikke vår skyld at Norge tjener penger på krigen, men stortingsflertallet kan bestemme hva vi gjør med pengene. Det vil ikke stå seg historisk om vi beholder alle disse pengene selv. Det er i Norges interesse å være med på å sørge for stabilitet, trygghet og bærekraftig utvikling i Europa og resten av verden.

Hovedsatsinger:

- Opprette et solidaritetsfond.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Opprette et solidaritetsfond. Pengene skal gå til Ukraina, Europa og utviklingsland som sliter pga høye energi- og matvarepriser.	1900 000

1.2 En klimaprocent til verdens fattige

Klimakrisen er grunnleggende urettferdig. De rike landene som opp gjennom historien har sluppet ut mest klimagasser rammes ikke like hardt av klimaendringene som verdens fattigste land som har sluppet ut minst. I tillegg har de fattigste landene mindre penger og mindre mulighet til å hjelpe befolkningen sin å tilpasse seg endringene. Dessverre har rike land ikke klart å skaffe til veie de pengene de har lovet. I tillegg anslås det at 80 prosent av klimabistand tas fra bistandspengene, og ikke kommer i tillegg slik landene egentlig har blitt enige om gjennom Parisavtalen.

Uten klimatilpasning, blir samfunnene mindre forberedt og mer sårbare for ekstremvær, tørke, jordskred, orkaner eller oversvømmelsene som øker i styrke og omfang som følge av klimaendringene. Da blir flere drevet ut i ekstrem fattigdom, sult og flukt. I tillegg er finansiering av globale utslippskutt som investeringer i vind-, vann- og solkraft og energieffektivisering helt nødvendig for å nå våre internasjonale klimamål.

Norge må ta sin del av ansvaret for den globale innsatsen mot klimaendringer. MDG har lenge foreslått å innføre en klimaprocent som et nytt prinsipp på linje med bistandsprosenten. Om Norge innfører et prinsipp om en klimaprocent, vil det kunne bidra til at andre land også innfører lignende prinsipper. Det er dessuten en mulighet for Norge til å gå foran med et internasjonalt initiativ som kan bidra til mer tillit og fremdrift i det internasjonale klimaarbeidet. Vi gir derfor én prosent av BNI, tilsvarende 58 mrd. kroner, til tiltak for å kutte klimagassutslipp og til klimaberedskap og -tilpasning.

Hovedsatsinger:

- En prosent av BNI til internasjonal klimafinansiering.
- Vi endrer §5 i lov om Statens Pensjonsfond for å tillate en direkte overføring fra oljefondet til et fond for klimabistand.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
En prosent av BNI til internasjonal klimafinansiering.	58 000

1.3 Bistand for global rettferdighet

Behovet for bistand har økt dramatisk i 2022. Antall mennesker med behov for nødhjelp har økt med over 50 millioner. Over 800 millioner mennesker sultet i verden i dag. Samtidig er over 100 millioner på flukt. Denne situasjonen krever ekstraordinær innsats. Så langt i år er kun 39 prosent av verdens samlede bistandsbehov finansiert. Flere land velger å kutte i internasjonal bistand på grunn av utfordringer på hjemmebane.

Norge er ett av få land som har enorme ekstrainntekter som følge av krigen. Norge har gitt en prosent i bistand i over 50 år, men det prinsippet bryter regjeringen nå. I kroner og øre setter regjeringen av litt mer enn i 2022, men en betydelig andel av pengene går til mottak av flyktninger i Norge og ikke til internasjonal bistand. Dessuten gjør høye priser internasjonalt at samme sum hjelper færre mennesker. Norge har råd til å hjelpe mer enn det regjeringen legger opp til.

MDG foreslår 14,3 milliarder ekstra til bistand slik at Norge når målet om 1 prosent av BNI i bistand. Dette finansieres ved at noe av de ekstra petroleumsinntektene Norge mottar som følge av økte priser på olje og gass settes inn på et eget bistandsfond som brukes til å innfri bistandsprosenten. Se også omtale av MDGs solidaritetsfond (kap 1.1) og vedlegg til budsjettet om hvordan MDG innfrir bistandsprosenten.

Hovedsatsinger:

- Humanitær krisehåndtering og matvarehjelp til et økende antall mennesker som er kastet ut i akutt krise som følge av økende matvarepriser og flere humanitære kriser verden over.
- 14,3 milliarder mer til bistand slik at vi når en prosent av BNI.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Hovedsatsinger finansiert ved å øke bistandsprosenten: (se også vedlegg)	
Nødhjelp og humanitær bistand.	3 000
Verdens matvareprogram: I sommer ba FNs matvareprogram om over 200 mrd. kroner for å håndtere sultkatastrofer som strekker seg inn i 2023.	1 500
Afghanistan: 90 prosent av befolkningen lever nå under fattigdomsgrensen.	800
Helse: Økt støtte til flere formål, herunder vaksinerings, pandemi-håndtering, SRHR-rettigheter m.m.	500
Utdanning: 1,8 millioner barn i lavinntektsland har mistet skolegang som følge av norske kutt de siste to årene. Vi reverserer kuttene.	900

1.4 En human asylpolitikk

For første gang er over 100 millioner mennesker på flukt i verden. Norge har et grunnleggende ansvar for å bidra i en verden der mange er på flukt fra krig, forfølgelse og klimaendringer. Vi trenger en mer ansvarlig og anstendig flyktningpolitikk, forankret i våre lange tradisjoner for å bidra internasjonalt og her hjemme.

Flyktninger fra land som Afghanistan, Burkina Faso, Myanmar, Etiopia, Nigeria og Kongo har behov for den samme solidariteten som ukrainske flyktninger har fått. Konflikter og undertrykking i autoritære regimer tar dessverre ikke pause selv om det foregår en krig i Europa. Norge kan ta en betydelig større andel kvoteflyktninger enn det regjeringen har lagt opp til i forslaget til statsbudsjett.

Både asylsøkere som venter på å få søknaden sin behandlet og flyktninger som venter på å bli bosatt fortjener anstendige leveforhold mens de venter i mottak. Satsene beboere på ordinære- og transitmottak mottar i dag er så lave at det ikke er mulig å leve av dem. Derfor prioriterer vi en kraftig økning av satsene på alle typer asylmottak.

Enslige mindreårige asylsøkere ligger i dag under Barnevernet, med unntak av de som er over 15 år. Denne sårbare gruppen må håndteres av Barnevernet, som har mest kompetanse på barns rettigheter og behov, og ikke under Utlendingsdirektoratet. Ansvar for denne gruppen flyttes til Barnevernet.

Asylsøkeres rettssikkerhet må styrkes i møte med utlendingsforvaltningen. I dag blir de fleste klager på Utlendingsdirektoratets vedtak avgjort av nemndleder og sekretariatet i Utlendingsnemnda alene, uten at det behandles i nemnd med to meddommere til stede. I regjeringens forslag til statsbudsjett er det foreslått å kutte ned på antall nemndmøter. Det reverserer vi. På sikt ønsker vi å styrke rettssikkerheten ved å reformere Utlendingsnemnda og innføre to-partsprosess.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Ta imot 5000 kvoteflyktninger.	430
Øke støtten til beboere i alle asylmottak med 50%.	54
Overføre ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15-18 år til Barnevernet.	224
Styrke rettssikkerheten til asylsøkere ved å reversere kuttet i antall nemndmøter i Utlendingsnemnda.	6

2. Fremtidens energisystem

Verdens land er i ferd med å bruke opp karbonbudsjettet dersom vi skal unngå de verste konsekvensene av klimaendringene. For å nå klimamålene må verden kvitte seg med fossilavhengigheten og investere massivt i fornybar energi de neste tiårene. Regjeringen gjør det motsatte. De gir særfordeler til oljeindustrien og øker skattene på fornybarnæringen. Vi fjerner regjeringens nye fornybarskatter, og innfører heller en ekstra avgift på oljeproduksjon.

Putins energikrig gjør at Europa nå setter opp farten med overgangen til fornybar energi. Det betyr at det er blitt mer behov for norsk gass på kort sikt, men at det vil bli mindre behov på lang sikt. Norge kan ikke fortsette å satse på olje og gass om Norge skal kunne være en viktig energinasjon i fremtiden.

Grønn energipolitikk handler også om sosial rettferdighet. Regjeringen bruker store penger på en strømstøtte som gir mest til de som bruker mest strøm, som ofte er de med mest penger. Vi innfører heller en strømbonus som deler ut pengene staten tjener på økte strømpriser flatt tilbake til hver og en av oss. Det er både mer omfordelende og gjør at det lønner seg å spare energi. I tillegg øker vi bevilgningene til ENOVA kraftig.

2.1 En krisepakke for energisparing

Den mest miljøvennlige energien er den vi ikke bruker. I energikrisen Europa står i er dette også den mest effektive måten vi i Norge kan bidra til mindre energibruk på kort sikt. Investeringer i energisparing kan gjennomføres på uker, eller måneder, i motsetning til mye annen infrastruktur. Både klimaet, naturen og lommeboka tjener på at vi sparer mer energi.

Energisparing i bygg er en viktig forutsetning for å nå klimamålene våre. Norge har et stort potensial for energisparing som ikke er utnyttet. Stortinget har vedtatt å redusere energiforbruket i bygninger i Norge med 10 TWh innen 2030. En ny SINTEF-rapport anslår at det kan spares 16 TWh bare i yrkesbygg.

Det er dyrt å skifte vinduer eller etterisolere. Mange opplever nå økte utgifter på huslån, mat og strøm. Mange vet ikke om støtteordningene hos Enova og tilskuddene har vært dårlig innrettet ved for eksempel at man ikke får støtte til å utbedre boligen gradvis.

Det internasjonale energibyrået har nylig gjennomgått Norges energipolitikk og etterlyst sterkere satsing på tiltak for varig redusert strømforbruk. Derfor legger vi frem en egen krisepakke for energisparing, for både det offentlige, næringsbygg og boliger.

Vil vil at Enova skal dekke inntil 50 prosent av investeringskostnaden på tiltak som solceller på tak, etterisolering, utskiftninger av vinduer og varmepumper.

Mange med dårlig råd har ikke penger til å investere i energisparetiltak. Derfor får husholdninger med lav inntekt økt støtte via Husbanken i vårt budsjett. Enova må vurdere en gradert støttesats der folk med lav inntekt får høyere støtte enn de med høy inntekt. Vi vil gi husholdningene gratis energirådgivning. For å hjelpe kommunene å gjennomføre klimatiltak, gir vi 400 millioner kroner til Klimasats.

Mer energisparing vil gi reduserte utslipp fra bygg. I klimaplanen for 2030 (vedlegg 1) anslår vi effekten til 0,2 millioner tonn CO₂ spart i 2030.

Hovedsatsinger:

- Krisepakke for raske investeringer i solenergi, energisparing og varmepumper.
- Bedre tilgang på informasjon og rådgivning om hvordan man kan spare energi.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Ekstra midler til Enova til en krisepakke for raske investeringer i solenergi, energisparing og varmepumper.	2500
Statlig tilskudd til investeringer i energisparing og solenergi i offentlige bygg gjennom Klimasats-ordningen.	400
Investeringstilskudd fra Husbanken for å støtte investeringer i energisparing for husholdninger med lav inntekt.	300
Rentefrie lån for investeringer i energisparing i regi av Husbanken.	200
Styrke Husbankens innsats for energisparing i utleieboliger, omsorgsboliger og sykehjem.	50
Gratis energirådgivning, inkludert befaringsplan og tiltaksplan.	100
Bred informasjonskampanje om energisparetiltak og investeringer i enøk, solenergi, varmepumper etc.	25
Kompensasjon til kommunene for bortfall av gebyr for søknader om oppgradering som inkluderer enøk eller solenergi investeringer.	60

2.2 Mer fornybar energi istedenfor olje og gass

Regjeringen har valgt å beholde størsteparten av den svært lukrative oljeskattepakken. Det har ført til en massiv boom i oljeindustrien. Oljebransjen suger opp både kapital, kompetanse og areal på bekostning av andre næringer. For å sikre vårt felles livsgrunnlag og norsk økonomi bør regjeringen nå heller slutte å lete etter olje, og starte å bruke de store pengene på fornybar energi.

Norge skal levere så mye gass vi kan til Europa nå, men vi kan ikke fortsette å satse på olje og gass om Norge skal kunne være en viktig energinasjon i fremtiden. Leting etter eller investeringer i nye felt vil ikke hjelpe Europa i den akutte krisen de står i nå.

Det neste tiåret må Europas energipolitikk løse to store kriser samtidig: Energiforsyningen må bli uavhengig av Russland, samtidig som klimagassutslippene må halveres innen 2030 og fjernes innen 2040. Det krever en massiv satsing på både energisparing og utbygging av fornybar energi.

Veksten i energiprisene har gjort det mer lønnsomt å oppgradere vannkraftverk og satse på vindkraft til havs eller på land. Imidlertid bidrar regjeringens forslag til skatteøkning på vann- og vindkraft til å bremse en helt nødvendig fornybarsatsing. MDG fjerner regjeringens nye fornybarskatter, og innfører heller en ekstra avgift på oljeproduksjon, slik at lønnsomhet og investeringer flyttes fra fossil til fornybar energi.

I tillegg fjerner vi oljeskattepakken som gir særfordeler til oljeindustrien, og stanser ny leting etter olje og gass. Grunnrenteskatt på vind må være innrettet slik at det lønner seg å bygge mindre turbiner i allerede utbygde områder.

Vi foreslår en stor satsing på havvind, solenergi og energisparing. Storskala utbygging av havvind kan bli Norges viktigste bidrag til omstillingen av Europa det neste tiåret. For å sikre lønnsomhet for prosjektene, må nye havvindparker kobles til både Europa og Norge. Forutsetningen for all utbygging må være strenge miljøkrav og at konsekvensutredningene er gode nok. Vi etablerer et fond for havvindutbygging og har en omfattende satsing på miljøkartlegging til havs i 2023.

Se nærmere omtale av MDGs satsinger på sol og energieffektivisering og -sparing i kapittel 2.1. Mer fornybar kraft er helt avgjørende for å kutte utslippene med 80 prosent innen 2030, som er MDGs mål. Dette er spesielt viktig for kvotepliktig industri. I MDGs klimaplan for 2030 (vedlegg 1) viser vi hvordan vi vil kutte utslippene.

Hovedsatsinger:

- Stanse regjeringens forslag om en massiv skatteøkning på fornybar energi.
- Raskere utbygging av havvind, solenergi og andre alternative energikilder.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Reversere regjeringens forslag om å innføre et høyprisbidrag på fornybar energi.	- 22 700
Reversere regjeringens forslag om å øke grunnrenteskatten på vannkraft.	- 11 200
Innføre en avgift på olje og gass til erstatning for regjeringens skatting av fornybarnæringen. Vi øker uttaket fra Oljefondet med tilsvarende for å kunne fjerne de økte skatt- og avgiftene på vann- og vindkraft. Grunnrenteskatt på vindkraft støttes, men med en noe annen innretning. Dette har ikke budsjetteffekt i 2023.	33 900
Fond for rask utbygging av havvind på norsk sokkel.	1 000
Tilskudd til utbygging av solenergi gjennom Enova (husholdninger og næringsbygg). Klimasats (offentlige bygg) og Husbanken (lavin- ntektsgupper). Se nærmere omtale under kap 2.1.	3 300
Kartlegging av dyreliv og økosystemer for å sikre miljøforsvarlig utbygging av havvind.	50

2.3 En rettferdig og miljøvennlig strømbonus

Strømprisene i Sør-Norge har vært rekordhøye det siste året. Vanlige folk sliter med å betale regningene. Samtidig tjener staten store penger på de økte prisene.

Det er på overtid at regjeringen endrer strømstøtten. Regjeringens strømstøtte premierer de som bruker mye strøm. Dette er urettferdig fordi det ofte er de som har god råd som har de høyeste strømutgiftene. Samtidig svekker det insentivene til å investere i strømsparetiltak. Statistisk Sentralbyrå sin gjennomgang av strømstøtten til regjeringen viste at de 10 prosent rikeste fikk dobbelt så mye fra statens strømstøtte i vintermånedene som de 10 prosent fattigste. Derfor har MDG, flere økonomer og aktører som Energi-Norge tatt til ordet for at regjeringen heller bør innføre en flat utbetaling til alle. MDG kaller det en strømbonus.

Vannkraften er vår alles felleseie. Når strømprisene er høye, tjener staten store ekstrabeløp. Det mener MDG bør deles ut igjen til alle. Vi deler ut statens ekstraordinære inntekter fra grunnsnitt på vannkraften og ekstraordinært høye utbytter fra Statkraft med en lik sum til alle som er bosatt i områder med høy strømpris. Vår strømbonus er mer rettferdig, og gjør at det lønner seg å spare energi.

Statens ekstra skatte- og utbytteinntekter som følge av forventede høye strømpriser utgjør ca. 45 mrd. kroner. Utbetalingen per person vil variere mellom prisområder og vil typisk være høyere i vintermånedene, men forenklet så vil det gi en årlig utbetaling per person på 10 000 kroner i 2023. Til sammen 40 000 for en familie på fire. Utbetalingen vil variere ut fra hvilket strømprisområde man bor i. I Sør-Norge vil husholdninger få mer enn dette fordi de har hatt høyere priser, i Oslo-området vil husholdningene få noe mindre.

Hovedsatsinger:

- Innføre en strømbonus som erstatter regjeringens strømstøtte.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Reversering av regjeringens strømstøtte.	- 44 700
Strømbonus som gir en utbetaling på 10.000 kroner per pers. 40.000 for en familie på fire.	45 000

3. Et rettferdig og likestilt samfunn

Solidaritet er kjernen i Miljøpartiet De Grønnes politikk. Vi vil utvide solidariteten til å omfatte alle mennesker, dyr, natur og fremtidige generasjoner. Den internasjonale, grønne bevegelsen er bygget på respekt for liv, mangfold, demokrati, likestilling, frihet og ansvar. Rettferdig fordeling av ressurser og mer omfordeling er helt avgjørende for å oppnå dette.

Forskjellene i Norge øker. Vanlige familier får det vanskeligere, mens de rikeste blir stadig rikere. Over 400 000 husholdninger har alvorlige økonomiske utfordringer eller sliter med å betale regningene som følge av de høye prisene. En av seks har måttet velge mellom å ha varmen på eller mat på bordet. De med mest må bidra mer. Derfor leverer Miljøpartiet de Grønne en kraftig omfordeling i vårt budsjett.

I et likestilt samfunn har alle muligheten til å leve gode liv, uten å møte hindringer basert på hvem de er, hvem de elsker, eller funksjonsgrad. Miljøpartiet har den beste funksjonspolitikken, ifølge Norges Handikapforbund. Miljøpartiet fortsetter kampen for å innføre rusreform i Norge, slik at mennesker med rusutfordringer får hjelp, ikke straff. Vi øker innsatsen mot rasisme.

3.1 Kraftig omfordeling gir bedre samfunn

Et inkluderende samfunn med små forskjeller er grunnmuren i et grønt samfunn. Derfor må vi ha en kraftigere omfordeling gjennom skattesystemet. De som tjener mest må også bidra mest. De Grønne vil øke skatten for de som tjener over 800 000, og senke den for de som tjener mindre. Vi gjeninnfører arveavgiften og øker formueskatten, og gjør det vanskeligere å gjemme unna rikdom i skatteparadiser.

Vår strømbonus er mer rettferdig. Vi gir et likt beløp per person, istedenfor å gi mest til de som bruker mest strøm (les mer kap. 2.3). Miljøavgifter trengs for at det skal lønne seg å velge miljøvennlige løsninger og for å vri forbruket i en miljøvennlig retning. For å unngå at det rammer skjevt, deler vi ut mye av avgiftene igjen til befolkningen, flatt per hode. Vi legger også frem en tiltakspakke mot familiefattigdom som vil gi særlig sårbare barnefamilier mange titusener ekstra i året.

Vi forsterker det sosiale sikkerhetsnettet for de som står uten jobb og for de som sliter mest i møte med høye priser, stigende renter og høye strømpriser. Det er svært belastende for barn å vokse opp i fattigdom. Barn av enslige forsørgere er utsatt. Derfor øker vi fødselsstønadene til 9 000 kr og gir enslige forsørgere 660 kr mer i måneden helt til barnet er 18 år.

Vi foreslår også en historisk rettshjelpsreform som utvider ordningen med fri retts hjelp til å gjelde 25 prosent av befolkningen. Størrelsen på lommeboken skal ikke avgjøre rettssikkerheten din i en vanskelig livssituasjon.

3.1.1 Et skattesystem som reduserer forskjellene

I store deler av den vestlige verden har de økonomiske og sosiale forskjellene mellom folk økt dramatisk de siste tiårene. Mange vanlige folk har opplevd at levestandarden deres har stagnert eller blitt redusert, mens de rikeste har økt sine inntekter og formuer. Dette skjer både fordi større deler av inntektene tilfaller de aller rikeste, men også fordi de med høyest inntekt relativt sett betaler mindre i skatt. I Norge ble arveavgiften fjernet i 2014. Formuesskatten ble også svekket under Solberg-regjeringen. Økt ulikhet i befolkningen bidrar til å svekke tilliten mellom folk og ikke minst fremtidsstroen til store grupper som opplever at de har færre muligheter enn sine foreldre.

Vi vil bekjempe denne utviklingen. Derfor foreslår vi en kraftig omfordeling gjennom både inntektsskatten og formueskatten i dette statsbudsjettet. Vi foreslår også å gjeninnføre arveavgiften for å redusere ulikheten som har vokst frem de siste årene.

Hovedsatsinger:

- Kraftig omfordeling fra de som har mest til de som har minst gjennom et mer rettferdig skatteopplegg ved at alle med inntekter under 800 000 kroner får ytterligere skattelette (se tabell kap 3.2.1).

- Økt satsing på bekjempelse av fattigdom, særlig barnefattigdom ved å øke satsen for enslige forsørgere.
- Dagpenger for nyutdannede som ikke får jobb ved endt utdanning.
- 660 kroner mer barnetrygd pr måned til aleneforeldre også etter at barnet har fylt 3 år.
- Økt engangsstønad ved fødsel og adopsjon med 10%.
- Økt formuesskatt for dem som har mest fra før.
- Gjeninnføring av arveavgift.

3.1.2 Eksempel: Dette får en familie på fire med vår politikk

Vi omfordeler mer gjennom inntektsskatten enn det regjeringen foreslår. Vi erkjenner også at økte miljøavgifter rammer de med minst hardest. Derfor deler vi ut igjen mye av miljøavgiftene vi trekker inn. Vi deler ut igjen ca. 2 500 kroner per person knyttet til miljøavgiftene. Vår strømbonus er også mer omfordelende enn regjeringens. Vi deler ut 10 000 kr per person i områder med høye strømpriser (les mer kap. 2.3).

Eksempel: Familie på 4 personer der begge foreldre har inntekt på 400.000-450.000 kr

Tiltak	Område med høy strømpris	Område med lav strømpris
Mindre inntektsskatt	12 000	12 000
Strømbonus	40 000	0
Klimabelønning	10 000	10 000
Totalt årlig beløp:	62 000	22 000

Tabell med inntektsskatt, strømbonus og klimabelønning:

Bruttoinntekt inkl. skattefrie ytelser	Antall	Gjennomsnittlig endring i skatt og utbetalinger. Kroner			
		Redusert skatt inntekt	Strøm-bonus ¹	Klima-belønning ²	Totalt
0 – 100 000 kr	372 800	0	-10 000	-2 500	-12 500
100 000 – 200 000 kr	242 400	-1 100	-10 000	-2 500	-13 600
200 000 – 250 000 kr	190 300	-2 700	-10 000	-2 500	-15 200
250 000 – 300 000 kr	270 500	-4 900	-10 000	-2 500	-17 400
300 000 – 350 000 kr	301 100	-6 100	-10 000	-2 500	-18 600
350 000 – 400 000 kr	317 000	-6 200	-10 000	-2 500	-18 700
400 000 – 450 000 kr	299 800	-6 000	-10 000	-2 500	-18 500
450 000 – 500 000 kr	305 500	-5 700	-10 000	-2 500	-18 200
500 000 – 550 000 kr	300 200	-5 300	-10 000	-2 500	-17 800
550 000 – 600 000 kr	282 900	-5 000	-10 000	-2 500	-17 500
600 000 – 700 000 kr	496 800	-4 200	-10 000	-2 500	-16 700
700 000 – 800 000 kr	348 800	-1 300	-10 000	-2 500	-13 800
800 000 – 1 000 000 kr	380 700	3 700	-10 000	-2 500	-8 800
1 000 000 – 2 000 000 kr	385 200	17 700	-10 000	-2 500	5 200
2 000 000 – 3 000 000 kr	38 800	57 800	-10 000	-2 500	45 300
3 000 000 kr og over	23 900	212 900	-10 000	-2 500	200 400
I alt	4 556 900	100			
Påløpt proveny. Mill. kr		560			
Bokført proveny. Mill. kr		445			

¹ Strømbonus er utbetaling av statens ekstra grunnrenteskattinntekter fra høye strømpriser samt økt utbytte fra Statkraft, og deler av den økte momsinnkomsten fra høye strømpriser. Beløpet deles ut til hver person bosatt i områder med høy strømpris uavhengig av alder. Mao en familie på 4 vil få utbetalt 40.000 kroner.

²MDG utbetaler den ekstra avgiften for å oppnå en fem kroners prisøkning på bensin- og dieselpumpen, samtidig deles også ut inntektene fra regjeringens flypassasjeravgift og deler av vår egen flyseteavgiften. Dersom det ikke differensieres mellom landsdelene vil alle personer få utdelt 2.500 kroner. En familie på 4 vil få utbetalt 10.000 kroner.

3.1.3 Formuesskatt og arveavgift

Formuesskatten er et viktig tiltak for å forebygge og begrense ulikhet i samfunnet. Samtidig anerkjenner vi at den kan slå uheldig og urettferdig ut for enkelte som har lav inntekt og begrenset mulighet til å betjene en høy formuesskatt. Dette gjelder ikke minst gründere og eiere av småbedrifter i etableringsfasen.

Vi foreslår derfor å endre innretningen på formuesskatten. Bunnfradraget økes slik at færre må betale og vi innfører et trinn til i "trinnskatten" i formuesskatten med høyere satser på de største formuene. Samtidig reduserer vi regjeringens skatterabatt på aksjer og driftsmidler ytterligere.

OECD har slått fast at riktig utformet skatt på arv bidrar til å redusere ulikhetene i samfunnet. 24 av OECDs 37 land har i dag skatt på arv. Vi foreslår derfor å innføre en arveavgift med et høyt bunnfradrag. Det er viktig at bunnfradraget er så høyt at arveavgiften ikke i realiteten blir en ekstra skatt for alle, men blir en skatt for de mest formuende blant oss. Vi vil derfor foreslå å innføre en arveavgift med følgende forutsetninger:

- 7 mill.kroner i bunnfradrag
- 5 prosent skatt på arv og gaver mellom 7 og 20 mill. kroner
- 10 prosent skatt mellom 20 og 100 mill. kroner
- 15 prosent skatt på arv og gaver over 100 mill. kroner

Hovedsatsinger:

- Øke bunnfradraget i formuesskatten fra 1,7 til 2,3 mill. kroner og øke satsene.
- Innføre en arveavgift.
- Redusere verdsettingsrabatten på aksjer til 5 prosent.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
SKATTER - privatpersoner	
Øke inntektsskatten fra 22 til 23 pst samtidig som vi foretar en kraftig omfordeling fra de som tjener mest til de som har minst.	445
Endre innretningen på formuesskatten. Bunnfradraget økes samtidig som satsene økes. I tillegg reduseres rabatten på aksjer.	4 490
Innføre en arveavgift. Det vil ikke ha budsjetteffekt før i 2024.	0
Reversere Støre-regjeringens endringer i skattefradraget for reiser.	820
Avvikle individuell skattefinansiert pensjonssparing.	245
Fjerne mulighet til å trekke fra renter på skatten for lån over 4,6 mill. kroner.	3 115
Øke fiskerfradraget.	-42,9
Øke jordbruksfradraget.	-41,8
Doble skattefradrag for gaver til frivillige organisasjoner.	-99
SUM SKATT PRIVATPERSONER	8 931

Skatter - bedrifter	
Fjerne regjeringens forslag til økt grunnrenteskattesats på vannkraft.	-11 200
Øke skatteprosenten fra 22 til 23 pst. Det vil ikke ha provenyeffekt i 2023, men en påløpt provenyeffekt på 3,3 mrd. kroner i 2023.	0
Endre reglene for innbetaling av forskuddsskatt for å gjøre det enklere for selvstendige næringsdrivende.	0
Innføre et standardisert fradrag for faktiske kostnader for selvstendig næringsdrivende.	-183
Redusere avskrivningssats for fossile vogntog, lastebiler, busser til 20% som anbefalt av Skatteutvalget.	115
Øke avskrivningssatsen for skip.	-115
Reversere regjeringens forslag om å øke skattlegging av el-firmabiler.	-251
Øke avgift på petroleumssektoren for å dekke inn regjeringens forslag til økt grunnrenteskatt på fornybarnæringen.	11 200
SUM ENDRINGER SELSKAPSBESKATNING (bokført)	-434
Øke utgiftene til kontroll mot skatteunndragelse. Forventer økte skatteinntekter.	500

3.2 Et sterkere sikkerhetsnett

Velferdsstaten har gjort Norge til et samfunn med høy levestandard, høy tillit og gode forutsetninger for omstilling. Likevel vokser ett av ti barn opp i fattigdom. Over 400 000 norske familier sliter nå med å få endene til å møtes. Køene til matsentralene vokser. Det er derfor behov for større omfordeling gjennom skattesystemet.

Et godt felles sikkerhetsnett gir et trygt og inkluderende samfunn rundt oss, og tar imot oss når vi har utfordringer. De neste årene vil det være nødvendig med store endringer i økonomien, både fordi vi må ut av oljeavhengigheten, og fordi pågående klimaendringer vil gi oss nye utfordringer. Det gjør det enda viktigere å ha en stat som kan skape trygghet i usikre tider. Vi prioriterer derfor mer penger til barnefamilier, de som står utenfor arbeidslivet og de som trenger helsehjelp. Vi øker inntektsgrensen og satsene i bostøtteordningen under Husbanken, slik at flere får mer hjelp. Regjeringen har kuttet i utbetalingene til de som står uten jobb ved å redusere dagpengene. Det er uforståelig. Vi reverserer dette kuttet samtidig som vi innfører en ny ordning med dagpenger for nyutdannede som ikke kommer i jobb.

Hovedsatsinger:

- Styrke bostøtten slik at flere kommer inn under ordningen, samtidig med at satsene heves sammenlignet med 2022.
- Opprette 800 flere tiltaksplasser for utviklingshemmede og personer med psykiske lidelser og øke lønnstilskudd til personer som har vansker med å komme inn på arbeidsmarkedet.
- Stryke frivilligsentralene, slik at enda flere barn og unge kan delta på idretts- og fritidsaktiviteter.
- Prøveforsøk med redusert arbeidstid i særlig belastende yrker.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Øke satsene i bostøtten med 10 prosent og heve inntektsgrensen med 20 prosent, slik at flere blir omfattet av ordningen	900
Etablere en ordning med dagpenger for nyutdannede som ikke finner jobb.	55
Reversere regjeringens kutt i opptjeningsperioden for å få dagpenger.	190
Styrke de frivillige organisasjonenes innsats mot fattigdom.	10
Styrke innsatsen mot barnefattigdommen ved å øke midler til NAV.	75
Midler til implementering av forbedrede tiltak for BPA, basert på forslag fremmet i NOU Selvstyrt er velstyrt.	250
Opprette 800 flere tiltaksplasser for utviklingshemmede og personer med psykiske lidelser og øke lønnstilskudd til personer som har vansker med å komme inn på arbeidsmarkedet.	117
Øke midlertidig lønnstilskudd for å bidra til at personer kan bli fast ansatt i ordinære virksomheter.	115
Nedsette et utvalg som skal utrede hvordan borgerlønn kan organiseres.	5
Øke satsingen på lønnstilskudd til personer som har problemer med å komme inn i arbeidsmarkedet på ordinære lønns- og arbeidsvilkår.	100
Styrker frivilligsentralene, sånn at enda flere barn og unge kan delta på idretts- og fritidsaktiviteter.	100
Forsøksordning med kortere arbeidstid for særlig belastende yrker i offentlig sektor.	50

3.3 En historisk rettshjelpsreform

God tilgang på rettshjelp er et avgjørende enkelttiltak for å ivareta den alminnelige rettssikkerheten i samfunnet. Ingen skal lide rettstap på grunn av manglende økonomisk evne eller mangel på informasjon. Vi implementerer en rettshjelpsreform i tråd med anbefalingene til rettshjelpsutvalget, blant annet ved å heve inntektsgrensen og inkludere flere sakstyper i ordningen.

Hovedsatsinger:

- Øke rettshjelpssatsene.
- Utvide rettshjelpsordningen til nye områder.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Øke rettshjelpssatsen med 200 kroner.	379
Utvide dekningsgraden for dagens rettshjelpsordning fra 9 til 25 prosent av befolkningen over to år. I 2023 foreslås ordningen utvidet til å nå 15 prosent av befolkningen.	300
Innføre et førstelinje-rettshjelpstilbud for hele landet.	170
Utvide fri rettshjelpsordningen til også å omfatte arbeidsrett, gjeldsrett, husleierett, straffegjennomføringsrett, utlendingsrett (herunder også familiegjengenforening), og saker om helsehjelp og sosiale ytelser. Vi inkluderer også fri rettshjelp til barn i UNE-saker (1 mill. kr.).	200
Implementere rettshjelpsutvalgets forslag om økning i antall timer rettshjelp til asylsaker.	5
Opprette en finansieringsordning som kan bidra til at prinsipielle avgjørelser i utlendingssaker i større grad enn i dag kan bli undergitt domstolskontroll, slik rettshjelpsutvalget foreslår.	4
Gjenninnføre rett til rettshjelp for utvisning ved straffbare handlinger og i saker som gjelder § 32 a&d slik rettshjelpsutvalget foreslår.	7

3.4 En god start på livet

Samfunnet må ta gravide og fødende kropper på alvor. Barseltilbudet er under konstant press og kuttes flere steder. Vi styrker føde- og barselstilbudet, så flere familier kan få en trygg start, med å blant annet inkludere fysioterapeut i den offentlige oppfølgingen etter fødsel. Vi bevarer kontantstøtten så familien selv kan bestemme hvordan det er riktig for dem å starte på ferden.

De første leveårene er ofte de viktigste i våre liv, men også i Norge er det mange barn som lever svært vanskelige liv. MDG vil derfor styrke Barneombudets arbeid. Vi styrker familievernet og meklingsstilbudet til familier som trenger det. Vi ansetter 150 nye saksbehandlere i det kommunale barnevernet og trapper opp arbeidet for voldsutsatte barn.

Alle barn er barn - uansett hvor de kommer fra. Vi overfører derfor ansvaret for alle enslige mindreårige asylsøkere til barnevernet.

Ingen barn skal vokse opp i fattigdom. Vi styrker økonomien til barnefamilier med lav inntekt, særlig for aleneforeldre, og vi tilfører mer penger til barnetrygd. Vi ønsker også å legge bedre til rette for at små barn får tid med begge sine foreldre. Derfor innfører vi selvstendig opptjeningsrett for far. I tillegg øker vi engangsstønaden ved fødsel og adopsjon, med mål om tredobling på sikt.

Alle barn bør ha tilgang til opplevelser som gir rikere liv, uavhengig av foreldrenes inntekt. Vi prioriterer derfor støtte til Den kulturelle skolesekken, idrettsaktiviteter og velutstyrte frivilligsentraler. Vi øker tilskuddsordningen i Bufdir om inkludering av barn og unge, for å tilgjengeliggjøre fritidsaktiviteter for flere, med særlig fokus på lavinntektsfamilier.

Hovedsatsinger:

- Styrke føde- og barseltilbudet.
- Utvide retten til foreldrepenger.
- Øke engangsstønaden ved fødsel og adopsjon.
- Øke antall fleksible uker i foreldrepermisjonen fra 16 til 20 uker.
- Beholde kontantstøtten.
- Styrke barnetrygden.
- Styrke tiltak for barnas trygghet og trivsel.
- Overføre ansvaret for alle enslige mindreårige asylsøkere til barnevernet.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Styrke føde- og barselstilbudet.	150
Sikre far/partner eller annen omsorgsperson to ukers lønnet omsorgspermisjon i forbindelse med fødsel.	323
Begynne en opptrapping av engangsstønaden ved fødsel og adopsjon, med mål om tredobling på sikt.	658

Utvide småbarnstillegget til enslige forsørgere med barn 0-3 år til å omfatte alle barn under 18 år, og prisjustere barnetrygden.	1 305
Styrke familievernet og meklingstilbudet til familier som trenger det.	25
Øke potten på tilskudd til inkludering av barn og unge for å tilgjengeliggjøre fritidsaktiviteter for fler barn og unge, med særlig fokus på lavinntektsfamilier.	30
Øke grunnstøtten for barne- og ungdomsorganisasjoner, for å sikre at demokratiske barne- og ungdomsorganisasjoner styrkes igjen etter korona.	15
Reversere regjeringens kutt i kontantstøtten.	223,5
Styrke Barneombudets arbeid ytterligere.	5
Flere saksbehandlere i det kommunale barnevernet.	110
Overføre ansvaret for alle enslige mindreårige asylsøkere til barnevernet.	224

3.5 Et mer mangfoldig samfunn

Miljøpartiet de Grønne jobber for et mangfoldig samfunn for og med alle. Vi ønsker et samfunn der alle uavhengig av de forutsetningene man har i livet skal kunne delta i arbeidslivet, samfunnslivet, det frivillige og på sosiale arenaer. Derfor må vi tilrettelegge for at alle uavhengig av funksjonsvarians, legning, kjønn, seksualitet, etnisitet, alder, tilhørighet til religion eller livssyn, språk og kulturell bakgrunn skal få denne muligheten.

Norge har de siste tiårene utviklet seg til å bli et flerkulturelt og multireligiøst samfunn. Den utviklingen ønsker vi velkommen. Innvandring bringer med seg et mangfold som beriker og styrker landet vårt. Det gjelder enten mennesker kommer til Norge for å jobbe eller fordi de flykter fra krig og forfølgelse. God integrering handler om erfaring og kompetanse, og krever samarbeid over tid med mellom kommunen, næringsliv, skoler og frivillige. Vi vil gjøre kommunenes flyktningtjeneste mer stabil og holde kompetansen oppe ved å gjøre dette til en fast, lovpålagt oppgave som enhver kommune har ansvar for, og eventuelt heller kan reservere seg mot i enkeltår ved behov.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Tilbud om flerkulturell Duola for fødende.	15
Støtte til frivillige organisasjoners arbeid for å gi helsehjelp til papirløse mennesker i Norge, herunder kostnadene ved å drifte hhv. Helsehjelp til papirløse i Oslo og Helsesenteret for papirløse migranter Bergen.	13
Styrke forskning på kvinnesykdommer, som endometriose, adenomyose osv. og styrker forskning på mannens helse, inkludert mental helse.	10
Etablere en tilskuddsordning mot rasisme, diskriminering og hatefulle ytringer.	10
Styrke frivilligsentralene, slik at enda flere barne og unge kan delta på idretts- og fritidsaktiviteter.	100
Øke støtten i likestillings- og diskrimineringsombudet øremerket til arbeid mot diskriminering av personer med funksjonsvarians og LHBTIQ-personer.	10
Styrke finansieringen av samiske aviser, støtten for digitalisering og sikring av samiske kulturminner, og tilskuddet for samisk kulturminnearbeid.	11,4

3.6 En likestilt hverdag med funksjonsvarians

Ingen skal bli funksjonshemmede i møte med samfunnet. All ny kollektivtransport skal oppfylle kravene til universell utforming, arbeidsplasser og utdanningsinstitusjoner skal legge til rette for mangfoldet av funksjonsvarianser, alle barn skal kunne bruke parker og lekeplasser og det skal være mulig for alle å ferdes i det offentlige rom uten unødvendige hindringer. God funksjonspolitikk er ikke bare én budsjettpost.

Ordningen med Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) er et frihetsverktøy som skal sikre alle innbyggere økt mulighet til å delta i samfunnet. Ordningen er et viktig sosialpolitisk verktøy som sikrer inkludering i samfunnet på tvers av funksjonsvarians. Det er avgjørende at flere blir anerkjent sin rett på dette verktøyet. Derfor setter vi av store midler for å sikre at flere kan ta del i ordningen.

Hovedsatsinger:

- Forbedre BPA-ordningen.
- Øke antall tiltaksplasser for personer som har problemer med å komme inn på arbeidsmarkedet.
- Satse på flere universelt utformede holdeplasser og stasjoner.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Satse på tilgjengelighet for personer med funksjonsnedsettelse med flere universelt utformede holdeplasser og stasjoner, samt enklere tilgang på kollektivtransport for gående og syklende gjennom snarveiprosjekter, sykkelparkering og sykkelhotell ved knutepunktene.	100
Erstatte dagens statlige normer for veibygging med nye vei- og gatenormaler som vektlegger myke trafikanter, byutvikling, universell utforming, bomiljø, trafikksikkerhet, natur og klima.	5
Utvide TT-ordningen til å gjelde hele landet.	146,5
Øke antall tiltaksplasser for personer som har problemer med å komme inn på arbeidsmarkedet med 800 stk.	188
Forbedre BPA-ordningen som oppfølging av forslag fremmet av utvalg.	250
Påbygg til Bymuseet i Bodø for at museet skal bli universelt utformet til kulturhovedstadsåret i Bodø i 2024.	8,4
Styrke finansieringen av bibliotekene, og øremerker 5 millioner kr til døves og deres familiers rett til tegnspråkopplæring og å styrke arenaer for døvekultur.	5

3.7 Et sterkt helsevesen

Fastlegeordningen er en av de mest vellykkede helsereformene, men nå er den i ferd med å kollapse. Fastlegene har for stor arbeidsbelastning og færre søker seg til yrket. Vi vil at fastlegene skal ha tid til den enkelte pasient, og at det skal være mulig å kombinere en slik jobb med familieliv. Derfor vil vi styrke fastlegeordningen med blant annet tiltak for å korte ned pasientlistene, flere sosiale rettigheter for fastlegene og flere stillinger for nye fastleger i spesialisering.

Samtidig har Norge kritisk og økende mangel på sykepleiere. Det er store utfordringer med å rekruttere og holde på de menneskene som skal sørge for at den nødvendige kompetansen og de varme hendene vi trenger i helsetjenestene i årene fremover. Arbeidshverdagen til sykepleiere skal ikke være så belastende at det går på bekostning av livskvalitet og helse. Derfor øker vi bemanningen og sørger for at alle som ønsker full stilling får det, med mer forutsigbare og levelige arbeidstider. For å øke rekruttering vil vi desentralisere sykepleierutdanning, og sørge for gode praksisplasser og tilbud til videreutdanning.

Tennene er en del av kroppen. Vi starter arbeidet med å innføre en tannhelsereform som sikrer tilsvarende muligheter til å få behandlet helseproblemer i munnen som vi i dag har for andre helseproblemer.

Hovedsatsinger:

- Stanse fastlegekrisen.
- Øke bemanning og rekruttering av sykepleiere.
- Gi fagfolkene tiden og tilliten tilbake ved å vektlegge faglige råd fra de som er tette på pasienten fremfor sentralisert, byråkratisert kontrollregime med stortilt konsulentbruk.
- Stanse gigantsykehuset på Rikshospitalet og sykehuset i Innlandet, for heller å satse på Ullevål/Aker og mer regional fordeling i Innlandet.
- Starte tannhelsereform, inkludert helhetlig gjennomgang av hele tannhelsetjenesten.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Stanse fastlegekrisen: • Styrke fastlegeordningen ved å doble regjeringens innsats for 2023. • Styrke opptrappingen av ALIS. • Tilskudd til kommuner som sliter med høye kostnader til vikarbruk pga stor rotasjon eller ubesatte fastlegestillinger. • Kompensasjon til fastleger for tapt arbeidsfortjeneste ved deltakelse på obligatoriske kurs. • Årlig styrking av SOP (Sykehjelps- og pensjonsordningen for leger)-fondet.	950
Øke grunnbemanningen på sykehusene.	500
Flere LIS1-stillinger ved sykehusene.	35
Flere utdanningsstillinger for sykepleiere.	100
Styrke føde- og barselstilbudet og flere utdanningsstillinger for jordmødre (10 mill. kr).	160
Utfasing av fossil energi som oppvarming i offentlige bygg som eies av regionale helseforetak.	20
Tiltak mot antibiotikaresistente bakterier.	20
Styrke forskningen på ME.	20
Starte innfasingen av en tannhelsereform gjennom å styrke ordningene for de svakeste, slik som TOO-ordningen, og sette igang en helhetlig gjennomgang av hele tannhelsetjenesten.	150

3.8 Bedre psykisk helse

Psykisk helse har blitt systematisk underprioritert i det norske helsevesenet i mange år til fordel for tilstander som er lettere å måle, telle og håndtere med enkle løsninger.

Vi prioriterer å bygge god mental helse ved å jobbe for et helsefremmende samfunn med mindre prestasjonsjag, ensomhet og utenforskap. Samtidig satser vi tungt på tiltak for å tidlig fange opp, forkorte ventetid og sikre bedre behandling og oppfølging av psykisk helse i helsevesenet. Tidlig innsats er viktig. Derfor har vi en tiltakspakke for psykisk helse i skole og barnehager.

Nesten halvparten av studentene sliter med psykiske plager. Det skyldes både prestasjonspress, trang økonomi og dårlig sosialt sikkerhetsnett, men også ensomhet og usikkerhet i utrygge tider. Vi vil styrke det psykiske helsetilbudet for studenter med en egen tiltakspakke.

Hovedsatsinger:

- Øke døgnplasser i psykisk helsevern, styrke helseverntilbudet i kommunene og ettervern for psykisk helse og rus.
- Tiltakspakke for studenters psykiske helse.
- Tiltakspakke for psykisk helse i skole og barnehager.
- Satse på innovative behandlingstilbud for psykiske lidelser og mental helse.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Vi styrker det psykiske helsevernet i kommunene. Pengene går blant annet til rask psykisk helsehjelp, etablering av flere MOsentre, flere lavterskel substitusjonsbehandlingssentre og til å ansette flere psykologer.	55
Vi vil at det skal være maksimal én ukes ventetid for å fastsette første møte mellom pasient og spesialist på psykisk helse. Dagens frist er 10 virkedager.	50
Vi styrker skolehelsetjenesten for å gi bedre oppfølging av ungdom som sliter.	150
Vi styrker ettervern for psykisk helse og rus.	20
Oppussing og økt vedlikehold av de psykiatriske spesialsykehuse.	50
Øke antall døgnplasser i psykisk helsevern.	220
Psykisk helse for barn og unge: • Vi setter av 2 mill. kroner i tilskudd til Spør Oss og 2 mill kroner til kompetanseheving om psykisk helse for ungdomsarbeidere. • Vi øker tilskuddet til Psykisk helse i skolen med 10 mill. kroner. • Vi setter av 20 mill. kroner til et forsøksprosjekt der deltakerne får beholde en delvis oppfølging fra barne- og ungdomspsykiatrien samtidig som de fases over i voksenpsykiatrien.	39

Studenters psykiske helse: • Vi dobler tilskuddet til tilskuddsordningen Studenter – psykisk helse og rusmiddelbruk med 22 mill. kroner. • Vi vil styrke sikkerhetsnett for personer med psykiske utfordringer og øker tilskuddene til lavterskel hjelpetelefoner og chatforum for personer med mentale helseutfordringer og psykiske lidelser i alle aldre med 5 mill. kroner og øremerker 1,5 mill. kroner til å reversere regjeringens kutt av hjelpetelefon for studenters mentale helse. • Vi bevilger 40 mill. kroner i statlig støtte til psykologtjeneste for studenter som i dag finansieres gjennom semesteravgift. • Vi utvider den øvre aldersgrensen for egenandelsfritak for psykisk helsehjelp fra 18 til 20 år og senker egenandelene for psykologhjelp med 20 prosent.	88
Økning til tilskuddsordningen for Bruker- og pårørendearbeid innen rus, psykisk helse- og voldsfeltet, herunder arbeid mot kroppspress og spiseforstyrrelser, og arbeid for pårørende.	15
Vi etablerer et senter for forskning og utvikling av innovative behandlingstilbud for psykiske lidelser og mental helse, og ruller ut nye metoder for behandling av behandlingsresistent depresjon etter modell av DPS ved sykehuset Østfold. Samtidig oppretter vi et Nasjonalt kompetansesenter for personlighetspsykiatri basert på en videreutvikling av dagens kompetansetjeneste (NAPP).	39

3.9 En medmenneskelig ruspolitikk

Rusproblematikk har blitt stigmatisert altfor lenge. Dersom noen utvikler et problematisk forhold til rusmidler, mener vi at samfunnets oppgave er å hjelpe og støtte våre medmennesker til å finne veien ut av det, fremfor at de skal bli jaktet på som kriminelle. Miljøpartiet De Grønne mener at de som har utfordringer med rus skal møtes med hjelp i helsevesenet, ikke straff.

Hovedsatsinger:

- Sørge for flere egnede boenheter for mennesker med rusutfordringer.
- Statlig finansierte sprøyterom i Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Fredrikstad, Tromsø og Bodø.
- Styrke arbeidet i frivillig sektor, inkludert midler til analysetjenester og brukerutstyr.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Styrke tilskuddsordningen for frivillig rusmiddelforebyggende innsats med 7 mill. kroner og styrker tilskudd til organisasjoner på rusfeltet med 10 mill. kroner, inkludert midler til analysetjenester og brukerutstyr.	17
Doble tilskuddet til tilskuddsordningen Studenter – psykisk helse og rusmiddelbruk.	22
Styrke ettervern for psykisk helse og rus.	20
Styrke det generelle rusarbeidet. I tillegg prioriterer vi 134 mill. kroner innenfor post 765, 62 til å ha statlig finansierte sprøyterom i Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Fredrikstad, Tromsø og Bodø.	50
Styrke det frivillige arbeidet innen psykisk helse og rus.	10

3.10 En verdig alderdom

Den norske befolkningen blir stadig eldre. God livskvalitet skal vare hele livet. Derfor reverserer vi regjeringens kutt i støtte til kommuner som investerer i nye sykehjem og omsorgsboliger. Vi vil også sertifisere flere kommunale helse- og omsorgsinstitusjoner med Livsglede for eldre-sertifiseringen, og jobbe for å sikre både god ernæring og flere aktivitetstilbud til eldre, og også til pleietrengende.

For mange enslige minstepensjonister er det spesielt vanskelig å få hverdagen til å gå opp, og vi øker derfor minstepensjonen deres.

Velferdsteknologi kan være et viktig supplement til mange eldre, og kan gi økt livsglede og mestring dersom det er tilpasset og utformet på en treffsikker måte. Vi satser utvikling og utprøving av slik teknologi, så flere kan finne løsninger som passer for dem og som kan lette hverdagen.

Hovedsatsinger:

- Reversere regjeringens kutt i støtte til kommuner som investerer i nye sykehjem og omsorgsboliger.
- Øke minstepensjonen for enslige pensjonister.
- Satse på velferdsteknologi.
- Opptappe livsglede for eldre-sertifisering av kommunale helse- og omsorgsinstitusjoner.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Reversering av regjeringens kutt til investeringstilskudd for nye sykehjem og omsorgsboliger.	1 020
Kompetanseheving om ernæring og aktivitet hos ansatte i omsorgstjenestene.	10
Satsning på velferdsteknologi: - Tilskudd til utprøving av velferdsteknologi i flere kommuner, fortrinnsvis med distriktsprofil. - Tilskuddsordning for privatpersoner som ønsker å tilrettelegge for en trygg og aktiv alderdom ved innkjøp av velferdsteknologiske løsninger i eget hjem. - Forbrukerportal som gir produktinformasjon om velferdsteknologiske produkter.	60
Prøveprosjekter for samlokalisering av eldre og studenter i nye bolig- og omsorgsinstitusjoner, etter modell fra Nederland.	20
Opptopping av livsglede for eldre-sertifisering av kommunale helse- og omsorgsinstitusjoner.	20
Øke minstepensjonen med 4000 kroner for alle enslige minstepensjonister.	146
Øke støtten til frivillige organisasjoner som bidrar til omsorg og aktivitetstilbud for eldre og pleietrengende.	5

4. Grønne kommuner er bedre å bo i

Et lokalsamfunn som er bra for barn, er bra for alle. Med flere lekeplasser, bilfrie gater og hjertesoner rundt skolene, gjør vi barn og unges hverdag tryggere, og gir plass til byliv og fellesskap. Vi vil ha renere luft og prioriterer sykkel, gange og kollektivtransport fremfor mer biltrafikk i byene våre.

Nærnatur er folkehelse. Vi beskytter de grønne fristedene, verner strandsonen og åpner opp igjen elver og bekker.

Grønne tak, trær, parker og urban dyrking ruster oss for ekstrem nedbør, gjør byene grønnere og skaper gode møteplasser for både unge og gamle.

Levekårsutfordringene i byene må tas på alvor. Det skal være trygt og godt for barn og unge og vokse opp i alle deler av landet. Alle skal ha tilgang til en god bolig, uavhengig av inntekt og bosted.

4.1 Grønne og trygge nabolag

Gode nabolag er inkluderende, sosiale, trygge og grønne. De har plass til lek og fritidsaktiviteter, og nærnatur for dyr og mennesker. Vi vil utjevne forskjeller i levekår og bygge de gode nabolagene i byer og tettsteder på barnas og naturens premisser.

De store byene har i dag byvekstavtaler som finansierer satsing på kollektivtransport, sykkel og gange for å få ned utslipp, bedre fremkommelighet og mindre støy og luftforurensing. Vi øker bevilningen til både by- og bygdevekstavtaler som skal bidra til tryggere og mer miljøvennlige lokalsamfunn gjennom blant annet satsing på gang- og sykkel, legge til rette for bildelingsordninger og samkjøring for å redusere behov for antall biler i husholdningen.

Satsing på kollektivtransport og sykkelveier er avgjørende for å kutte utslipp fra transportsektoren. I MDGs klimaplan for 2030 (vedlegg 1) viser vi hvordan vi vil kutte utslippene fra transport og andre sektorer.

Hovedsatsinger:

- Kraftig satsing på utbygging av sykkelveier.
- Satsing på tryggere skoleveier.
- Mer penger til by- og bygdevekstavtaler for å skape mer levende og miljøvennlige lokalsamfunn.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Øke støtten til Bygdevekstavtaler for å utvikle levende og bærekraftige lokalsamfunn.	400
Øke det statlige bidraget i byvekstavtaler til 80% for å skape bedre byutvikling, mindre støy og eksos og levende byer.	1 228
Øke støtten til mindre byområder uten byvekstavtale for å redusere trafikk og skape bedre bomiljøer.	200
Etablere en støtteordning for de med lav inntekt til å kjøpe eller lease elbil og el-lastesykkel.	15
Innføre et prøveprosjekt med støyradar for å identifisere kjøretøy som overskrider støygrensene.	1,5
Styrke støtten til trygge skoleveier og nærmiljøer i kommune-Norge.	60
Trappe opp utbygging av gang- og sykkelveier langs veiene våre betydelig, både langs riks-, fylkes- og kommunale veier.	1 300

4.2 Miljøvennlige hverdagsreiser

Måten vi transporterer oss på i byer og tettsteder har stor betydning for hvor miljøvennlig vi klarer å leve i hverdagen. Uansett hvor folk bor, har de behov for å komme seg på jobb, skole og barnehage. Vi gjør det enklere for folk å velge miljøvennlige transportmiddel, enten de må reise på vei, bane eller med ferge over fjorden.

Hovedsatsinger:

- Innføre et nasjonalt månedskort for all kollektivtransport til 500 kroner.
- Krafttak for å redusere vedlikeholdsetterslepet på tog.
- Milliardsatsing på utbygging av sykkelveier.
- Krisepakke til kollektivtransporten.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Innføre et nasjonalt månedskort for kollektivtransport til 500 kr.	3 100
Redusere vedlikeholdsetterslepet på jernbane.	1 000
Øke det statlige bidraget til byvekstavtaler til 80 %.	1 228
Øke bidraget til kollektiv, sykkel og gange i mellomstore byer.	200
Utbygging av sykkelvei langs riks-, fylkes- og kommunale veier.	1 300
Økt innsats for utbedring, rassikring og vedlikehold av fylkesveiene.	300
Satsing på utslippsfrie ferger og hurtigbåter.	200

4.3 Boliger for alle

Høye boligpriser presser vanlige folk ut av byene, og forholdene på leiemarkedet er ofte dårlig. Terskelen for unge mennesker som skal inn på boligmarkedet blir uoversigelig. Vi satser på nye boformer og boligmodeller som gir rimeligere, mer miljøvennlige og varierte boliger - og vi reduserer presset på boligprisene ved å redusere rentefritaket.

Hovedsatsinger:

- Satse på tredje boligsektor og uttesting av nye boligformer.
- Bygge mange flere studentboliger.
- Øke støtten til energisparingstiltak for utleieboliger.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Øke antall nye studentboliger til 3 000 per år. Regjeringens mål er 1 650 nye studentboliger per år.	99
Reversere kuttet i tilskuddsordningen for utleieboliger og forsøk med nye boligmodeller.	89
Energiltak i utleieboliger, omsorgsboliger og sykehjem	350
Fjerne rentefradraget for andelen av boliglånet som overstiger 4,6 mill. kroner for enslige, 9,2 for ektefeller.	- 3 115

4.4 Kommuner med gode tjenester

Det er i kommunene folk bor, og det er kommunene som leverer de grunnleggende tjenestene folk trenger i sin hverdag som skole, kollektivtransport og barnehager. MDG øker de frie inntektene til kommunene og fylkeskommunene med 4,4 mrd. kroner for å styrke grunnlaget for gode velferdstjenester til befolkningen.

Hovedsatsinger:

- En krisepakke til kollektivtransporten for å kompensere for økte priser på strøm og drivstoff, og inntektssvikt som følge av pandemien
- Mer penger til kommunene for å sørge for flere spesialpedagoger og nok hender i barnehagene
- Styrke innsatsen for å fange opp barn og unge som sliter med psykisk helse

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Krisepakke til kollektivtransporten for å unngå rutekutt og prisøkning.	1 000
Finansiere spesialpedagog- og bemanningsnorm i barnehage.	400
Økt støtte til vedlikehold og drift av vann- og avløpsnett.	200
Utbygging av kommunale sykkelveier.	400
Styrking av skolehelsetjenesten.	150
Opptrapping av lavterskeltilbud for psykisk helse og rus.	150

5.

Natur og dyrevern

For noen generasjoner siden kunne nordmenn oppleve nær uendelige villmarker, fugletrekk som fylte hele himmelhvelvet, og fjorder som kokte av fisk. Slik er det ikke lenger. Hver femte art i Norge er enten sårbar eller truet av utryddelse. Hovedårsaken er at mennesker ødelegger leveområdene til dyr og natur gjennom arealendringer. Vi ønsker en radikal endring. I dette budsjettet viser vi hvordan vi kan gjøre naturen og dyrelivet rikere igjen ved at naturen vernes og restaureres, vi redder de siste villmarkene våre, verner mer skog og beskytter truede arter. Vi trapper også opp innsatsen mot plastforsøpling og styrker dyrevelferdsarbeidet kraftig.

5.1 Mer til nærnaturen

Skogene, fjellene, heiene, fjordene og skjærgårdene rundt norske byer, bygder og tettsteder er kilde til glede for hundretusener av nordmenn hver eneste dag. Nærnaturen er en unik kvalitet ved å leve i Norge. Enkel tilgang på fri natur gir god helse, mer livskvalitet og tilhørighet, store naturopplevelser og økt kunnskap om naturen. Den aller viktigste arenaen for friluftsliv er de områdene som kan nås til fots fra hjemmet, barnehagen eller skolen, på sykkel eller en kort reise hjemmefra. Derfor jobber MDG for en nærnaturlov som skal sikre disse verdiene for fremtiden.

Kommunene trenger insentiver og økonomiske muskler til å ta vare på naturen. Vi foreslår målrettede tilskudd som gir kommunene økt kompetanse med miljørådgivere, vi foreslår et spleiselag mellom stat og kommune for konkrete tiltak gjennom Natursats og vi foreslår også at staten fullfinansierer større restaurerings og verneprosjekter. Et statlig program for naturrestaurering, for å redde Oslofjorden, restaurering av natur i bymarker, eller en større Østmarka nasjonalpark er eksempler på dette.

Hovedsatsinger:

- Tiltakspakke for å sikre at nærnaturen vinner i arealpolitikken.
- Styrke friluftslivet og arbeidet for å få flere ut i naturen.
- Stanse nedbygging av strandsonen.
- Løft for naturen i populære friluftsområder: Oslofjorden, bymarkene, Jotunheimen.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Statlig program for å redde Oslofjorden, herunder nitrogenrensing, flere verneområder, mer strandsonevern, forbud mot bunntråling etc.	190
Natursats, tilskudd til kommuner som vil bevare og restaurere natur.	300
Klima og miljørådgivere i alle kommuner.	175
Større nasjonalpark i Østmarka.	80
Femdobling av posten "Statlige erverv, bevaring av viktige friluftslivsområder".	84
Restaurering av naturskog, myr og dyreliv i bymarkene. ³	100
Økt støtte til friluftsliv, DNT, frivillighet etc.	55
Reetablering av ordningen "Den naturlige skolesekken" som bidro til at barn over hele landet lærer om miljø, friluftsliv og bærekraftig utvikling.	13
Økt innsats for å restaurere natur, økosystemene og vannkvaliteten i elver, bekker og innsjøer.	94
Fagkapasiteten på miljø hos statsforvalterne økes med 50% for å stoppe nedbygging av natur og naturmangfoldet.	110
En rekke tiltak for å stanse veiutbygginger som rammer bygder, nærmiljøer og nærnatur. (se mer i samferdselsbudsjettet), herunder E16 Ringerike.	Store innsparinger

³Anslått andel av program for storskala naturrestaurering, også omtalt under kapittel 5.3

5.2 Et krafttak for livet i havet

Bestandene av marine arter er halvert siden 1970, ifølge WWF. Klimaendringer, havforsuring, forurensing, ødeleggelse av viktige leveområder og overfiske er viktige årsaker. Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2023 er et svakt havbudsjett.

Norge har et spesielt ansvar for det marine livet. Vi har en av verdens lengste kystlinjer, og vi har seks ganger mer hav- enn landområder. Det er en viktig del av vår kultur og økonomi. Norge har forvaltet mange av våre viktige fiskeribestander relativt godt. Samtidig har oppdrettsnæringen store miljøkonsekvenser, plastforsøpling rammer sjøfugl og fisk langs kysten og økosystemene i mange fjorder, blant annet i Oslofjorden, er sterkt svekket.

Hovedsatsinger:

- Endre innretningen på grunnrenteskatten på havbruk for å stimulere overgangen til anlegg med null utslipp og høy dyrevelferd.
- Etablere en ny global finansierungsordning for livet i havet.
- Styrke arbeidet med opprydding i marin forsøpling og forurenset sjøbunn.
- Reversere regjeringens kutt i arbeidet for å bekjempe marin forsøpling.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Opprette et eget program for etablering av marine nasjonalparker.	20
Vern av minst 30 prosent av Norges havområder.	70
Tredobling av støtten til strandrydding og kamp mot marin forsøpling.	90
Tilskudd til å stanse utslipp av gummigranulat og andre mikroplastutslipp.	35
Statlig program for å redde Oslofjorden, herunder nitrogenrensing, flere verneområder, mer strandsonevern, forbud mot bunntørling etc.	190
Endre innretningen på grunnrenteskatten på havbruk for å stimulere overgangen til anlegg med null utslipp og høy dyrevelferd.	0
Helhetlig naturkartlegging av naturmangfold og økosystemer i forbindelse med utbygging av havvindområder.	50
Styrket overvåkning av sjøfugl for å styrke miljøfaglig grunnlag for forsvarlig havvindutbygging.	20
Styrke arbeidet med opprydding av forurenset sjøbunn, herunder mer miljøvennlig løsning for Borg havn.	90
Ny global finansierungsordning for livet i havet etter modell fra REDD.	100
Trappe opp støtten til å bekjempe plastforurensing i utviklingsland.	100

Styrke Havforskningsinstituttet: Vi trenger blant annet mer kartlegging av karbonopptak og utslipp fra havbunn, klimaeffekt av ulike fiskemetoder og naturkartlegging på dyphavet. En del av midlene omdisponeres fra petroleumsforskning.	50
Økt innsats for villaksen (laksetrappet, Gyro-behandling, m,m).	40

5.3 Naturvern og naturrestaurering

I mange år har den opprinnelige, rike og sammenhengende norske naturen forsvunnet litt etter litt. Reinens trekkruter har blitt stykket opp. Villaksen svekket av lakselus, oppdemte elver og genetisk forurensing. Bare elleve prosent av Norge er villurørt natur, bare noen få prosent er ekte gammelskog. Nye veier, hyttefelt, kraftlinjer og vindparker ødelegger mer natur. Økende motorferdsel forstyrrer dyreliv og naturopplevelser på sjøen og i fjellet.

MDGs forslag til statsbudsjett for 2023 vil redusere presset på norsk natur. Vi dropper en rekke veiprosjekter, samtidig som vi foreslår å verne store områder. Det viktigste verktøyet for å ta vare på nærnaturen er imidlertid ikke statsbudsjettet, men arealpolitikken som føres i kommuner og fylkeskommuner. Her trengs store endringer både i de lokale politiske prioriteringene, men også i lovverket. Vi jobber for et juridisk bindende mål om arealnøytralitet hvor all natur som bygges ned skal erstattes ved å restaurere andre områder.

Høsten 2022 møtes verdens ledere for å forhandle frem en ny global naturavtale som må snu trendene for naturen over hele verden. Før 2030 må tapet av natur stanses og gjenoppbyggingen av rikere og mer robuste og mangfoldige økosystemer starte. Verktøyene som trengs for å gjøre denne jobben i Norge finnes ikke i dag. I statsbudsjettet for 2023 har regjeringen i stedet foreslått så store kutt i skogvernet at det vil bli vernet 100 kvadratkilometer mindre skog i 2023 hvis forslaget vedtas.

Norge trenger en ny naturpolitikk. Det trengs radikale endringer både i arealpolitikken og i form av store satsinger på statsbudsjettet.

Å stanse nydyrking og nedbygging av myr bidrar til å kutte utslipp. I MDGs klimaplan (vedlegg 1) anslår vi effekten til 0,2 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2030.

Hovedsatsinger:

- Skogvern.
- Restaurering av natur.
- Skaffe kunnskapen vi trenger for å revolusjonere arealpolitikken

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Statlig program for reetablering av våtmarker, naturskog og andre norske naturtyper, herunder tredobling av innsatsen for restaurering av myr.	500
Øke skogvernbevilgningen til 750 millioner med opptrapping til 1,5 mrd. i 2024 for å nå målet om 10 prosent skogvern innen 2030.	515
Natursats, tilskudd til kommuner som vil bevare og restaurere natur.	300
Forberede krav om arealnøytralitet i alle kommuner. Naturbudsjett og arealregnskap og fagmiljø for å følge opp nye krav.	15
Klima og miljørådgivere i alle kommuner.	175
Økt innsats for kartlegging av naturen, økologisk grunnkart m.m	80
Styrke Miljødirektoratet. Med vår politikk må direktoratet håndtere flere og større oppgaver, blant annet med skogvern, naturkartlegging og arbeid for å redde truede arter.	200
Vi styrker statsforvalternes kapasitet til å stoppe nedbygging av natur gjennom flere stillinger og økt kompetanse.	115
Naturkur-utredning som kartlegger hvordan Norge kan oppnå arealnøytralitet innen 2025 og vesentlig rikere natur innen 2030.	15
Styrke regnskogsatsingen og miljøinstitusjonene i Brasil.	400
Vi innfører toll på soya til bruk i husdyr- og fiskefôr, blant annet for å redusere presset på verdens gjenværende regnskoger.	109
Stanse motorveiprosjekter som ødelegger verdifull natur, som for eksempel E6 gjennom Lågendeltaet og E16 Skaret-Hønefoss som rammer Nordre Tyrifjorden naturreservat	Store besparelser
Fjerne støtte til veibygging og skogsdrift i bratt og vanskelig terreng	- 60
Kutt i støtte til tetter skogplanting, gjødsling m.m.	- 47
Metodeutvikling og kartlegging av gammelskog.	20

5.4 En redningsaksjon for insektene

Opp mot 40 prosent av verdens insekter er truet av utryddelse. I Norge er mer enn 1200 insektarter klassifisert som truede eller sårbare. Den viktigste årsaken er at leveområdene deres ødelegges av oss mennesker. Andre viktige årsaker er klimaendringer, som forrykker økosystemenes balanse, forurensing og lysforurensing. Vi trenger insektene og det haster å gjennomføre tiltak.

Hovedsatsinger:

- Redde norsk kulturlandskap. Jordbrukspolitikken må ta vare på kulturlandskapet og støtten til å skjøtte de viktigste områdene må økes.
- Styrke skogvernet og ta vare på gammelskogen som mange insektarter lever i.
- Styrke innsatsen for truede arter, både insekter og artene insektene er avhengige av.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Ny jordbrukspolitikk som er bedre for dyr, distrikter, natur, insekter og kulturlandskap. Herunder driftsvansketilskudd, økt tilskudd til beite, areal- og kulturlandskap. Støtte til regenerativt landbruk, og dobling av støtte til økologisk drift. Omprioriteringer innenfor jordbruksavtalens ramme.	0
Dobling av støtten til utvalgte kulturlandskap.	40
Tredobling til tiltak for ville pollinerende insekter under post 80 kap 1420.	7
Styrke arbeidet med å redde truede arter og ta vare på naturtyper som er viktige for insektene, som slåttemark og hule eiker.	80
Styrke skogvernet kraftig for å nå målet om 10 prosent skogvern.	515
Satsningsprogram for andelslandbruk, REKO-ringer, markedshager, besøksgårder og urban dyrkning.	20
Tilskudd til blomsterenger og pollinatorvennlige vekster.	30

MDGs omprioriteringer innenfor jordbruksavtalens ramme er nærmere redegjort for i [Innstillingen fra Stortingets næringskomite](#) om jordbruksavtalen for 2022

5.5 Omsorgen for dyrene

Grønn politikk bygger på en grunnleggende respekt for alt liv. Menneskene deler jorda med et mangfold av ulike livsformer som har iboende verdi. Vi er omgitt av dyr overalt, både i naturen og der vi bor og jobber, i byer og bygder. Menneskelig aktivitet påvirker dyrs liv og deres naturlige habitat mer enn noen gang. Miljøpartiet De Grønne mener at dyr har egenverdi. Derfor jobber vi for et samfunn der solidariteten utvides til å omfatte dyr og natur. Vi vil bevare og reparere leveområdene for ville dyr, sikre at produksjonsdyr og familiedyr behandles godt og ta større hensyn til dyrs behov.

Hovedsatsinger:

- Styrke Mattilsynets tilsynskapasitet kraftig.
- Etablere et senter for alternativer til dyreforsøk.
- Etablere dyrepoliti over hele landet.
- Styrke veterinærdekningen over hele landet, spesielt i distriktene.
- Prioritere dyrevennlig landbruk over jordbruksavtalen.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Opprettholde regjeringens kraftige økning til bevilgninger til jordbruksavtalen, men prioritere mer dyrevennlige driftsformer enn regjeringen bl.a gjennom økt beitetilskudd og økt støtte til økologisk drift.	0
Styrking av Mattilsynet.	100
Økt tilskudd til veterinærdekning i distriktene.	30
Støtte til arbeid for hjemløse dyr i de store byene.	2
Etablere et senter for alternativer til dyreforsøk.	20
Reversere regjeringens kutt i støtte til NOAH og Dyrevernalliansen.	0,79
Doble bevilgningen til dyrepoliti med mål om å dekke hele landet	25
Styrke Økokrims arbeid med dyrekriminalitet	5
Redusert tilskudd til konvensjonelle oppdrettsanlegg gjennom Havbruksfondet, for å stimulere kommunene til å prioritere utslippsfrie oppdrettsanlegg med god dyrevelferd ved nye konsesjonstildelinger.	- 100
Innrette grunnrenteskatten på havbruk på en måte som gir både oppdrettere og kommuner incentiver til bruk av utslippsfri teknologi ved at konvensjonelle anlegg betaler en høy avgift direkte til staten, mens utslippsfrie anlegg betaler en lavere avgift som går til kommunene.	0
Reetablere omstillingstilskudd til beitebrukere i spesielt rovdyrutsatte områder slik at de kan satse på andre næringer enn beite.	30

6.

Hele landet i bruk på lag med naturen

Havet og jorda er livsgrunnlaget vårt. En god selvforsyning og bærekraftig bruk av våre naturressurser krever matproduksjon over hele landet. Vi må forvalte matjord og havområder på en måte som ikke svekker ressursgrunnlaget for kommende generasjoner. Naturen er vår viktigste støttespiller for å sikre norsk matproduksjon.

6.1 Et mer bærekraftig jordbruk

Hovedmålet med norsk jordbrukspolitik bør være å produsere mest mulig og best mulig mat av de ressursene vi har i Norge. Dette må skje på en måte som bygger opp jordressursene, slipper ut minst mulig klimagasser, binder mest mulig karbon og øker naturmangfoldet. Vi vil være det ledende partiet i utformingen av en slik offensiv jordbrukspolitik der bærekraftig ressursbruk og god dyrevelferd er hovedmålet, ikke billigst mulig mat.

Hovedsatsinger:

- Tilrettelegge for små bruk ved å halvere bunnfradraget over jordbruksavtalen.
- Prioritere jordbruk over hele landet, miljøvennlige driftsformer og god dyrevelferd gjennom jordbruksavtalen.
- Styrke Mattilsynet, blant annet for å gi dem mulighet til å gjennomføre flere tilsyn.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Vi støtter regjeringens kraftige økning av rammen for jordbruksavtalen, men ønsker å disponere midlene annerledes enn regjeringen. Vi legger inn driftsvansketilskudd, herunder støtte til grøntproduksjon. Vi øker beitetilskudd, areal- og kulturlandskapstilskudd, støtte til regionale miljøprogram med spesielt fokus på vannmiljøtiltak, støtte til korn- og grøntproduksjon og støtte til regenerativt landbruk, og dobler støtten til økologisk drift.	0
Halvering av bunnfradraget for rett til produksjonstilskudd over Jordbruksavtalen for å legge bedre til rette for de minste brukene.	114,5
Økt støtte til beredskapslagring av matkorn.	100
Styrking av Mattilsynet.	100
Styrkning av tveterinærdekningen i distriktene.	30
Mer tilrettelegging for andelslandbruk, flere kolonihager, parsell- og skolehager og andre former for matproduksjon i byer og tettsteder.	30
Inntekter	
Fjerne moms på frukt og grønt.	- 3 300
Øke moms på kjøtt (unntatt økologisk kjøtt).	2 025
Innføre toll på soya til bruk i husdyr- og fiskefôr.	109,5
Øke jordbruksfradraget. Det inntektsuavhengige fradraget økes til 110 000, satsen økes til 42 prosent og maksimalt jordbruksfradrag til 200 000. Vi legger til grunn at den generelle skattesatsen er 23 pst.	- 41,8

6.2 Utslippsfritt og dyrevennlig fiskeri og oppdrett

Havene, fjordene og vassdragene i Norge rommer rike økosystemer og unike naturressurser. De har vært kilde til mat, arbeidsplasser, aktiviteter og bosetting over hele landet i tusenvis av år. Vårt mål i fiskeripolitikken er å gi fremtidige generasjoner den samme muligheten til å høste av disse naturverdiene.

En grønn fiskerinæring krever bedre kunnskap og raskere klimaomstilling av oppdretts- og fiskeflåten. Vi jobber for en opprettsnæring med null rømming, null lus, null spredning av sykdommer og med langt bedre dyrevelferd enn i dag. Vi vil innrette grunnrenteskatten på havbruk på en måte som stimulerer til mer miljø- og dyrevennlig drift, herunder å bruke noe av provenyet til å investeringsstøtte til konvertering av konvensjonelle anlegg.

Hovedsatsinger:

- Endre innretningen på grunnrenteskatten på havbruk for å stimulere overgangen til anlegg med null utslipp og høy dyrevelferd.
- Gradvis redusere utbetalinger fra Havbruksfondet til kommuner med konvensjonelle oppdrettsanlegg, for å stimulere kommunene til å kun gi konsesjoner til utslippsfrie anlegg med høy dyrevelferd ved fremtidige konsesjonstildelinger.
- Kutte i CO₂-kompensasjonen for fiskeflåten og bruke provenyet til et CO₂-fond for næringstransport som skal gå til omstilling av fiskeflåten til lav- og nullutslippsfartøy. Kystflåten skal fortsatt få CO₂-kompensasjon.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Redusere tilskuddet til CO ₂ -avgiftskompensasjon for fiskeflåten. Kystflåten skal fortsatt kompenseres.	- 247
Opprette et CO ₂ -fond for næringstransport der en andel tilsvarende kuttet i CO ₂ -avgiftskompensasjonen reserveres fiskefartøy.	247
Bruke grunnrenteskatten på havbruk til å stimulere til utslippsfrie anlegg med høy dyrevelferd.	0
Gradvis redusere utbetalinger fra Havbruksfondet til kommuner med konvensjonelle oppdrettsanlegg, for å stimulere kommunene til å kun gi konsesjoner til utslippsfrie anlegg med høy dyrevelferd ved fremtidige konsesjonstildelinger.	- 100
Utrede grunnrenteskatt på fiskeri med et bunnfradrag som sikrer at kystflåten faller under skattepliktig grense.	2,5
Inntekter	
Øke fiskerfradraget fra 154.000 til 180.000 kroner og endre satsen fra 30 til 35 prosent.	- 42,9
Innføre toll på soya til fiskefôr.	109,5

7.

Lett å velge miljøvennlig

De fleste i Norge ønsker selv å bidra til miljøet i hverdagen, men det er ofte tungvint og dyrt. Vi vil gjøre det lett og billig å velge miljøvennlig!

I dette budsjettet gjør vi det enkelt og billig å reise miljøvennlig, og å velge buss, tog, sykkel og elbil. Vi vil for eksempel la alle kunne reise med kollektiv over hele landet for 500 kr i måneden. Vi gjør det enklere å spise miljøvennlig når vi reduserer prisen på grønnsaker og frukt, og vi gjør det enklere og billigere å reparere fremfor å kjøpe nytt.

Vi reduserer og fjerner avgiftene på miljøvennlige alternativer, og øker avgiftene på det som forurensar. Det er en effektiv måte å vri markedet på til å bli grønnere. På sikt er det bedre for alle, siden grønne alternativer blir mer tilgjengelig og rimeligere. De Grønne deler mye av miljøavgiftene ut igjen til folket, så avgiftssystemet er rettferdig fordi de som velger miljøvennlig belønnes.

7.1 Klimabelønning

Skal vi få til en omlegging til en utslippsfri økonomi er det viktig å bruke markedskreftene slik at det koster mer å forurense og at det lønner seg å velge miljøvennlige alternativer. Dersom det er dyrere å bruke bensin og diesel enn utslippsfrie alternativer blir det gunstigere å skifte til elbil og andre nullutslippsløsninger. Dersom det er dyrt å sløse med strømmen så vil det være mer lønnsomt å investere i tiltak for å redusere strømbruken.

Høye avgifter rammer skjevt. De med dårligst råd bruker mye mer av sin inntekt på forbruk og rammes derfor ekstra hardt av høye priser. Vi omfordeler kraftig over skattedelen ved at de som tjener mest skal betale mest i skatt og de som tjener minst skal betale mindre. Denne omfordelingen er imidlertid ikke tilstrekkelig for å veie opp for belastningen av høye avgifter. Derfor foreslår vi at en del av miljøavgiftene gis tilbake til folk gjennom klimabelønning.

Vi foreslår derfor å dele ut igjen en langt større andel av klimaavgiftene i årets alternative budsjett. Vi foreslår en ordning hvor inntekter fra økte avgifter på bensin og diesel deles ut per person bosatt i Norge. Regjeringens flypassasjeravgift og deler av vår flyseteavgift deles også ut igjen.

Vi foreslår ikke en differensiering av utbetaling basert på inntekt, fordi det vil utelukke en utbetaling til barn. Med vår løsning vil derfor barnefamilier i større grad tilgodeses. En flat utbetaling til alle, har størst verdi for de som har minst. Samtidig vil en utbetaling også til barn føre til at familier får mer å rutte med. Barnefamilier antas å betale en større andel av avgiftene og det er derfor også en god grunn for at barn mottar sin del av klimabelønningen.

Hovedsatsinger:

- Strømbonus på 10 000 per person i områder med høye strømpriser.
- Økt pris på bensin og diesel for å gjøre det mer lønnsomt å skifte til elbil. Vi deler ut igjen avgiftsinntektene. Vi deler også ut igjen inntektene fra flypassasjeravgiften og deler av flyseteavgiften.
- En klimabelønning på 2 500 kroner til alle personer bosatt i Norge. Dette utgjør 10 000 kroner for en familie på 4.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Flyseteavgift for å gi insentiver til å fylle opp flyene. Vi betaler ut igjen inntektene fra regjeringens flypassasjeravgift.	1 850
Utbetaling av deler av flyseteavgiften.	6 500
Utbetaling av økt veibruksavgift for å oppnå en økning på 5 kroner for bensin og diesel.	5 326
Fond til utvikling av utslippsfri nyttetransport på vei og sjø, inkludert fiskefartøy. Deler av fondet skal benyttes til etablering av hydrogenstasjoner og ladestasjoner for næringstransporten langs hovedveinettet.	1 419

Deler av inntektene fra flyseteavgiften settes på et fond for utvikling av utslippsfri luftfart.	1 500
Strømbonus	44 206
SUM: Vi deler totalt ut igjen	60 801

7.2 Lett å reise miljøvennlig

Det skal være enkelt og billig å reise miljøvennlig i hele Norge. Derfor reduserer vi prisen på kollektivtransport i hele landet, gjør det gratis å ta med sykkel utenom rush, og foreslår et nasjonalt reisekort til 500 kroner, som kan brukes på kollektivtransport i hele landet.

Flyrutene mellom de store byene i Norge er blant Europas mest brukte. Tog, ikke fly, må bli førstevalget for reiser mellom de store byene. Vi øker tempoet i jernbaneutbyggingen, gjør det billigere å reise med tog og tar igjen mer av vedlikeholdsetterslepet på jernbanenettet. Samtidig gjør vi det dyrere å fly mellom Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand, der det er mulig å ta tog og der mye av trafikkveksten i flyreiser har vært de siste årene.

Vi satser også massivt på et bedre kollektivtilbud og flere gang- og sykkelveier i byene og tettstedene våre, og gir staten et større ansvar for å finansiere store kollektivsatsinger i de største byene.

Å gjøre det enklere å reise miljøvennlig er viktig for å kutte utslipp fra transportsektoren. I MDGs klimaplan for 2030 (vedlegg 1) anslår vi at den samlede effekten av transportpolitikken vår vil bidra til å kutte utslippene med 5 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2030 sammenlignet med utslippsfremskrivningene.

Hovedsatsinger:

- Øke statlige finansieringen av kollektivprosjekter i de store byene med 80%, blant annet til metrobuss i Trondheim, Fornebubanen i Oslo, Bybane til Fyllingsdalen og bussveien i Nord-Jæren.
- Styrke satsingen på kollektiv, sykkel og gange i byområdene med 1,7 mrd. kroner.
- Vi innfører et nasjonalt månedskort hvor en kan reise ubegrenset med kollektivtrafikk i hele landet for 500 kroner, etter modell fra Tyskland.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Fjerne momsen på elsykler.	600
Reversere regjeringens innføring av vektkomponent for elbiler. Gjøres kun gjeldende for fossile biler.	- 1 970

Reversere lettelse gjennomført av Solbergregjeringen for motorsykler, snøscootere, vannscootere og båtmotorer.	430
Gjeninnføre årsavgift for campingtilhengere.	100
Øke avgiften på de fossile varebilene så det blir mer lønnsomt å skifte til elektriske varebiler.	2 100
Avvikling av hybridbilenes avgiftsfordeler.	100
Økte avgifter for fossile biler slik at det blir dyrere å kjøre fossile biler som slipper ut mye CO2 per kjørte km.	100
Reversere regjeringens forslag som gjør det dyrere å selge en elbil.	- 250
Reversere regjeringens forslag som reduserer pumpeprisen på bensin.	240
Reversere regjeringens forslag om å gjøre diesel billigere.	1 490
Innføre avgift på diesel for fritidsbåter.	37,5
Reversere regjeringens forslag om å innføre moms på dyre elbiler.	- 1 000
Reversere regjeringens forslag om å redusere avgiften på mineralolje.	1 350
Overgang fra fossile biler til nullutslippsbiler i biltjenesten til statsrådene antas å gi innsparinger i driftskostnadene.	- 2

7.3 Lett å spise miljøvennlig

Det skal være enkelt og billig å spise miljøvennlig og sunt. Derfor gjør vi frukten og grønnsakene du kjøper i butikken billigere enn i dag, ved å fjerne momsen.

Det høye kjøttforbruket i Norge har negative konsekvenser for klima, ressursbruk, dyrevelferd, helse og matsikkerheten. Et høyt kjøttforbruk gjør det også vanskelig å få til en bærekraftig melk- og kjøttproduksjon, fordi presset på pris og effektivitet blir stort. Derfor stimulerer vi til redusert kjøttforbruk ved å sette opp momsen på kjøtt, så det blir noe dyrere.

Et lavere kjøttforbruk gir lavere klimagassutslipp. I MDGs klimaplan for 2030 (vedlegg 1) anslår vi at effekten er nær 1 million tonn lavere utslipp av CO₂-ekvivalenter i 2030 sammenlignet med utslippsfremskrivningene i nasjonalbudsjettet.

Hovedsatsinger:

- Fjerne moms på frukt og grønt.
- Fjerne moms på økologisk mat.
- Innføre vanlig moms på brus og godteri.

Våre viktigste tiltak	Reduserte inntekter Mill. kroner	Økte inntekter Mill. kroner
Fjerne momsen på fersk frukt og grønt	3 300	
Fjerne moms på økologisk mat, med unntak av økologisk kjøtt som avgiftslegges som annen mat.	420	
SUM reduserte avgifter	3 700	
Øke moms på kjøttvarer fra 15-25 %		2 025
Innføre vanlig moms på brus og godteri		1 980
SUM økte avgifter		4 005

7.4 Lett å dele og reparere

Dersom alle i verden skulle hatt det samme materielle forbruk som oss i den vestlige verden, hadde vi trengt ressursene til 3,4 jordkloder. I stedet for å kaste og kjøpe nytt, må det blir enklere å dele og reparere tingene vi har. Vi fjerner derfor momsen og gjør det billigere å reparere og gjenbruke.

Hovedsatsinger:

- Fjerne moms på gjenbruk og reparasjoner av klær og sko, husholdnings- og fritidsvarer.
- Fjerne moms på reparasjon av elektronikk.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Gi insentiver til resirkulering, reparasjon og gjenbruk og innfører en særavgift for produkter med stor miljøbelastning. Gjennomføres fra 1. juli.	3 290
Innføre en avgift på 10 kr på fossil plastemballasje og 5 kroner per tonn resirkulert plast. Avgiften må ilegges på alle typer plast uavhengig av produsentland.	1 100
Innføre en gradert emballasjeavgift som graderes etter andel resirkulert materiale i produktet. Vi legger til grunn en provenynøytral omlegging.	0
Fjerne moms på gjenbruk og reparasjoner av klær og sko, husholdnings- og fritidsvarer	- 500
Fjerne moms på reparasjon av elektronikk.	- 100

8.

Transport for fremtiden

De fleste i Norge ønsker selv å bidra til miljøet i hverdagen, men det er ofte tungvint og dyrt. Vi vil gjøre det lett og billig å velge miljøvennlig!

I dette budsjettet gjør vi det enkelt og billig å reise miljøvennlig, og å velge buss, tog, sykkel og elbil. Vi vil for eksempel la alle kunne reise med kollektiv over hele landet for 500 kroner i måneden. Vi gjør det enklere å spise miljøvennlig når vi reduserer prisen på grønnsaker og frukt, og vi gjør det enklere og billigere å reparere fremfor å kjøpe nytt.

Vi reduserer og fjerner avgiftene på miljøvennlige alternativer, og øker avgiftene på det som forurensar. Det er en effektiv måte å vri markedet på til å bli grønnere. På sikt er det bedre for alle, siden grønne alternativer blir mer tilgjengelig og rimeligere.

8.1 Klimavennlig transport i hele landet

Vi vil gjøre det enklere og billigere å reise miljøvennlig til og fra skole, jobb og fritidsaktiviteter. Med gode støtteordninger og lademuligheter får vi raskere overgang til utslippsfrie busser, ferjer og elbiler i hele landet. Vi prioriterer grønn næringstransport og trygge veier i distriktene fremfor nye motorveier. I byer og tettsteder har vi en storstilt satsing på kollektiv, sykkel og gange som gjør hverdagsreisen enkel, trygg og klimavennlig.

I MDGs klimaplan for 2030 (vedlegg 1) anslår vi at den samlede effekten av transportpolitikken vår vil bidra til å kutte utslippene med 5 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2030 sammenlignet med utslippsfremskrivningene.

Hovedsatsinger:

- Storstilt satsing på kollektiv, sykkel og gange i byer og tettsteder for å få mindre kø, eksos, støy og utslipp.
- Raskere utbygging av jernbanen, og mer penger til vedlikehold og drift.
- Gjøre veiene vi har tryggere fremfor å bygge nye motorveier.
- Satse på det grønne skiftet på bygda gjennom satsing på bygdevekstavtaler og reversere kutt i elbilfordelene.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Tredobling av støtten til pilotprosjekt med fossilfrie anleggsplasser på alle vei- og baneprosjekter under Bane Nor og Statens Vegvesen.	200
Øke det statlige bidraget til byvekstavtalene til 80 %.	1 228
Kraftig satsing på utbygging av sykkelveier langs riks-, fylkes- og kommunale veier.	1 300
Øke støtten til kollektiv, sykkel og gange i mindre byområder.	200
Øke støtten til bygdevekstavtaler for satsing på miljøvennlige og tryggere lokalsamfunn.	400
Reversere regjeringens innføring av vektkomponent for elbiler som rammer folk i distriktene som har behov for lengre rekkevidde.	- 1 970
Innføre elmobilitetsstøtte for lavinntektsgrupper slik at de lettere kan kjøpe/lease elbil og el-lastesykkel.	15

8.2 Jernbanen er ryggraden i transportsystemet

Det er et stort etterslep i vedlikehold av jernbanenettet, noe som gjør at mange opplever forsinkelser. Vi vil ta et krafttak for å oppgradere jernbanen, samtidig som vi vil bygge ut mer jernbane både i Norge og til utlandet. Det er i dag altfor dyrt å reise med tog sammenlignet med fly. Vi vil gjøre det lett å velge toget, ved å kutte i prisene og sørge for et mer effektivt jernbanenett med flere avganger.

Hovedsatsinger:

- Krafttak for vedlikehold av jernbanenettet.
- Innføre nasjonalt månedskort til 500 kr.
- Full fremdrift i bygging av nye jernbaneprosjekter.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Redusere etterslepet på drift og vedlikehold av jernbanen.	1 000
Innføre et nasjonalt månedskort for tog og kollektivtransport på 500 kroner.	3 100
Etablering av nattog mellom Oslo og København.	45
Fortsette fremdriften i byggingen av dobbeltspor Stokke-Sandefjord.	90
Styrke tilskuddsordningen til godsoverføring fra vei til bane.	50
Oppgradering av Tinnosbanen.	30
Fortsette fremdriften i ombygging av Stavanger stasjon og vendespor i Ganddal.	80

8.3 Grønn næringstransport på vei, bane og sjø

Næringslivet er avhengig av et effektivt og forutsigbart transportsystem for å få fisk, tømmer og andre varer og tjenester ut til markedene. Det har lenge vært et vedtatt mål i Norge å få mer av varetransporten over fra vei til bane og sjø, både av hensyn til miljøet, mobiliteten på veiene og trafikksikkerheten. Da må togene bli mer punktlig og billigere å benytte seg av. Norge har også gode forutsetninger for at flere av varene tar sjøveien: Norge er en sjønasjon, og vi er ledende på batterier og nullutslippsteknologi for skip, ferjer og kjøretøy.

I MDGs klimaplan for 2030 legger vi opp til å kutte utslippene fra sjøtransport med 80 prosent i 2030 sammenlignet med utslippsfremskrivningene.

Hovedsatsinger:

- Øke tilskuddene til overføring fra vei til sjø og bane.
- Opprustning av jernbanenettet i hele Norge.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Øke tilskuddsordningen for overføring fra vei til bane.	50
Øke tilskuddsordningen for overføring fra vei til sjø.	70
Redusere vedlikeholdsetterslepet på jernbanenettet for å gjøre jernbanen mer konkurransedyktig for person- og godstransport.	1 000
Inntekt fra økte dieselpriiser på nyttetransport settes av til et fond for utvikling av utslippsfri næringstransport og til etableringer av hydrogen og ladestasjoner for næringstransporten langs hovedveinettet.	1 172
Innføre en vrakpantordning for skip. Det vil gi insentiver for bygging av miljøvennlige skip, samtidig som det bidrar til å skape arbeidsplasser ved norske verft. Skraping av 25 skip vil kunne gi 6-700 arbeidsplasser og reduksjon i utslippene med på 150.000 tonn CO ₂ .	200
Innføre en tilskuddsordning til ombygging av skip til miljøvennlige løsninger og modernisering av fremdriftssystemer. 75 skip som ombygges per år vil kunne gi 500 arbeidsplasser og en reduksjon i utslippene på 250.000 tonn CO ₂ .	200
Øke byggelånsgarantiordningen for skip fra verft i Norge med 2 mrd. kroner og setter av 150 mill kroner i tapsfond. Det stilles krav om null- og lavutslippsteknologi for å kunne motta garanti.	150

8.4 Mindre klimagassutslipp fra flytrafikken

Nordmenn flyr omtrent ti ganger mer innenriks enn gjennomsnittet i Europa. Vi vil ha store kutt i utslippene fra klimafiendtlige flyreiser og gjøre det enklere å reise med tog. Derfor øker vi prisen på flyreiser til utlandet og mellom de større byene i Sør-Norge hvor toget er et alternativ. I Nord-Norge og på Vestlandet er det få alternativer til fly, og prisene er langt høyere. Vi opprettholder derfor tilbudet i distriktene uten nye avgifter, og styrker satsingen på el- og hydrogenfly på kortbanenettet.

I MDGs klimaplan for 2030 (vedlegg 1) legger vi opp til å kutte utslippene fra flytrafikk med nær 1 million tonn CO₂-ekvivalenter i 2030.

Hovedsatsinger:

- Vi kutter prisene kraftig på togreiser og innfører et nasjonalt månedskort hvor du kan reise i hele Norge for 500 kroner i måneden.
- Vi gir en ekstra milliard til å redusere vedlikeholdsetterslepet i jernbanen.
- Vi innfører en flyseteavgift mellom de store byene i Norge og til utlandet.
- Vi starter satsing på utslippsfrie fly.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Innføre en flyseteavgift på 500 kroner mellom de store byene i Norge og til Europa og 800 kroner for flyreiser utenfor Europa.	13 100
Klimabelønning - vi deler ut deler av flyseteavgiften til alle innbyggere i Norge.	- 6 500
Klimabelønning - vi deler ut igjen regjeringens flypassasjeravgift.	- 1 850
Fjerne taxfree-ordningen og halverer kvoten for innførsel av alkohol og tobakk.	1 514
Setter av deler av inntektene fra flyseteavgiften til et fond for utvikling av utslippsfri luftfart.	- 1 000
Setter igang elfly-satsingen på det norske kortbanenettet og etablerer et innovasjonssenter for utslippsfri luftfart.	50
Innføring av nasjonalt månedskort på tog- og kollektivtransport	3 100
Reduserer vedlikeholdsetterslepet.	1 000

9. Kunnskap for et grønnere samfunn

Barn skal ha en oppvekst som gir mestring, utvikling, selvtillit og tilhørighet. Det er forutsetninger for både kunnskap og ferdigheter. Barn, ungdommer og mange unge voksne bruker store deler av hverdagen sin på å lese, øve og bli undervist. Tiden i barnehage og på skolen må bidra til livskvalitet og god helse, ikke prestasjonspress og karakterjag. En god og sunn oppvekst er en investering for hele samfunnet.

Vi skal begi oss ut på et nytt samfunnsprosjekt, der vi lærer oss å skape verdier og velferd uten å ødelegge naturen. Både grunnopplæringen og høyere utdanning må bygge kompetanse og mestring som bidrar til det. Kunnskap og forskning gjør at vi takler nye utfordringer bedre, både som enkeltpersoner og som samfunn. Det er avgjørende for omstillingen Norge skal gjennom og for utvikle samfunnet vårt klokt lokalt og globalt.

9.1 En trygg hverdag i barnehage og skole

Barnehagen er ofte barnets første møte med en institusjon utenfor hjemmet. Tid til omsorg og tilrettelegging for mestring er grunnsteiner i en god barnehagehverdag. Vi vil tilby lavinntektsfamilier gratis barnehage. Samtidig ønsker vi å beholde kontantstøtten for å gi foreldre mest mulig valgfrihet.

Vi vil gi lærerne tiden og tilliten tilbake, etter mange år med avskilting, et kontroll- og rapporteringsregime som tar tid vekk fra alt annet og en lang rekke obligatoriske prøver som tar skolens fokus. Vi ønsker heller å legge til rette for mer praktisk og variert undervisning, med mulighet for bruk av kunst, kultur, natur og mat.

Elevenes trivsel legger grunnlaget for all læring i skolen. Et sterkt resultat- og målefokus kan bidra til at vi nedprioriterer det viktigste: at elevene blir kjent med sine sterke sider og blir rustet til livet etter skolen. Derfor vil vi redusere antall tester og gi lærere tid til å være lærer. Derfor styrker vi også PP- og skolehelsetjenesten.

Hovedsatsinger:

- Innføre gratis barnehage for lavinntektsfamilier.
- Reversere regjeringens kutt i kontantstøtten.
- Mindre testing i grunnskolen.
- Økt satsing på psykisk helse.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Gratis barnehage for lavinntektsfamilier.	180
Spesialpedagog- og bemanningsnorm i barnehagene.	400
Vi reverserer regjeringens kutt i kontantstøtten.	223,5
Våre viktigste tiltak for grunnskolen	
Vi halverer antallet nasjonale prøver i grunnskolen.	- 244
Vi styrker PP-tjenesten.	100
Vi reverserer regjeringens kutt til samiske læremidler.	9
Styrke skolehelsetjenesten, blant annet ved å innføre en norm på én helsepsykepleier per 500 elever i grunnskole og videregående skole.	150

9.2 Videregående skole og fagskoler

Norge trenger flere håndverkere og praktikere i næringsliv og det offentlige. Videregående opplæring og fagskolene er avgjørende for at barna blir trygge voksne med relevant kompetanse for framtidens behov. Fagfornyelsen har styrket læreplanene i alle fag for å møte utfordringene samfunnet står overfor. Samtidig trengs en større satsing, spesielt på yrkesfagene. Vi setter derfor av midler til å etablere landslinjer på kritiske fagområder der vi ikke har landsdekkende kompetanse i dag.

Vi vil utvikle en videregående skole som fremmer læringslyst og mestring, med ulike tilbud som sikrer at flest mulig er rustet for en jobb eller videre utdanning. Utdanningstilbudet må være desentralisert og det må være mulig for elever å få utdanning som er relevant for det lokale næringslivet. Derfor øker vi borteboerstipendet, utstyrsstipend og setter av en pott til å støtte desentralisert opplæring.

Hovedsatsinger:

- Opprette flere studieplasser ved fagskolene.
- Opprette nye landslinjer for grønn omstilling.
- Styrke skolehelsetjenesten.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Opprette 1000 nye studieplasser ved fagskolene for å styrke høyere yrkesfaglig utdanning.	40
Innføre en norm på én helsesykepleier per 500 elever i grunnskole og videregående skole.	45
Øke utstyrsstipendet.	76
Øke borteboerstipendet til 6000 kroner per måned.	40
Opprette fire profilskoler for grønn omstilling på yrkesfag - én i hver landsdel.	50
Pott for desentralisert opplæring i samarbeid med arbeidsliv	50

9.3 Fremtidsrettet forskning og høyere utdanning

Gode studieforhold er viktig for at studenter skal ha det godt, fullføre studiene og kunne bidra til forskning, i arbeidslivet og et samfunn som tåler nye utfordringer.

Å studere skal være en fulltidsjobb. Fortsatt jobber mange studenter så mye at det går utover studiene eller de er avhengige av hjelp hjemmefra for å klare seg. Derfor vil vi trappe opp studiestøtten til 1,5 G, sikre støtte 12 måneder i året, og gjøre om større del av lånet til stipend. Vi vil bygge flere rimelige studentboliger, og opprette flere fremtidsrettede studieplasser.

Desentralisert utdanning er både et viktig grep for å sikre rekruttering til viktige fagfelt, som helsefag, og for å sikre at flere kan etablere nettverk og søke jobbmuligheter i distriktene. Dette henger tett sammen med næringsbudsjettet som fremmer næringsutvikling og innovasjon i distriktsnæringer som for eksempel bioøkonomien.

Hovedsatsinger:

- Styrke basisbevilgninger til universitetene.
- Styrke grunnforskning.
- Bygge flere studentboliger og øke studiestøtten.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Styrke Forskningsrådet, herunder reversere regjeringens kutt til næringsrettet forskning.	524
Reversere regjeringens kutt til regionale forskningsråd.	36,9
Opprette en DEMO 2000-ordning for testing og kvalifisering av teknologier for grønn skipsfart.	30
Styrke havforskningsinstituttet.	100
Opprette 1500 nye studieplasser ved universiteter og høyskoler.	86
Kutt i støtte til petroleumsforskning (flere kapitler og poster).	- 695
Bygge 1350 flere studentboliger per år enn regjeringen, 3 000 totalt.	99
Styrke psykisk helsearbeid blant studenter.	59
Styrke basisbevilgningene til univesiteter og høyskoler.	100
Reversere regjeringens innføring av studieavgift for studenter utenfor EØS og Sveits.	74,4
Øke bevilgningene til NTNU for å realisere miljøambisjoner knyttet til ny campus.	70
Reversere regjeringens kutt i tiltak for høyere utdanning.	88,9

Starte opptrapping av studestøtten til 1,5 G, og sette av midler til omgjøring av 40 prosent av studielånet til stipend etter beståtte studiepoeng.	687
Øke borteboerstipendet til 6000 kroner per måned.	40,1
Pott for desentralisert opplæring i samarbeid med arbeidsliv.	50

10.

Verdiskaping i en sirkulær- økonomi

Verdiskapingen i Norge skal sørge for deltagelse, utvikling og velferd uten å ødelegge livsgrunnlaget. Med dette budsjettet setter vi fart i omstillingen til en sirkulærøkonomi, der ressurser går i kretsløp på tvers av bransjer og sektorer. På den måten faser vi ut behovet for jomfruelige materialer, stanser alle miljøskadelige utslipp og utvikler viktig teknologi som kan hjelpe hele verden med å skape velferd og ta vare på naturen.

For å nå klimamålene og møte forventningene i markedet må vi prioritere det næringslivet som kan bli sirkulært. De trenger kompetanse, kapital og risikoreduksjon. Olje og gass er fortsatt tyngdepunktet i norsk økonomi, med 5-6 ganger større investeringer enn resten av fastlandsindustrien til sammen. Norges konkurransekraft er dermed avhengig av stans i investeringer i fossil energi. Det vil frigjøre hoder, hender og penger til sirkulærøkonomien.

10.1 En sirkulær økonomi

Politikken må sette rammer som gjør at verdiskaping skjer innenfor naturens tålegrenser. I stedet for et bruk og kast-samfunn må vi ta vare på infrastrukturen, byggene og tingene vi allerede har. Store deler av næringslivet har allerede planer for å bli mer sirkulære, men rammebetingelsene henger etter.

Det er et stort potensiale for å utvikle ny teknologi og nye forretningsmodeller, som politikken må bygge opp om. I tillegg til å redusere Norges økologiske fotavtrykk vil sirkulær innovasjon hjelpe hele verden til å få god velferd uten å måtte adoptere et forbruk som spiser opp ressursgrunnlaget.

I en slik økonomi er gjenvinning, reparasjoner og gjenbruk regelen, mens bruk og kast er unntaket. Ressurser på avveie tas hånd om og bidrar til verdiskaping. Det skal ikke lenger være mest lønnsomt å forurense og hente ut flere ressurser enn jorden kan gjenskape. Norge har gode forutsetninger for sirkularitet innenfor industri, ren energi, bioøkonomi og digitalisering.

Både reguleringer, virkemiddelapparatet og skatte- og avgiftssystemet må innrettes for sirkulærøkonomien. Konkurranses grunnlaget skal være jevnt slik at alle bedrifter konkurrerer innenfor naturens tålegrenser. Miljøpartiet De Grønne vil gi næringslivet forutsigbarheten den trenger for å lykkes med omstillingen. Derfor vil budsjettet følges opp med forslag om at Norges sirkulærstrategi setter klare måltall for de viktigste bransjene og ressursstrømmene.

Hovedsatsinger:

- Bruke avgiftssystemet til å gjøre bruk og kast dyrere, og gjenbruk, reparasjon og resirkulering billigere.
- Styrke Bionova for å oppnå et mer sirkulært land- og havbruk.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Skatte- og avgiftsendringer:	
Fjerne moms på gjenbruk og reparasjoner av klær og sko, husholdnings- og fritidsvarer.	- 500
Fjerne moms på gjenbruk og reparasjon av elektronikk.	- 100
Vi ønsker å gi insentiver til resirkulering, reparasjon og gjenbruk og innfører en særavgift for produkter med stor miljøbelastning. Gjennomføres fra 1. juli.	3 290
Innfører en avgift på deponering av gruveavfall	600
Innfører en gradert emballasjeavgift som graderes etter andel resirkulert materiale i produktet. Vi legger til grunn en proveny-nøytral omlegging.	0

Endringer i bevilgninger:	
MDG mener at Bionova skal være et Enova for bioøkonomi, som i tillegg til å finansiere klimatiltak på gårder slik regjeringen vil, må bidra til risikoavlastning for lovende sirkulær- og bioøkonomi-prosjekter både innen landbruk og havbruk. Vi øker derfor bevilgningen.	1 012
Gradvis redusere utbetalinger fra Havbruksfondet til kommuner med konvensjonelle oppdrettsanlegg, for å stimulere kommunene til å kun gi konsesjoner til utslippsfrie anlegg med høy dyrevelferd ved fremtidige konsesjonstildelinger.	- 100
Utrede hvordan hvordan grunnrenteskatten for havbruk kan innrettes på en måte som gir både oppdrettere og kommuner incentiver til bruk av utslippsfri teknologi ved at konvensjonelle anlegg betaler en høy avgift direkte til staten, mens utslippsfrie anlegg med høy dyrevelferd betaler en lavere avgift som går til kommunene. Slam fra oppdrettsanlegg kan brukes til biogass- og biogjødselproduksjon hvis det samles opp.	2,5
Styrket satsing på grønne og sirkulære offentlige anskaffelser	100

10.2 Industri og skipsfart

Siden 1990 har fastlandsindustrien i Norge økt produksjonen kraftig, samtidig som klimagassutslippene i sektoren har blitt redusert med over 40 prosent. Nå står imidlertid industrien overfor neste utfordring: Å kutte klimagassutslippene til null, og endre alle lineære produksjonsmønstre til sirkulære.

Omstillingsavgiften på olje og gass vil være med på å finansiere omstillingen av industrien. Lav- og nullutslippsløsninger for skipsfarten og havvindsatsing betyr nye muligheter for verftsindustrien. I tillegg kan det være nødvendig at staten delfinansierer CCS eller andre nullutslippsløsninger for punktutslipp i fastlandsindustrien. Olje- og gassnæringen må selv finansiere investeringen i sine nullutslippsløsninger og kan ikke elektrifiseres med kraft fra land.

Hovedsatsinger:

- Forby store punktutslipp innen 2030.
- Omstille skipsfarten til lav- og nullutslipp.
- Stortilt satsing på havvind og energieffektivisering i fastlandsindustrien.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Forby store punktutslipp i Norge innen 2030. Staten bør delfinansiere CCS eller overgang til andre nullutslippsløsninger der dette er nødvendig, unntatt for olje og gass.	1 400
Vi vil innføre et mål om 1 million tonn CO ₂ -fjerning fra industrielle løsninger i 2030. Vi setter av midler til å utrede hvordan dette kan gjennomføres.	15
Utrede og starte prosjektering av CCS på avfallshåndtering i Bergen, Trondheim, Tromsø, Stavanger og Kristiansand.	150
Innfører en vrakpantordning for skip. Det vil gi insentiver for bygging av miljøvennlige skip, samtidig som det bidrar til å skape arbeidsplasser ved norske verft. Skraping av 25 skip vil kunne gi 6-700 arbeidsplasser og reduksjon i utslippene med på 150.000 tonn CO ₂ .	200
Innfører en tilskuddsordning til ombygging av skip til miljøvennlige løsninger og modernisering av fremdriftssystemer. 75 skip som ombygges per år vil kunne gi 500 arbeidsplasser og en reduksjon i utslippene på 250.000 tonn CO ₂ .	200
Øker byggelånsgarantiordningen for skip fra verft i Norge med 2 mrd kroner og setter av 150 mill kroner i tapsfond. Det stilles krav om null- og lavutslippsteknologi for å kunne motta garanti.	2 150
Reverserer regjeringens økte støtte til kartlegging av mineralressurser.	- 10
Styrker Enova. 1 mrd ekstra til Enovas klimaarbeid i industrien. 2,5 mrd. ekstra til en krisepakke for enøk og solenergi.	3 500
Oppretter et fond for å bidra til rask utbygging av mye havvind på norsk sokkel innenfor forsvarlige miljørammer. Vi vil koble nye havvindparker, herunder Sørlige Nordsjø både til Norge og våre naboland, noe som vil gi økt lønnsomhet og dermed bedre muligheter til å realisere store prosjekter samtidig som nødvendige miljøkrav ivaretas. Pengene kan blant annet gå til innføring av differansekontrakter for flytende havvind med en garantert minstepris på salg av kraft. Utgiftene på posten vil øke utover på 2020-tallet.	1 000
Omstillingsavgift på olje og gass som finansierer grønn omstilling.	10 000

10.3 Gradvis avvikling av olje- og gassektoren

Det er en stor oppgave å omstille Norge vekk fra oljeavhengigheten. Det må skje på en trygg og forutsigbar måte for arbeidstakere og for industrien. Derfor må vi starte nå. Verden har funnet mye mer olje og gass enn klimaet tåler. Olje- og gassindustrien er Norges største bidrag til global oppvarming. Utslippene fra forbrenning av norsk olje og gass er på rundt 500 millioner tonn, 10 ganger høyere enn de samlede utslippene fra norsk territorium.

Satsingen på av ny industri og fornybar energi er avhengig av den kompetansen og kapitalen som i dag låses inne i oljenæringen. Derfor er stans i nye investeringer det aller viktigste for norsk økonomi og energisikkerhet på lang sikt. For å fremme investeringer i fornybar energi og redusere inflasjonspresset erstatter vi regjeringens nye skatt på fornybarnæringen med en større skatt på oljenæringen.

Den russiske invasjonen av Ukraina og Putins energikrig mot Europa viser at EUs avhengighet av fossil energi har gjort kontinentet sårbart. Norge må bidra til et robust, uavhengig og fornybart energisystem i Europa. De nærmeste årene er det riktig at Norge bidrar med det vi kan av gass for å ivareta energisikkerheten på kontinentet, men eventuelle nye felt på norsk sokkel vil komme alt for sent til å bidra i den akutte energikrisen.

Hovedsatsinger:

- Omstillingsavgift på produksjon av olje og gass og en ekstra avgift på olje
- Avvikle oljeskattepakka.
- Stans i letelisenser og utbygging av nye felt og flytte midler fra forskning på petroleum til fornybar energi.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Øke CO ₂ -avgiften på sokkelen.	1 825
Avvikle oljeskattepakka.	4 000
Innføre en omstillingsavgift på olje og gassproduksjon.	10 000
Innføre en ekstra avgift på olje.	33 900
Si nei til leting og utbygging av nye felt.	
Omdisponerer midler til forskning på petroleum og overfører disse til forskning på fornybar energi.	- 545

10.4 Mer innovasjon og entreprenørskap

Små bedrifter, innovatører og gründere er avgjørende for at samfunnet blir utfordret og utviklet til det bedre. Dette er spesielt viktig når samfunnet har så store oppgaver foran seg som nå. Virkemiddelapparatet må spesielt styrkes for selskaper som skal skalere og kommersialisere. Derfor prioriterer vi å reversere regjeringens forslag til økt arbeidsgiveravgift, og øker tilgangen til risikokapital og testfasiliteter.

Norge har unike forutsetninger for å investere i og redusere risiko for teknologi som trengs i sirkulærøkonomien. Det er ikke bare viktig for Norges eksportinntekter, men også for at land uten de samme forutsetningene kan få tilgang på ny teknologi som tar dem raskere inn i fornybaralderen.

Statlige midler skal ikke brukes til å utvikle fossilindustrien. Derfor kutter vi bevilgninger til olje og gass gjennom virkemiddelapparatet, og prioriterer nye, grønne og sirkulære næringer.

Hovedsatsinger:

- Reversere regjeringens foreslåtte økning i arbeidsgiveravgiften.
- Styrke virkemiddelapparatet, og vri støtten vekk fra olje og over på grønne næringer.
- Fortsette satsingen på norsk romindustri.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Reverserer regjeringens foreslåtte økning i arbeidsgiveravgiften.	6 400
Styrker Investinor: Det er behov for økt tilgang på kapital i den tidlige kommersialiseringsfasen (såkalt venturekapital). Vi foreslår å gi Investinor ressurser til å investere i oppstartsselskaper med globalt potensial, særlig innenfor helse, miljøteknologi, utdanning, transport og offentlige tjenester.	100
Setter av 40 mill. kroner til nærings- og innovasjonsklynger, blant annet innenfor helse- og velferdsteknologi, marine alger og biogass.	40
Styrker satsingen på pilot- og demonstrasjonsprosjekter innenfor miljøteknologi med 50 mill. kroner. Ordningen er etterspurt og viser til gode resultater. Samtidig reduserer vi støtten til petroleumsrelaterte aktiviteter.	50
Sivas testfasiliteter gir oppstarts- og gründerbedrifter mulighet til å teste ut og utvikle sine produkter uten å investere i dyr testinfrastruktur. Ordningen er vellykket og etterspurt, men trenger økt finansiering.	50

Kutter bevilgningen til petroleumsrelaterte prosjekter under Innovasjon Norge. Basert på snittrapportering for 2020-2022	- 189
Omdisponerer midler til petroleumsaktiviteter under Grønn plattform	0
Romindustri: Vi går inn for å opprettholde Norges forpliktelser til å bidra til ESAs internasjonale programmer, som er svært viktige for norsk romindustri. Ingen budsjettkonsekvens for 2023.	0

10.5 Bioøkonomi - det levende og fornybare

Norge er som skapt for bioøkonomien. Å foredle fornybare, levende naturressurser har vi gjort lenge. Det kan gjøres bedre og mer bærekraftig enn i dag. Norge har enorme naturressurser til havs og til lands som både gir oss muligheter og ansvar for å satse på bærekraftig forvaltning og utnytting av disse ressursene.

NIBIO estimerer at det finnes potensiale for 130-260 tusen flere jobber i bioøkonomien. Disse jobbene må finnes der ressursene ligger, nemlig spredt utover hele landet. Vi øker midlene til desentralisert utdanningsstruktur i utdanningsbudsjettet. Sammen med satsing på klynger, Bionova og innovasjon vil dette bidra til varig verdiskaping over hele landet.

Hovedsatsinger:

- Styrke Bionova kraftig, og tydeliggjøre at Bionovas mandat omfatter utvikling i hele bioøkonomien - ikke bare klimatiltak i jordbruket.
- Sørge for en raskest mulig overgang til utslippsfrie oppdrettsanlegg.
- Økt satsing på klynger som knytter sammen lokal kompetanse og ressursgrunnlag, næringsliv og forskning for å sette fart i innovasjon

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Styrke Bionova kraftig. MDG mener at Bionova skal være et Enova for bioøkonomi, som i tillegg til å finansiere klimatiltak på gårder slik regjeringen vil, må bidra til risikoavlastning for lovende sirkulær- og bioøkonomiprojekter i hele verdikjeden fra hav- og jordbruk.	1 012
Gi investeringsstøtte til en overgang til utslippsfrie oppdrettsanlegg med høy dyrevelferd. Vi legger til grunn at grunnrenteskatten for havbruk innrettes på en måte som gir incentiver til å investere i utslippsfri teknologi, og finansierer investeringsstøtten gjennom grunnrenteskatten.	0

Redusert tilskudd til konvensjonelle oppdrettsanlegg gjennom Havbruksfondet, for å stimulere kommunene til å prioritere utslippsfrie oppdrettsanlegg med god dyrevelferd ved nye konsesjonstildelinger. Finansieres gjennom grunnrenteskatten.	0
Setter av 40 mill. kroner til nærings- og innovasjonsklynger, blant annet innenfor helse- og velferdsteknologi, marine alger og biogass.	40

10.6 Kultur, opplevelser og frivillighet

Møteplasser og opplevelser gir fellesskap og livsglede. Pandemien viste oss hvor viktig kultur og frivillighet er for livskvaliteten og helsa vår. I et grønnere samfunn har slike arenaer mer plass. Etter år med stramme smittevernrestriksjoner trengs et særskilt løft i disse sektorene.

Kultur og kulturarv bidrar til identitet, forsoning, samhold og utvikling. Vi vil styrke det frie kulturfeltet og mangfoldet i norsk kulturliv. Kulturfeltet er også en næringssektor som gir mange tusen arbeidsplasser og eksport. Institusjonene og de mange selvstendige næringsdrivende trenger forutsigbare rammer for å fortsette å gi et bredt og profesjonelt tilbud.

Vi gir mer støtte til de frivillige organisasjonene. Den frivillige sektoren er en bærebjelke for norsk kultur og samfunn. Det er en av de viktigste arenaene for demokratiutøvelse, dugnadsånd og inkludering. Frivillig arbeid er svært verdifullt for både den enkelte og for samfunnet som helhet. Derfor reverserer vi regjeringens kutt til frivillige organisasjoner, og støtter regjeringens forslag om momskompensasjon.

Hovedsatsinger:

- Styrking av det frie feltet, og en bedre og mer forutsigbar økonomi for kunstnere.
- Satsing på Bymuseet i Bodø for at museet skal bli universelt utformet til kulturhovedstadsåret i Bodø i 2024.
- Styrking av “Den kulturelle skolesekken,” “Den kulturelle spaserstokken”, og opprette “Den kulturelle bæremeisen”.
- Støtter regjeringens kompensasjon for merverdiavgift til frivillige organisasjoner og øker støtta til barne- og ungdomsorganisasjoner så de kommer seg etter pandemien.
- Styrker frivilligsentralene, som er viktige aktører for å motvirke fattigdom i lavinnteksfamilier.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Styrke den frie kunsten med belønningsordning for samarbeid med frie kunstnere.	20
Øke støtten til kulturlokaler i kommunene, sånn at vi kan senke terskelen for kulturaktiviteter og realisering av kunst og kulturuttrykk i alle formater.	50
Styrke frivilligsentralene, sånn at enda flere barne og unge kan delta på idretts- og fritidsaktiviteter.	100
Øke støtta til Norsk kulturfond, med fokus på konsertarrangører, scenekunstformål og bevilgningene til kunstnere og prosjektet på feltet.	105
Øker garantiinntekter og langvarige stipend slik at flere kunstnere sikres forutsigbare økonomiske rammebetingelser.	20
Etablerer en støtteordning for gatekunstprosjekter.	30
Styrker finansieringen av bibliotekene.	50
Øker posten til Norsk kulturminnefond og trappe opp arbeidet for å verne kulturminner.	70
Øker støtten til barne- og ungdomsorganisasjonene, som er viktige demokratiske bærebjelker i samfunnet vårt og trenger støtte for å komme seg etter pandemien.	15

11.

Trygghet, forsvar og beredskap

Når kriser rammer et lite land som Norge, er forsynings-sikkerheten avhengig av godt internasjonalt samarbeid på alt fra handel til helse. Samtidig er selvforsyning på legemidler, medisinsk utstyr og korn solidaritet i praksis. Det styrker Norges sikkerhet, og gjør at vi i mindre grad må konkurrere med andre land om kritiske varer.

God beredskap handler ikke bare om å lære av kriser som har vært, men å være forberedt på neste krise. Klimaendringene er her nå, og stadig flere rammes av ekstremnedbør, flom, skred og ras, tørke og skogbranner, også i Norge. Vi foreslår en kraftig økning til sikring av boliger, veier og infrastruktur over hele landet.

MDG mener at økonomisk forutsigbarhet er grunnleggende for at Forsvaret skal kunne virke og utvikle seg i tråd med Norges behov – i fred og i krig. Norges forsvarsbudsjett skal ligge nært opp til 2% målet som er forventet av NATO.

11.1 Økt selvforsyning, klimatilpasning og beredskap

Krigen i Ukraina har satt matsikkerhet og beredskap på det politiske sakskartet. Nå ser vi hvor viktig det er å ta vare på matjorda og sørge for at befolkningen har nok mat i krisetider. En styrket beredskap innebærer derfor en mer desentralisert jordbruksstruktur og fiskerinæring, med en mer bærekraftig bruk av lokale ressurser. Matproduksjonen vår er sårbar for klimaendringene og ligger derfor i kjernen av en styrket beredskap.

Klimaendringene skjer nå. I Norge fører klimaendringene til økt stormflonivå, mer overvann, større og hyppigere regnflommer og snøsmelteflommer, flere jord-, flom- og sørpeskred, flere snøskred og sannsynligvis også hyppigere tørke og skogbrann. Samferdselsbudsjettet vårt er derfor innrettet for å investere langsiktig i infrastruktur, og prioritere vedlikehold og rassikring av veier over hele landet.

Hovedsatsinger:

- Økt satsing på flom- og skredsikring.
- Styrke beredskapslagring av matkorn.
- Kartlegge og oppgradere tilfluktsrom.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Styrke flom- og skredsikringsarbeidet.	450
Økt satsing på klimatilpasning i kommunene.	100
Styrke beredskapslagring av matkorn.	100
Styrket beredskapslagring av legemidler, medisiner og smittevernustyr.	25
Prioritering av små og mellomstore bruk i jordbruksavtalen for å sikre jordbruk og matproduksjon i hele landet. Se kapittel 6.1 for detaljer.	114,5
Støtte til kommunene for å ta igjen vedlikeholdsetterslepet i vann- og avløpsnettet.	200
Forbedre samarbeidet mellom nødetatene, Forsvaret, Sivilforsvaret og sentrale frivillige aktører ved større ulykker, katastrofer og mulige terrorangrep, blant annet gjennom flere sektorovergripende øvelser.	20
Kartlegging og oppgradering av tilfluktsrom.	50
Inntekter	
Innføre toll på soya, med formål å øke norskandelen i husdyr- og fiskefôr.	109,5

11.2 Forsvar og samarbeid i en ny sikkerhetspolitisk situasjon

MDG vil styrke det norske forsvaret gjennom omprioritering av rammen. Vi prioriterer økt tilstedeværelse i norsk økonomisk sone og gjenoppretter Sjøheimet til et nytt moderne kystheimet, Heimevernet styrkes med mer personell og ny overflatestruktur i Sjøforsvaret skal utredes.

MDG ønsker en styrkning av den nordiske grenen av NATO ved å utvikle samarbeidet mellom Finland, Sverige, Danmark, Island og Norge.

USA vil vende blikket mot Stillehavsregionen og Kina. De politiske endringene internt i USA gir en ny usikkerhet om hvordan deres engasjement i NATO vil endres på sikt. MDG mener vi må styrke det europeiske og det nordiske samarbeidet innenfor rammen av NATO, slik at interne politiske endringer i USA ikke går utover NATOs forsvarsevne i Europa og Norden. Arbeidet med å redusere Norges militære avhengighet til USA må starte nå, slik at nytt samarbeid under NATO-paraplyen, kan utvikles over tid.

Våre viktigste tiltak	Mill. kroner
Innenfor rammen vil vi styrke lagerbeholdning og tilgang på reservedeler, våpen, ammunisjon og uniformer med mer. Forsvaret har mange kapable og avanserte systemer. Disse må gis tilgang på ammunisjon, kompetanse, personell og drivstoff.	0 (omdisponering innenfor budsjettammen)
Innenfor rammen vil vi styrke våpensystemet på Kystvakten - Jan Mayen klassen, med NSM, og kortholds luftvernmissiler. Dette gir oss en styrket kapasitet opp mot en lett fregatt, som har mulighet til å verne seg selv med lett luftvern.	0 (omdisponering innenfor budsjettammen)

Vedlegg

- I Klimaplan
- II Fordeling av resterende del av bistandsprosenten
- III Verbalforslag
- IV Omstillingsavgift
- V Totale utgifter og inntekter
- VI Forslag til frivilligheten
- VII Endringer i frie inntekter for norges kommuner
- VIII Budsjett per rammeområde

Vedlegg I

MDGs klimaplan: slik når vi 80 % kutt i 2030

Sammendrag

MDGs vedtatte mål er å kutte klimagassutslippene med 80 prosent innen 2030 sammenlignet med 1990. Det innebærer at utslippene minst skal kuttes fra 51,3 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 1990 til 10,3 millioner tonn i 2030.

Fremskrivningene i [Nasjonalbudsjettet for 2023](#) viser at de norske klimagassutslippene vil være 38,6 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2030 med vedtatt politikk. I denne planen viser vi hvordan MDG vil kutte ytterligere 28,3 millioner tonn for å nå målet om 80 prosent utslippsreduksjon i 2030 sammenlignet med 1990.

80 prosent utslippskutt innen 2030 er et ekstremt ambisiøst mål. Denne klimaplanen er ingen fasit, og den er ikke den eneste veien til målet, men det viser hva MDG mener må til, og hvilke virkemidler vi vil bruke for å nå målet. Vi har åtte år på oss, og store grep må gjøres allerede nå. I denne planen viser vi hvilke tiltak vi vil gjøre i budsjettet for 2023 for å nå målet.

Vi vil kutte utslippene med 80 prosent fordi vi mener det er riktig. Norge er blant de landene i verden som har best forutsetninger for å gjennomføre ambisiøse utslippskutt. Et mål på 80 prosent kutt er ambisiøst, men andre land er i nærheten av samme nivå. For eksempel har Danmark et mål om å kutte utslippene med 70 prosent innen 2030, mens Storbritannias mål er 78 prosent utslippskutt innen 2035.

I tillegg vil MDG ta ansvar for de indirekte utslippene Norges forbruk medfører, og bidra til å støtte og finansiere klimatiltak internasjonalt.

MDGs fire hovedgrep

Å oppnå 80 prosent utslippskutt krever mange og kraftige virkemidler. Dette er de fire viktigste grepene vi gjør i vårt alternative budsjett.

1. Vi øker CO₂-avgiften til 3000 kroner per tonn innen 2030. Regjeringens plan er å øke den til 2000 kroner per tonn.
2. Vi innfører en omstillingsavgift på olje og gass. Avgiften skal brukes til å kutte utslipp og bygge opp grønne næringer.
3. Vi forbyr store punktutslipp innen 2030, og setter av betydelige midler i alternativt budsjett til å hjelpe industrien med omstillingen.
4. Vi styrker Enova kraftig.

Samletabell over utslippskutt

Tabellen under viser hvor MDG vil kutte utslippene sammenlignet med regjeringen. Detaljerte tabeller følger i kapitlene under.

Sektor	Kutt i 2030 sammenlignet med referansebanen
Olje og gass	7,60
Kvotepliktig industri	8,62
Bygg	0,21
Redusert kjøttforbruk og redusert matsvinn	1,53
Myrvern	0,02
Jordbruk	0,54
Veitransport	4,95
Luftfart	0,95
Sjøtransport	2,61
Avfall og ikke- kvotepliktig industri	1,29
SUM	28,31

I de neste kapitlene i klimaplanen følger en detaljert oversikt over hvordan vi vil kutte utslippene.

Innledning

De Grønne vil redusere Norges utslipp av klimagasser med 80 prosent i forhold til 1990-nivå innen 2030, i tråd med et karbonbudsjett for 1,5 grader. I tillegg vil vi ta ansvar for de indirekte utslippene Norges forbruk medfører, og bidra til å støtte og finansiere klimatiltak internasjonalt.

FNs klimapanel (IPCC) er helt tydelig. De sier det er mulig, men vanskelig, å nå klimamålene og holde Parisavtalen i livet. Skal vi klare å nå 2 gradersmålet, og sikte mot 1,5 grader, må det skje store utslippskutt, og de må skje raskt. Dette vil kreve store endringer gjennom infrastruktur, teknologi og atferd - for ikke å snakke om massive investeringer i det grønne skiftet. IPCC anslår at det vil kreve finansiering på mellom tre-seks ganger så mye innen 2030 for å begrense oppvarmingen til under 1,5 eller 2 grader (IPCC, 2022). Derfor er statsbudsjettet så viktig. Det er her vi virkelig får se de politiske partienes prioriteringer: hva bruker de penger på, og hva nedprioriterer de?

Hvis det er en politisk prioritering å nå klimamålene våre og snu utviklingen i klimaendringene, vil det følge naturlig at pengene går til andre ting enn fossile inves-

teringer. Flere og flere studier, rapporter og forskning viser at det ikke lenger er rom for mer olje og gass om vi skal nå klimamålene - og det er heller ikke lønnsomt på sikt (IEA, 2022). I scenarioer der global oppvarming snur etter bare så vidt 1,5 grad-er reduseres bruken av kull med 95%, olje med 60% og gass med 45% innen 2050. CO₂-utslipp fra eksisterende og planlagte fossile energisystemer, uten karbonfangst og lagring, vil alene resultere i samlede utslipp av CO₂ som overskrider budsjettet for 1,5 grader (IPCC, 2022).

Norge har forpliktet seg til Parisavtalen, og Støre-regjeringen har nylig varslet at de i samarbeid med EU og Island vil kutte 55% innen 2030 sammenlignet med 1990. Dette er bra, men på langt nær nok, verken for å bidra til å holde 1,5 gradersmålet i live eller målet om å bli et lavutslippssamfunn i 2050. Dessuten er mål lite verdt om de ikke følges opp av handling.

Det er avgjørende at vi kommer i gang med tiltak som gir raske utslippskutt. Samtidig vil mange tiltak som innføres i 2023 først gi utslippskutt senere. Regjeringen leverte for første gang i 2022 en Klimastatus og -plan ("Grønn bok") (Regjeringen, 2022). Denne gir en god oversikt over regjeringens prioriteringer, men er ikke et fullstendig klimabudsjett for 2023. Skal vi nå Norges vedtatte mål om 55% kutt i 2030 (hele økonomien, inkludert kvotepliktig sektor) må Norges utslipp i 2030 være 23 millioner tonn (mt) CO₂-ekvivalenter (CO₂-e). Med dagens vedtatte politikk vil utslippene i Norge ligge på 38,6 mt i 2030 (Nasjonalbudsjettet, 2022). Med andre ord er vi ikke i rute med å nå målene vi er forpliktet til, verken hjemme eller under Parisavtalen.

Skal vi nå De Grønnes mål om 80% kutt må Norge ha et samlet utslipp på kun 10,3 mt CO₂-e i 2030. Det vil si at vi må kutte minst 28,3 millioner tonn mer enn fremskrivningene i nasjonalbudsjettet. I denne klimaplanen viser vi hvordan.

Utrekninger av utslippskutt er i stor grad basert på "Klimakur 2030" - inkludert nye og oppdaterte tall, ZEROs rapport "2030: slik når vi klimamålene", Regjeringens "Klimastatus og -plan", svar fra departementene i tilknytning til statsbudsjettet 2023 og SSBs utslippsstatistikk - alt justert etter oppdatert referansebane. I tilfeller der spesi- fikke utregninger ikke er dekkende fra oppgitte kilder har vi gjort egne beregninger.

Ikke-kvotepliktig sektor

Utslipp i ikke-kvotepliktig sektor er klimagassutslipp fra transport, landbruk, oppvarming i bygg, avfall og bruk av fluorholdige gasser. Dette betegnes som ikke-kvotepliktig sektor fordi disse utslippene ikke er inkludert i EUs marked for handel med utslipp.

Effektene av utslippskutt i ikke-kvotepliktig sektor måles opp mot referansebanen.

Bygg:

I dag brukes det fossile brensler til byggvarme, det vil si midlertidig oppvarming og tørking av bygg under oppføring og rehabilitering. Klimakur antar at forventede utslipp fra oppvarming av bygg i perioden 2021-2030 er på 3,3 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. Vi kan redusere utslippene betraktelig med å legge om til fornybare kilder.

Mange husholdninger fyrer fortsatt med ved. Dette fører blant annet til utslipp av metan og lystgass. Hvis vi hjelper folk til å erstatte gamle vedovner med nyere modeller som oppfyller kravet i økodesignforordningen, eller at man erstatter ovn med varmepumpe, kan vi få ned utslippene også her. I vårt alternative statsbudsjett for 2023 foreslår MDG blant annet å øke bevilgningen til Enova med 3,5 milliarder kroner for å støtte energisparing, solenergi, varmepumper og skifte til rentbrennende energi-effektive ovner og 1 mrd ekstra til Enovas øvrige arbeid.

Vår politikk	Kutt i 2030 Millioner tonn CO2-e	Tiltak i alternativt statsbudsjett -23
Utfase mineralolje og gass til byggvarme på byggeplasser	0,02	Reverserer regjeringens forslag om å redusere grunnavgiften på mineralolje med 80 pst (1350 mill. kroner).
Utvide forbudet mot bruk av fossil olje til oppvarming av bygninger til å omfatte bruk av fossil gass.	0,09	Økt CO2-avgift Økt støtte til Enova
Forsert utskifting av vedovner	0,095	Økt støtte til Enova
Sum utslippskutt	0,205	

Jordbruk og kosthold:**Redusert kjøttforbruk og redusert matsvinn:**

Kjøttproduksjon står i dag for enorme klimagassutslipp, samtidig som mye av dagens produksjon foregår med dårlig dyrevern. Arealbegrensninger er en økende bekymring og vi må finne løsninger som opprettholder økologisk balanse, dyrevelferd, som holder klimagassutslipp nede og bidrar til et sunt kosthold der alle får den maten de trenger. Overgangen fra rødt kjøtt til mer fisk og grønt er en av de enkleste og mest effektive klimatiltakene vi kan gjøre. Undersøkelser viser at kjøttforbruket har startet å flate ut, og at flere og flere ønsker å spise mer bærekraftig. For å få til denne overgangen må det blant annet bli enklere og billigere å velge frukt og grønt.

I 2020 ble det her til lands kastet totalt 453 650 tonn mat (Regjeringen, 2020). Vi vil redusere matsvinnet i hele verdikjeden med 70 prosent innen 2030, gjennom blant annet å innføre matkastelov med tydelige krav, og øke støtten til Matsentralen for å sette dem i stand til å redistribuere mer overskuddsmat.

Vår politikk	Kutt i 2030 Millioner tonn CO ₂ -e	Tiltak i alternativt statsbudsjett -23
Ha som langsiktig mål å halvere det norske kjøttforbruket, slik at forbruket ikke overstiger det vi kan produsere selv på egne arealer og ressurser. Ha som langsiktig mål å fase ut import av kraftfor og tilpasse kjøttproduksjonen til det lokale ressursgrunnlaget. Vi antar noe større nedgang i kjøttforbruk enn det som ligger til grunn i Klimakur 2030.	1,158	Vi fjerner moms på frisk frukt og grønt Vi øker moms på kjøtt Vi prioriterer korn- og grøntproduksjon i jordbruksavtalen
Redusere matsvinnet i hele verdikjeden med 70 prosent innen 2030, gjennom å innføre matkastelov med tydelige krav og støtte løsninger mot matsvinn.	0,37	Vi dobler støtten til Matsentralen Norge Vi beholder klimasatsordningen
Sum utslippskutt	1,248	

Stans i nydyrking og nedbygging av myr

Norske myrer er estimert til å holde på [ca. 1 milliard tonn karbon](#), og jordbruket har historisk vært hovedårsaken til nedbygging av myr med påfølgende store klimagassutslipp. Det dyrkes opp [anslagsvis 5000 dekar myr årlig](#) i Norge, som tilsvarer 700 fotballbaner i året. ifølge IUCN, står ødelagte myrer for 6 % av de menneskeskapte klimagassutslippene årlig. Det bygges veier over myr- og våtmarksområder. Vi vil opprettholde forbudet mot nydyrking av myr av hensyn til klima og arts mangfold, øke

støtten til myrvern, jobbe for å utvide forbudet til et totalforbud mot nedbygging av myr, og etablere et ambisiøst program for naturrestaurering.

Klimakur har utredet anslag for utslippskutt i 2030 ved å stanse nydyrking av myr til 0,2 millioner tonn CO₂-e. Vi har lagt til grunn dette i våre beregninger, dog med MDGs politikk vil det muligens være høyere.

Vår politikk	Kutt i 2030 Millioner tonn CO ₂ -e	Tiltak i alternativt statsbudsjett -23
Opprette en ordning for frivillig vern og restaurering av myr, gammelskog og andre naturtyper med store naturlige karbonlagre, inkludert karbon lagret i bakken, tilsvarende eksisterende ordning for frivillig vern av skog.	0,02 ⁴	Vi øker tilskuddet til å styrke kunnskap om og formidling av naturmangfoldet
Opprettholde forbudet mot nydyrking av myr av hensyn til klima og arts mangfold og jobbe for å utvide forbudet til et totalforbud mot nedbygging av myr.		Vi øker tilskuddet til et kvalitets-sikringssystem som er nødvendig for å heve kvaliteten på de naturfaglige undersøkelsene i utbyggingssaker, og kan være et sentralt bidrag til en kunnskapsbasert forvaltning som sikre verdifulle naturtyper og arter.
Vedta en overordnet lov som skal sikre gjennomføring av Norges mål for naturmangfold, etter modell fra klimaloven. Målene skal være null netto tap av natur (målt i tilstand og utbredelse) innen 2025, naturpositivitet innen 2030 og 20 prosent forbedring innen 2050.		Vi setter av 15 mill. kroner til utredning av en Naturkur, etter modell fra Klimakur 2030, med formål om å undersøke tiltak og virkemidler for å nå MDGs mål om null netto tap av natur innen 2025 og naturpositivitet innen 2030.
Lage en nasjonal plan for storskala gjenoppbygging av inngrepsfri natur og intakte økosystemer.		Vi setter av 120 millioner til restaurering av myr gjennom et statlig program for storskala naturrestaurering
Opprette en natursatsordning som belønner kommunene for å bevare naturmangfold, etter modell fra dagens klimasatsordning.		Vi setter av midler til en Natursats-ordning.
Sum utslippskutt	0,02	

⁴Se utregninger i vedlegg 1

Andre tiltak i jordbrukssektoren:

Økt satsing på biogass, bruk av fangsvekster og karbonlagring i biokull er noen av mange tiltak som kan bidra til utslippskutt i jordbrukssektoren.

MDG støtter opprettelsen av Bionova, men ønsker et videre mandat enn regjeringen legger til grunn. Bionova bør bidra til å systematisere innovasjon og økt kommersialisering av biobasert verdiskaping. Bionova skal bidra til risikoavlastning i den mest krevende utviklingsfasen i samarbeid med private aktører. Et eksempel på hva Bionova kan støtte er kommersialisering av alternative proteinkilder til soya i dyrefôr.

Vår politikk	Kutt i 2030 Millioner tonn CO ₂ -e	Tiltak i alternativt statsbudsjett -23
Bedre kvalitet på grovfor	0,075	Vi styrker Bionova
Redusere metan og lystgass gjennom ny gjødslingsteknologi	0,2	
Prioritere utskilling av biologisk avfall, som matavfall, og stimulere til økt produksjon av biogass og biogjødsel fra avfall og kloakkslam, samt i jordbruket. Bidra til at markedet for disse produktene kommer på plass.	0,04	Vi øker midler til forskning, formidling og tilskuddsordninger for karbonlagring i jord, diverse gjødsleltiltak og andre klimatiltak i landbruket. Vi styrker Bionova. Vi setter av 40 mill. kroner til nærings- og innovasjonsklynger, blant annet innenfor helse- og velferdsteknologi, marine alger og biogass.
Bruk av fangstvekster	0,07	
Økt karbonlagring i biokull	0,15	
Sum utslippskutt	0,535	

Transport på vei, sjø, landbruks- og anleggsmaskiner og til luft står for nesten 16 millioner tonn CO₂ utslipp hvert år. Ca halvparten av disse er fra veitransport. Det er derfor mye å hente på utslippskutt i transportsektoren.

Utslippsfri veitransport og mer kollektiv, sykkel og gange

MDG vil prioritere klimavennlig transport og vedlikehold framfor stadig nye motorveier. Ved å stanse nye motorveiprojekter vil vi både få mer penger til kollektivtransport, spare klimagassutslipp og forhindre store miljøødeleggelser.

Vi tar til orde for at økte avgifter på bensin og diesel må deles ut igjen til alle innbyggere som en klimabelønning. Gjennom klimabelønningen deler vi ut en andel av inntekter fra drivstoffavgifter (veibruksavgiften) som flatt beløp til alle innbyggere, med dobbelt så mye til barnefamilier og de som bor i distriktet. Vi oppretter også et eget for fond næringstransport, der deler av veibruksavgiften for diesel settes av til å bidra til raskere omstilling til utslippsfri næringstransport.

Det er ikke bilen vi trenger - det er mobilitet. Da er det viktig at vi sørger for at vi får redusert biltrafikken samtidig som vi gjør det mulig for folk å velge miljøvennlige alternativer. Derfor vil vi fase ut salg av nye fossile personbiler og motorsykler innen 2023, nye fossile varebiler innen 2025 og halvparten av nye fossile lastebiler innen 2027, samtidig som vi satser kraftig på kollektiv, sykkel og gange.

Byvekstavtalene er et av de viktigste virkemidlene for å oppnå dette, sammen med en kraftig satsing på kollektiv og tiltak som fremmer alternativer til bilisme. Derfor øker MDG det statlige bidraget til byvekstavtaler til 80% for de største byområdene og øker støtten til mindre byområder.

Vi vil innføre et nasjonalt månedskort som gjør det mulig å reise ubegrenset med tog og kollektivtransport for 500 kroner. Dette vil gjøre det mer konkurransedyktig å velge kollektivt i stedet for bil og fly. Vi satser også 1,3 milliarder på utbygging av sykkelveier langs riks-, fylkes- og kommunale veier for å øke andelen som sykler i hverdagen, og gjør det gratis å ta med sykkel på kollektivtransport utenom rushtiden.

Overføring av gods fra vei til sjø og bane

I NTP 2018-2029 har regjeringen satt som ambisjon å overføre 30% av gods fra vei til sjø og bane. Med en 30% overføring vil vi oppnå et utslippskutt i 2030 på 0,106 mt CO₂-e. MDG ønsker en betydelig større satsing på jernbane og overføring av gods fra vei til sjø og bane.

Vi bevilger derfor 70 millioner ekstra til tilskuddsordningen for overføring fra vei til sjø, og 50 millioner ekstra til tilsvarende tilskuddsordning for overføring fra vei til bane. I tillegg omprioriterer vi midler fra planlegging av Stad skipstunnel til å redusere vedlikeholdsetterslepet på navigasjonsinfrastruktur som godstransport på sjø er avhengig av med 50 millioner kroner.

Det viktigste grepet vi gjør er å redusere veitrafikken med en tredel, blant annet gjennom en storsatsing på kollektivtransport og reduserte midler til bygging av nye veier. Vi legger også inn kraftige virkemidler for en raskere utskifting av bilparken til nullutslippskjøretøy.

Vi innfører kraftigere virkemidler for innfasing av utslippsfrie personbiler sammenlignet med regjeringens politikk., og antar noe større utslippskutt. Vi øker også ambisjonene på innfasing av utslippsfrie anleggsmaskiner og andre ikke-veigående kjøretøy.

Vår politikk	Kutt i 2030 Millioner tonn CO ₂ -e	Tiltak i alternativt statsbudsjett -23
Redusere veitrafikken med en tredjedel innen 2030 og satse kraftig på kollektiv. Vi antar ⅓ nedgang i veitrafikk sammenlignge med 2021. og tilsvarende nedgang i utslipp. Elektrifisering og biodrivstoff vil gi ytterligere nedgang i utslippene, se punktene under.	2,899	Gå mot alle nye kapasitetsøkende motorveiutbygginger. Legge ned Nye Veier Kutte kapasitetsutvidende motorveiprojekter i Nye Veiers portefølje, som er klare for anleggsstart i 2023: Vi stopper planlegging av kapasitetsutvidende motorveiprojekter i Nye Veiers portefølje, og overfører resterende projekter til Statens Vegvesen. Vi øker den statlige andelen av finansiering av kollektivprosjekt i de store byene med 80%, gjør billettene billigere og mer fleksible og setter av økte midler for å sørge for universell utforming av kollektivtransport. Vi innfører et nasjonalt månedskort for kollektivtransport til 500 kroner.
Raskere utskifting av eksisterende bensin- og dieslbiler	0,2	Øker tilskudd til byområder, tilskudd til mindre byområder utenfor byvekstavtalene og til belønningsmidler til byvekstavtaler
Overføre gods til bane og sjø, og fase inn utslippsfrie kjøretøy og skip.	0,08	Øker tilskudd til godsoverføring fra vei til jernbane Øker tilskudd for overføring av gods fra vei til sjø Vi styrker Jernbanedirektoratet med 5 mill kr i 2022 for å rigge virksomheten for betydelig økt satsing på jernbanen.

100 % av nye personbiler er elektriske i 2023	0,08	Vi reverserer regjeringens forslag om å innføre moms på den delen av elbilers pris som overstiger 500.000 kroner. Vi reverserer regjeringens økning i satsen for omregistreringsavgift for elbiler Vi dobler NOx komponenten i engangsavgiften. Reverserer regjeringens reduksjon i veibruksavgift på bensin og diesel. Vi ilegger en avgift på bensin, som sammen med økt CO2 avgift skal gi 5 kroners prisøkning på bensin. De økte inntektene fra ekstra veibruksavgift betales ut igjen som klimabelønning. Vi reverserer regjeringens innføring av den nye vekt-komponent for elbiler slik at den kun gjøres gjeldende for fossilbiler. Raskere utbygging av hurtigladestasjoner i distriktene, samt økt støtte til ladestasjoner i borettslag og sameier.
100 % av nye (lette og tunge) varebiler er elektriske i 2025	0,12	Vi fjerner CO2-rabatten i engangsavgiften for lette varebiler.
70 % av nye lastebiler er el- eller hydrogenkjøretøy i 2027	0,50	Vi setter av 1,4 mrd kroner til utvikling av utslippsfri næringstransport. Fondet omfatter midler fra økt veibruksavgift og redusert CO2-kompensasjon til fiskefartøy. Deler av fondet skal benytte til etableringer av hydrogenstasjoner og ladestasjoner for næringstransporten langs hovedveinettet. Vi øker CO2-avgiften. Vi reverserer regjeringens kutt i veibruksavgift for diesel.

Fossilfri kollektivtrafikk og jernbane i 2025	0,41	Vi styrker Jernbanedirektoratet med 20 mill. kr til forsknings- og utviklingssarbeid som retter seg mot reduserte klimagassutslipp fra byggefase, drift og vedlikehold, reduserte naturinngrep ved nye jernbaneprosjekter og bruk av ny teknologi, herunder nye byggemetoder og materialer.
Sikre at alle bygge- og anleggsprosjekter blir fossilfrie innen 2025 og utslippsfrie innen 2030.	0,13	Øke CO2-avgiften til 3000 kroner per tonn i 2030. Tredobler potten til pilotprosjekter som kan bidra til raskere omstilling, med mål om at alle bygge- og anleggsprosjekter under Bane NOR og Statens vegvesen blir fossilfrie innen 2025 og utslippsfrie innen 2030. Vi styrker Enova
100% av nye ikke-veigående maskiner og kjøretøy er utslippsfrie i 2030	0,66	Øke CO2-avgiften til 3000 kroner per tonn i 2030. Krav til nullutslipp i offentlige anbud. Tredobler potten til pilotprosjekter som kan bidra til raskere omstilling, med mål om at alle bygge- og anleggsprosjekter under Bane NOR og Statens vegvesen blir fossilfrie innen 2025 og utslippsfrie innen 2030. Vi styrker Enova.
Sum utslippskutt:	4,95	

Luftfart:

Får vi innenlandske flyruter over på fossilfritt kan dette bli et av de mest effektive og miljøvennlige transportmetodene da det ikke vil beslaglegge mer natur. Dette vil kreve at man stiller krav til innføring og overgang til utslippfrie fly i alle anbud fra og med nå og frem til 2030. Teknologikutviklingen gjør det mulig å fly elfly i rutetrafikken fra 2026, men det krever harde politiske prioriteringer. Får vi til det, har vi mulighet for å dekke hele kortbanenettet med elfly innen utgangen av 2030.

Vår politikk	Kutt i 2030 Millioner tonn CO ₂ -e	Tiltak i alternativt statsbudsjett -23
Kutte utslippene fra flyreiser med 80 prosent sammenlignet med 2005, ved blant annet å gjøre det mer attraktivt å velge mer klimavennlige alternativer der det er mulig, og ved å elektrifisere kortbanenettet.	0,948	Vi øker moms på flyreiser til generell sats - 25%. Påløpt effekt er 1 mrd. kroner. Vi avvikler tax-free ordningen og halverer innførselskvoten for alkohol og tobakk. Vi ilegger en flyseteavgift for å gi insentiver til å fylle opp flyene. Vi betaler ut igjen inntektene fra regjeringens flypassasjeravgift. Vi satser stort på jernbaneutbygging mellom de største byene Vi øker CO₂-avgiften på innenriks kvotepliktig luftfart fra 649 kroner til 1000 kroner. Vi utvider grunnavgiften på mineralolje og biodiesel til å omfatte flyparafin (jetparafin) som leveres til bruk om bord i fly i innenriks luftfart Vi oppretter et fond og et innovasjons-senter for utslippsfri luftfart
Sum utslippskutt	0,948	

Sjøtransport:

Norges kystlinje er over 100.000 kilometer lang. Våre lange tradisjoner for å ta i bruk havet og bygge industriell virksomhet rundt dette er et viktig fortrinn. Slik Norge allerede har blitt et utstillingsvindu for elektrifisert transport på veien, bør vi også bli det på havet ved å utvikle en utslippsfri kystflåte. En offensiv satsing på utslippsfrie ferger, hurtigbåter og annen kystgående trafikk vil bidra til at arbeidstakere på verft som i dag leverer skip til oljenæringen kan bidra stort i det grønne skiftet ved å fortsette å gå til den samme arbeidsplassen som i dag. Men arbeidet vil være å bygge ut en utslippsfri kystflåte og understell til offshore vind, ikke fossildrevne skip.

Derfor vil MDG samarbeide med den maritime næringen om å gjøre Norge til verdens første utslippsfrie sjøfartsnasjon, og etablere nye insentivordninger for en framtidsrettet skipsindustri. Da må vi stille krav om utslippsfrie fartøy i alle anbud for ferge- og hurtigbåt drift, og etablere en raus kompensasjonsordning til de fylkene som går foran. Det vil ta tid før all sjøtransport er basert på nullutslippsteknologi. Derfor er det viktig å iverksette tiltak i den eksisterende flåten som vil redusere klimagassutslipp på kort sikt. Kystfylkene har naturlige forbindelser som bør utnyttes i større grad enn i dag. Hurtigbåter og båttaxier uten utslipp bør bli en del av kollektivtransporten der det er mulig. Utslippsfrie ferger er et mye bedre alternativ for natur og klima enn gigantiske broer og tunneler. Det trengs en satsning på infrastruktur i havner og farled-er for å legge til rette for framtidens sjøtransport.

For å få til overgangen innfører vi en tilskuddsordning til ombygging av skip og en vrakpantordning for skip. Samtidig øker vi byggelånsgarantien skip fra verft i Norge.

Vår politikk	Kutt i 2030 Millioner tonn CO ₂ -e	Tiltak i alternativt statsbudsjett -23
80 prosent kutt i utslipp fra sjøfart og fiske sammenlignet med 2021	2,61	Vi øker CO₂-avgiften til 3000 kroner per tonn innen 2030. Vi styrker Enova, blant annet for å raskere utbygging av landstrøm til skip. Vi kutter i CO₂-kompensasjonsordningen for fiskefartøy. Inntektene fra kuttet settes i et fond for næringstransport som skal finansiere overgang til lav- og nullutslippsfartøy. Kystflåten skal fortsatt få kompensasjon. Vi innfører en tilskuddsordning til ombygging av skip til miljøvennlige løsninger og modernisering av fremdriftssystemer. Vi innfører en vrakpantordning for skip for raskere utskifting til lav- og nullutslippskjøretøy. Vi øker byggelånsgarantiordningen for skip fra verft i Norge med 2 mrd kroner og setter av 150 mill kroner i tapsfond. Det stilles krav om null- og lavutslippsteknologi for å kunne motta garanti. Vi setter av 10 mill kr til å reforhandle nye avtaler om innføring av utslippsfrie ferjer langs E39. Vi øker bevilgningen til grønn skipsfart kraftig for å få en raskest mulig overgang til utslippsfrie hurtigbåter.

Avfall og ikke-kvotepliktig industri:

I Norge står avfallshåndtering for 4,4% av klimagassutslippene. Utslippene kommer hovedsakelig fra to kilder, som hver produserer i underkant av 1 million tonn CO₂ per år. I avfallsdeponier produseres metangass når biologisk materiale brytes ned, og i avfallsanlegg produseres CO₂ når avfall av fossilt opphav forbrennes for å produsere elektrisitet eller fjernvarme. En stor andel av plast (og tekstiler) er av fossilt opphav.

Det viktigste tiltaket for å redusere klimagassutslipp fra avfallssektoren er på installere karbonfangst på de største avfallsanleggene i Norge. På Klemetsrud i Oslo brennes ulike type avfall der varmen brukes som fjernvarme i Oslo og til produksjon av elektrisitet. Hafslund Oslo Celsio (tidl. Fortum Oslo Varme) har som en del av regjeringens CCS-satsing vurdert mulighetene for å ta i bruk karbonfangst og lagring (CCS) ved anlegget. For at dette skal realiseres trengs det finansiering. CCS er avgjørende for å nå klimamålene våre.

Avfallsanlegget i Bergen produserer elektrisk kraft og fjernvarme til næringsbygg og boliger.

BIR avfallsenergi brenner ulike typer avfall fra flere kommuner. Ved å sikre finansiering av CCS ved avfallsanlegget vil man kunne spare 0,190 mt CO₂-e i 2030. Dette inkluderer både fossile og biogene utslipp (bio-CO₂). Siden utslipp av bio-CO₂ regnes som null i klimagassregnskapet, og negative utslipp som følge av CCS av bio-CO₂ per i dag ikke kan rapporteres som utslippsreduksjon, har vi kun tatt med utslippseffekt av CCS på fossile CO₂.

I tillegg til ovennevnte legger vi til CCS på andre avfallsanlegg, som Statkrafts Heimdal varmesentral, IVAR i Stavanger, Returkraft i Kristiansand, Forus i Sandnes (oppstart anslått i 2029) og Borg CO₂ i Østfold.

Vi legger inn tiltak for å energieffektivisere og omlegge fra fossilt til fornybart i ikke-kvotepliktig industri. Tiltak som bidrar til dette er blant annet økt CO₂-avgift, å styrke Bionova i Norge og virkemidler for økt bruk av biogass.

Vår politikk	Kutt i 2030 Millioner tonn CO2-e	Tiltak i alternativt statsbudsjett -23
80 prosent kutt i utslipp fra avfallsforbrenning og fjernvarme sammenlignet med 2021. Fremskrivningene Nasjonalbudsjettet legger til grunn 28 prosent kutt.	0,84	Vi innfører en avgift på 10 kroner på fossil plastemballasje og 5 kroner per kg resirkulert plast. Avgiften må ilegges på alle typer plast uavhengig av produsentland. Vi innfører en gradert emballasjeavgift som graderes etter andel resirkulert materiale i produktet. Vi legger til grunn en provenyenytral omlegging. Vi øker CO2-avgiften til 3000 kroner per tonn innen 2030. Utrede og innføre et avgiftssystem på plast som gjør resirkulert plast konkurransedyktige forhold til ny fossil plast, reduserer bruk av unødvendig plast og kan finansiere et avfalls- og resirkuleringssystem som gir null plastavfall og høy gjenvinningsgrad. Vi setter av økte midler til å utrede og starte prosjektering av CCS på avfallshåndtering i Bergen, Trondheim, Tromsø, Stavanger og Kristiansand. MDG vil kutte alle punktutslipp i Norge innen 2030. Staten bør delfinansiere CCS eller overgang til andre nullutslippsløsninger der dette er nødvendig. Vi setter av 1,4 milliarder ekstra dette i 2023. Vi styrker Enova og Bionova.
Økt utsortering av tekstiler	0,02	Vi ønsker å gi insentiver til resirkulering, reparasjon og gjenbruk og innfører en særavgift for produkter med stor miljøbelastning. Gjennomføres fra 1. juli.
Forbud mot fossil varme i ikke-kvotepliktig industri	0,30	Økt CO2-avgift
		Vi setter av midler til å delfinansiere CCS eller overgang til andre nullutslippsløsninger der dette er nødvendig for å nå målet om å stanse alle store punktutslipp innen 2030.
Elektrifisering av ikke-kvotepliktig industri	0,13	
Sum utslippskutt	1,29	

Kvotepliktig sektor

Omtrent halvparten av alle norske utslipp er inkludert i kvotesystemet. Dette er kvotepliktige utslipp fra industri, petroleumsutvinning, energiforsyning og luftfart. Dette kalles kvotepliktige utslipp fordi Norge, siden 2008, har gjennom EØS-avtalen deltatt i EUs kvotesystem (ETS). Her har vi et felles europeisk tak på utslipp. I kvotepliktig sektor kan man redusere utslipp selv, eller handle med kvoter. MDG mener Norge må kutte utslippene selv i stedet for å

Olje og gass:

MDG vil kutte utslippene fra olje- og gasssektoren med 95 prosent sammenlignet med 2021. Det gjør vi gjennom å øke CO₂-avgiften på sokkelen, innføre en omstillingsavgift på olje og gass, og stille strenge krav til nullutslipp overfor olje- og gasselskapene, både på nye og eksisterende installasjoner.

Å ta utslippskuttene med elektrifisering med kraft fra land vil kreve svært stor utbygging av vann- og vindkraft på land som vil gi svært store naturinngrep (hvis ikke strømmen skal tas fra industri og andre aktører). Det er helt sentralt at oljevirksomheten vår ikke skal drives med enda mer naturødeleggelser på land.

MDG vil at oljebransjen skal ta ansvar for å kutte utslippene fra eksisterende olje- og gassinstallasjoner mot null. Det må være opp til næringen selv å løse hvordan det faktisk skal skje - gjennom havvindutbygging og batteriløsninger på sokkelen, bølgekraft, CCS eller annet. Olje- og gassnæringen, og ikke skattebetalerne, skal finansiere utslippskuttene som må til.

En rekke felt som har fått konsesjon til å elektrifisere med kraft fra land. Det tilsvarer pt omlag 5,4 TWh. MDGs prinsipielle standpunkt er at disse feltene også bør elektrifiseres ved hjelp av havvind, CCS eller annet. Vi er imidlertid inneforstått med at enkelte prosjekt har kommet så langt at det kan være vanskelig å stoppe, mange investeringer vil gå tapt og mange arbeidsplasser kan bli berørt (leverandører som har fått kontrakter på å bygge ut tilkoblingen).

Vår politikk	Kutt i 2030 Millioner tonn CO ₂ -e	Tiltak i alternativt statsbudsjett -23
95 prosent utslippsreduksjon fra olje- og gassnæringen sammenlignet med 2001	7,6	- Vi dobler CO₂-avgiften på sokkelen - Vi innfører en omstillingsavgift på olje og gass - Vi innfører et høyprisbidrag på olje og gass - Vi innfører en avgift på produsert vann i petroleumsvirksomheten - Vi avvikler videre leteaktivitet som ikke er besluttet - Vi avvikler leterefusjonsordningen - Vi omdisponerer midler til forskning på petroleum og overfører disse til forskning på fornybar energi - Vi pålegger petroleumsnæringen å kutte utslippene på eksisterende felt gjennom havvindutbygging, CCS eller andre tiltak.

Kvotepliktig industri:

MDG har et programfestet mål om å fjerne utslippene fra alle store punktutslipp innen 2030. Dette kan gjøres gjennom blant annet elektrifisering, overgang til hydrogen, overgang til bioenergi og CCS.

Dette er et ekstremt ambisiøst mål. Derfor foreslår MDG å stille opp med betydelige midler for å hjelpe industrien gjennom omstillingen. Dette finansieres av en omstillingsavgift på olje- og gassproduksjon.

Vår politikk	Kutt i 2030 Millioner tonn CO ₂ -e	Tiltak i alternativt statsbudsjett -23
MDG har et programfestet mål om å fjerne utslippene fra alle store punktutslipp innen 2030. Dette kan gjøres gjennom blant annet elektrifisering, overgang til hydrogen, overgang til bioenergi og CCS. Vi antar 90 prosent reduserte utslipp fra landbasert industri i 2030 sammenlignet med 2021.	8,624	CO ₂ -avgiften økes til 3000 kroner per tonn i 2030 Omstillingsavgift på olje og gass som brukes til grønn omstilling av blant annet eksisterende industri Vi setter av midler til å delfinansiere CCS eller overgang til andre nullutslippsløsninger der dette er nødvendig for å nå målet om å stanse alle store punktutslipp innen 2030. Vi styrker Enova.

Vi tar ansvar for alle utslipp

I tillegg til utslippene som er beskrevet over, har vi store utslipp som ikke kommer med i et norsk klimaregnskap slik det føres i dag. Vi i De Grønne mener at vi har et ansvar også for disse utslippene.

Indirekte utslipp:

Klimagassutslipp og klimaendringene kjenner ingen landegrenser, selv om noen land og noen sektorer er større pådrivere enn andre.

Alt vi forbruker har et klimafotavtrykk, og vi i [Norge har det nest høyeste forbruket i Europa](#). Til tross for koronapandemien [fortsetter nordmenns kjøpefest](#): hvis alle mennesker på jorda skulle hatt det samme forbruket som oss [ville vi trengt 3,4 jordkloder](#). Den globale [overforbruksdagen](#), som markerer datoen der alle nasjoners forbruk overstiger jordas evne til å hente seg inn for det året, kommer tidligere og tidligere hvert år. Skal vi nå våre klimamål bør vi ned i et gjennomsnittlig klimafotavtrykk per person på [3 tonn CO₂-ekvivalenter](#) (tCO₂-e) per år, mens vi i Norge ligger på godt over 10 tCO₂-e per år i dag.

Det er tydelig at vi er nødt til å ta grep om overforbruket vårt. Flere spørreundersøkelser viser at nordmenn også ønsker - og føler et ansvar for - å redusere sitt forbruk. Da er det vårt ansvar som politikere å legge til rette for at det skal være enkelt og tilgjengelig å leve bærekraftig. Dette vil ikke bare være positivt for forbrukerne, men vil også ha store positive konsekvenser på Norges bidrag i klimakampen.

Men skal vi løse klimakrisen og få til en helhetlig omstilling der Norge skal til netto nullutslipp, må vi passe på at det ikke gjøres ved å flytte utslipp til andre land. Norge importerer mye av maten og forbruksvarene våre. Utslippene knyttet til produksjon og frakt av disse varene telles per i dag ikke på Norges klimaregnskap og er dermed "skjulte" utslipp som vi heller ikke tar ansvar for å kutte.

Norge fører statistikk over utslipp som skjer innenfor Norges grenser - også kalt "utslipp til luft" eller "territorielle utslipp". I 2021 var disse utslippene 48,9 millioner tonn CO₂-e (mtCO₂-e) (SSB, 2022), mens utregninger gjort av [Ducky.eco i samarbeid med bl.a. NTNU](#) viser at Norges klimafotavtrykk, dvs. der også summen av alle utslipp som kreves for å produsere en vare eller tjeneste regnes med, er på hele 58,8 mt CO₂-e (10,8 t CO₂-e pr. innbygger). Flere rapporter viser at så mye som ⅔ av utslippene er knyttet til forbruket vårt - både [globalt](#) og [nasjonalt her til lands](#), der transport, mat og drikke og energi er de største bidragsyterne. En rapport gjennomført av Asplan Viak på vegne av Framtiden i våre hender viser at [42% av utslippene fra vårt forbruk skjer utenfor Norges grenser](#) (FIVH, 2021).

Vi gjør en rekke grep i alternativt statsbudsjett for 2023 for å bidra til å redusere nordmenns forbruk. Blant annet ved å fjerne moms på gjenbruk og reparasjoner av klær og sko, elektronikk og husholdnings- og fritidsvarer, samtidig som vi innfører en særavgift for produkter med stor miljøbelastning for å gi insentiver til resirkulering, reparasjon og gjenbruk.

Norge har forpliktet seg gjennom Parisavtalen til å begrense den globale oppvarmingen til godt under to grader sammenlignet med førindustriell tid, og har meldt inn et nasjonalt mål om å redusere Norges territorielle utslipp med 55 prosent innen 2030. I tillegg har Norge, som del av Nordisk ministerråd, forpliktet seg til handlingsplanen ["Et grønt Norden"](#) der en av målsetningene er å utarbeide metoder for å evaluere forbrukets miljø- og klimaeffekter og gjøre det enklere og mer attraktivt for nordiske forbrukere å prioritere miljø- og klimavennlige valg.

Selv om vi er forpliktet til å stadig melde inn mer ambisiøse mål, sier Parisavtalen ingenting om hvilken metodikk for utslippsstatistikk som skal tas i bruk. Skal vi sikre oss at vi kutter utslipp her hjemme uten at vi bare flytter utslipp til andre land og sektorer, må vi få på plass et forbruksbasert klimaregnskap og klimamål knyttet til dette.

Et forbruksbasert klimaregnskap for Norge, som kommer i tillegg til og ikke i stedet for dagens klimaregnskap, vil bli et viktig verktøy for å redusere nordmenns bidrag til klimautslipp - både hjemme og i andre land. Økt forbruk i rike land er en svært viktig årsak til at utslippene i land som Kina stiger. Det vil være en gigantisk ansvarsfraskrivelse om Norge fortsetter å ignorere de globale konsekvensene av vårt eget forbruk. Et forbruksbasert CO₂-regnskap vil bidra til en mer rettferdig fordeling av ansvar mellom produsenter og konsumenter.

Sverige har vært et foregangsland på dette, og har innført forbruksbasert klimaregnskap i tillegg til sine territorielle. De har også satt seg et eget klimamål basert på den nye utslippsstatistikken. Også i Storbritannia, Danmark og felles for EU fører man slike regnskap. Statistikken, metodikken og erfaringene finnes. Det er bare å sette i gang.

Derfor vil MDG:

- Innføre et forbruksbasert klimaregnskap i Norge som supplerer utslippsstatistikken vi allerede fører.
- Sette oss egne utslippsmål for forbruksbaserte utslipp
- Knytte det til rapportering av klimaloven og melde klimamål på indirekte utslipp inn til FN
- Utarbeide en handlingsplan for å nå klimamålene på indirekte utslipp.

Karbonfjerning fra luft og biogene utslipp:

Den aller beste måten å oppnå utslippskutt på er å ikke slippe ut CO₂. Likevel sier FNs klimapanel i alle sine scenarioer at trenger vi karbonfjerning i stor skala. Mens CCS fra fossile utslipp regnes som utslippskutt, regnes CCS fra biogene utslipp (BECCS) per i dag som negative utslipp og kan ikke medregnes i rapportering om utslippskutt under FN. Direktefangst av CO₂ fra luft (DACCS = Direct Air Capture with Carbon Storage) er også en måte å fjerne karbon på.

Karbonfjerning krever store investeringer, ny teknologi og økt kunnskap. Derfor foreslår vi et mål om 1 mt CO₂-fjerning fra industrielle løsninger i 2030. Teknologien er fortsatt i en tidlig fase, men det settes av midler til å utrede hvordan dette kan gjennomføres, blant annet ved å utrede hvordan omvendte auksjoner eller differansekontrakter kan bidra til å finansiere DACCS og BECCS.

Selv om det er snakk om utslipp som ikke kan føres på et klimabudsjett er det fortsatt viktige utslippskutt. ZERO anslår at det kan kuttes minst 0,7 mt CO₂-e på biogene utslipp fra avfall og at DACCS kan bidra til et utslippskutt på 0,2 mt CO₂-e (ZERO, 2022).

Skog og arealbrukssektoren (LULUCF):

For skog- og arealbruk (LULUCF) har vi to forpliktelsesperioder frem til 2030, hhv. 2021–2025 og 2026–2030, der målet er netto-null utslipp fra LULUCF i 2030 sammenliknet med en modellert fremtidig referansebane. Grønn bok viser at Norge ligger an til en underskudd - et avvik fra referansebanen - på ca 3,2 mt CO₂-ekvivalentar fra skog- og annen arealbruk i perioden 2021–2025 hvis Norge benytter seg av kompensasjonsmekanismen i EU-regelverket. Utslippsgapet er derimot på svimlende 6,7 mt CO₂-e dersom vi ikke tar i bruk fleksibiliteten i regelverket (Regjeringen, 2022).

Med EUs nye klimamål (55%), som er et netto-mål, vil LULUCF komme til å få en viktigere rolle i måloppnåelsen. Nå forhandles det i Brussel om Fit for 55 forslagene. Om forslaget fra Kommisjonen blir vedtatt blir det trolig enda vanskeligere for Norge å nå målene i LULUCF. Med andre ord kommer det til å bli viktigere enn noen gang at vi sørger for å øke karbonopptaket i skog og annen natur - både her hjemme og ute i verden.

Derfor har vi i vårt alternative statsbudsjett satset kraftig på skogvern, myrvern og naturvern hjemme i tillegg til å øke støtten til regnskogbevaring.

Kilder:

Asplan Viak, 2015 - [Tidligfase klimautredning for ny E39](#)
Departementene, 2022 - [Departementenes svar på statsbudsjettsspørsmål](#)
DNV GL, 2022 - [Teknologier og tiltak for effektivisering av skip](#)
FIVH (Framtiden i våre hender), 2021 - [Forbruksbasert klimaregnskap for Norge](#)
IEA, 2022 - [World Energy Outlook](#)
IPCC, 2022 - [Sixth Assessment Report](#)
Miljødirektoratet m.fl., 2020 + oppdaterte tall 2022 - [Klimakur 2030](#)
Miljødirektoratet, 2022 - [Norske utslipp](#)
Miljødirektoratet, 2022 - [Tiltak på cruiseskip](#)
Regjeringen, 2020 - [Bransjeavtalen om reduksjon av matsvinn: Hovedrapport 2020](#)
Regjeringen, 2021 - [Nasjonal Transportplan 2022-2033](#)
Regjeringen, 2022 - [Prop. 1 S: Statsbudsjettet 2023](#)
Regjeringen, 2022 - [Klimastatus og -plan](#)
Sabima, 2022 - [Forby nedbygging av myr - nå](#)
SSB - [Oppdatert utslippsstatistikk](#)
SSV, 2019 - [Byggeplan E18 vestkorridoren](#)
SSV m.fl. 2020 - [Klimaeffekt av virksomhetens prioriterte prosjekter i NTP 2022-2033](#)
ZERO, 2022 - [ZERO 203: Slik når vi klimamålene](#)
ZERO, 2022 - [CO2-fjerning - Løsningen som tar oss til null](#)

Vedlegg II

Slik innfrir MDG bistandsprosenten

Behovet for bistand har økt dramatisk i 2022. Samtidig har det blitt vanskeligere å skaffe penger til hjelp. Land som vanligvis bidrar mye i det globale bistandsarbeidet sliter med økte priser på mat og energi. I budsjettforslaget for 2023 har regjeringen likevel forlatt prinsippet om at 1 prosent av Norges bruttonasjonalinntekt skal gå til bistand (bistandsprosenten) og foreslått kun 0.75 prosent. I kroner og øre er bistanden økt noe, men behovene og prisene har økt langt mer. MDG foreslår derfor 14,3 milliarder ekstra til bistand slik Norges innsats trappes opp i takt med det økte behovet for hjelp og prinsippet om en bistandsprosent.

Slik innfrir vi bistandsprosenten:

Regjeringens forslag til bistandsbudsjett er på 43,780 mrd. kroner. Det mangler dermed 14,3 mrd. kroner for å innfri målet om 1 prosent av BNI. Dette dekker vi ved å øke bistanden over bistandsbudsjettet med 13,9 mrd. kroner, i tillegg til at vi styrker Norges arbeid med å ta vare på regnskog med 400 mill. kroner.

De 14,3 mrd. kronene som trengs for å innfri bistandsprosenten i 2023 dekkes ved at vi øker uttaket fra SPU.

Dette finansieres ved å øke uttaket innenfor handlingsregelen. Det vil ikke påvirke presset i norsk økonomi siden midlene nyttes utenfor landets grenser. Vi foreslår følgende konkrete fordeling av deler av disse midlene:

Kap	Post	Kapittelnavn	Mill. kroner
150	70	Nødhjelp og humanitær bistand	3 000
150	71	Verdens matvareprogram	1 500
151	70	Fred og forsoning	30
151	71	Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning	110
151	73	FN og globale utfordringer	25
152	50	Menneskerettigheter	50
153	70	Flyktninger og internt fordrevne	400
159	72	Afghanistan	300
159	75	Afrika	200
160	70	Helse	500
161	70	Utdanning	900
162	72	Fornybar energi	500
162	75	Norfund tapsavsetning	250
163	70	Miljø og klima	1 400
164	71	Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling	100
164	70	FNs befolkningsfond (UNFPA)	30
164	71	Sårbare grupper	100
170	70	Sivilt samfunn	100
171	71	FNs barnefond (UNICEF)	100
171	73	FN og multilateralt samarbeid	50
1482	73	Klima og skogsatsingen	4

Vedlegg III

Verbalforslag 2023

Finansdepartementet

1. Stortinget ber regjeringen utrede og foreslå innføring av en CO₂-avgift på importvarer som er produsert med høye klimagassutslipp.
2. Stortinget ber regjeringen utrede hvordan beskatning på sekundærboliger kan økes.
3. Stortinget ber regjeringen gjennomføre en utredning for hvordan man kan hindre at leasingmarkedet blir en barriere for å nå målet om at alle nye biler i 2025 skal være nullutslippsbiler
4. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag til hvordan kommunene kan innføre en frivillig, lokal turistskatt (kurtax) for å finansiere fellesgoder.
5. Stortinget ber regjeringen utrede en avgift på godstransport på vei i korridorer hvor det også er jernbane. Utredningen skal vurdere ulike typer avgifter, herunder en bom-avgift, samt handlingsrommet for dette innen EØS-avtalen. Utredningen må også vurdere hvilke strekninger ordningen kan egne seg.
6. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av §5 i lov om Statens Pensjonsfond for å tillate direkte overføring fra fondet til et Klimabistandsfond og et Solidaritetsfond.
7. Stortinget ber regjeringen utforme en modell for avgift på lakselus i oppdrettsnæringen som gir anslått provenyeffekt på 900 mill. kroner.
8. Stortinget ber regjeringen fremme et forslag som fjerner ekstra skatt på lønn i finanssektoren og samtidig øke skatten på overskudd fra finansinstitusjoner for å dekke inn provenytapet.
9. Stortinget ber regjeringen om å utrede innføring av en sosialt omfordelende arveavgift med høyt bunnfradrag, og med en ekstra progressiv sats for arv over 20 mill. kroner.
10. Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om skattlegging av utleie av egen bolig som i dag er skattefri.
11. Stortinget ber regjeringen endre reglene for utbetaling av sosial støtte slik at utbetalinger fra innføring av en klimabelønningsordning ikke gir fradrag i hvor mye man har rett til å få utbetalt.
12. Stortinget ber regjeringen utrede hvordan dagens merverdiavgiftssystem kan omgjøres til et miljøverdiavgiftssystem. Utredningen skal vurdere hvordan dagens merverdiavgiftssats kan differensieres basert på produktenes miljøbelastning slik at miljøvennlige produkter får lavere avgift, og miljøbelastende produkter høyere avgift. Slik vil miljøbelastningen til et hvert produkt gjenspeiles bedre i prisen på produktet, uansett opphavsland.
13. Stortinget ber regjeringen sikre at norske naturressurser forblir fellesskapets eiendom og gir grunnlag for lokal og nasjonal verdiskaping ved å innføre hjemfallsrett til naturressurser som eies av fellesskapet slik at private aktører hverken kan sitte på bruksrett til evig tid eller kapitalisere på salg av slike rettigheter.
14. Stortinget ber regjeringen utarbeide en sektordelt plan med konkrete mål og virkemidler for elektrifisering av samfunnet.
15. Stortinget ber regjeringen gjennomføre en reform som sikrer at tvangsmulkt og

gebyrer som følge av administrative feil eller forsinkelser følger et proporsjonalitetsprinsipp og ikke rammer små virksomheter urimelig hardt.

16. Stortinget ber regjeringen innrette produksjonsavgiften på laks, ørret og regnbueørret på en måte som tilfører vertskommuner som satser på bærekraftig oppdrett (minimalt med rømming, lus og utslipp til miljøet) en større del av skatteinntektene enn kommuner som tilrettelegger for konvensjonelle, åpne anlegg.
17. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om full elavgift for datasentre som utvinner energiintensiv kryptovaluta
18. Stortinget ber regjeringen vurdere en endring i beskatningen på landbasert oppdrett for å unngå at landbasert oppdrett får en skattefordel sammenlignet med sjøbasert oppdrett.
19. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om fjerning av moms på elbildeling.

Nærings- og fiskeridepartementet

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å gi ideelle aktører tilgang til Innovasjon Norges virkemiddelapparat som kommersielle aktører.
2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å sikre ideelle aktører tilgang til Innovasjon Norges virkemiddelapparat.
3. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innrette grunnrenteskatten på en måte som premierer utslippsfrie anlegg med høy dyrevelferd, for eksempel ved at utslippsfrie anlegg ilegges en lav grunnrenteskatt som tilfaller kommunene, mens konvensjonelle anlegg ilegges en høy grunnrenteskatt som tilfaller staten.
4. Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om en grunnrenteskatt på fiskeri, med et bunnfradrag som sikrer at kystflåten faller under skattepliktig grense.

Landbruksdepartementet

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å etablere et 3R-senter for alternativer til dyreforsøk, slik Forsøksdyrkomiteen har anbefalt.
2. Stortinget ber regjeringen flytte forvaltningen av høstbare viltressurser tilbake til Klima- og miljødepartementet.
3. Stortinget ber regjeringen om å snarest mulig etablere beredskapslagring av matkorn som dekker minst 6 måneders forbruk, og komme tilbake til Stortinget med et forslag senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2023.
4. Stortinget ber regjeringen klargjøre at Bionova skal være et virkemiddel for hele bioøkonomien som kan bidra til risikoavlastning for lovende sirkulær- og bioøkonomiprojekter både innen landbruk og havbruk.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endring av kommunenes inntektssystem slik at dette belønner bærekraftig areal- og naturforvaltning.
2. Stortinget ber om at det åpnes for at Buskerudbyen, Grenland, Kristiansand og Nedre Glomma også får anledning til å starte forhandlinger med staten om byvekstavtaler, og at dette ikke utsettes i påvente av evaluering av ordningen.
3. Stortinget ber om at støtten til mellomstore byer uten byvekstavtale gjøres om til en fast post på statsbudsjettet og ikke utbetales som en engangsstøtte, og at det settes av nok midler for å være i rute til å nå satsingen i Nasjonal Transportplan

om 600 millioner over en fireårsperiode.

4. Stortinget ber regjeringen stille krav om at alle kommuner og fylkeskommuner skal legge frem areal- og naturbudsjett i den årlige budsjettbehandlingen, med virkning fra 2024.
5. Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake med forslag til en tilskudds- og/eller låneordning, for eksempel gjennom Husbanken, for å finansiere kommunale strategiske tomtekjøp i pressområder i byene, levekårsutsatte bydeler og områder for byutvikling.
6. Stortinget ber regjeringen utrede ordninger og økonomiske incentiver som gjør det mer attraktivt å bosette seg og bli boende i distriktskommuner
7. Stortinget ber regjeringen legge til rette for en ikke-kommersiell tredje boligsektor i sjiktet mellom kommunale boliger og det åpne markedet og gi kommunene mulighet til å kreve at inntil 30 prosent av boenhetene i nye boligprosjekter avsettes til tredje boligsektor.
8. Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til lovendringer som bidrar til å styrke leietakernes rettigheter.
9. Stortinget ber regjeringen vurdere endringer i utgiftsutjevningen og/eller storbytilskuddet slik at disse bedre fanger opp utgiftene ved opphoping av levekårsutgifter.
10. Stortinget ber Regjeringen øke bidraget til å videreføre og videreutvikle innovasjonsprogrammet FutureBuilt som satsing for grønn omstilling i by- og stedutvikling og byggenæringen, og bidra til at programmet også kan løftes som en nasjonal satsing som omfatter øvrige byregioner, distrikter og landet forøvrig.

Samferdselsdepartementet

1. Stortinget ber regjeringen om å endre forslag om at nullutslippskjøretøy kan måtte betale opp til 70 prosent av normaltakst og sette den til grensen som gjelder i dag som er 50 prosent av normaltakst.
2. Stortinget forutsetter at statlig finansieringsbidrag til Bybanen til Åsane utgjør minimum 70 % av totalkostnad, jf. løfte i Hurdalsplattformen, og ber regjeringen sikre rask fremdrift av tilleggssavtale til byvekstavtalen i Bergensområdet og at alle nødvendige vedtak fattes innen utgangen av 2023.
3. Stortinget ber regjeringen prioritere planarbeidet og finansiering av de statlige prosjektene riksveiprosjektene E39 Fløyfjellstunnelen i kombinasjon med tunnel-sikkerhetsoppgraderingsprosjektet i Fløyfjellstunnelen
4. Stortinget ber regjeringen finansiere sykkelveiprosjektet som reguleres samtidig med bybaneprojektet i Bergen.
5. Stortinget ber regjeringen sikre at det blir mulig for fylkeskommunene å finansiere drift av kollektivtransport med bompenger gjennom byvekstavtalene.
6. Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til lovendring som gir kommunene adgang til å pålegge avgiftsparkering på privat grunn, herunder kjøpesentre og arbeidsplasser.
7. Stortinget ber regjeringen vurdere effekten på trafiksikkerhet, energibruk, drift og vedlikeholdskostnader ved å sette ned fartsgrensen på motorveier som i dag har fartsgrense på 120 km/t, 110 km/t og 100 km/t til henholdsvis 100 km/t og 90 km/t.
8. Stortinget ber regjeringen sikre bedre korrespondanse mellom innenlands kollektivtrafikk og togene fra Norge til utlandet.
9. Stortinget ber regjeringen sikre bedre korrespondanse mellom togene fra Norge

og videre ut i Europa.

10. Stortinget ber regjeringen opprette et sentralisert system, for eksempel gjennom Entur, hvor reisende med tog enkelt kan bestille hele togreisen på tvers av landegrenser og togoperatører, på lik linje med en flyreise.
11. Stortinget ber regjeringen utrede, med tanke på innføring, en bom-avgift på hovedveier mellom landsdeler og riksgrensen hvor det også er jernbane, øremerket for utbygging og kapasitetsforbedringer på jernbanen i samme korridor.
12. Stortinget ber regjeringen legge ned Nye Veier AS og stanse videre planlegging av nye motorveier. Midlene omfordes til en styrket satsing på bedre vedlikehold av dagens veinett, økt trafikksikkerhet, jernbane, kollektiv, sykkel og gange.
13. Stortinget ber regjeringen om å gjøre det gratis for passasjerer å ta med sykkel på ferger som er en del av det fylkeskommunale kollektivtilbudet, slik at man ikke diskriminerer mellom de som har med personbil og syklist.
14. Stortinget ber regjeringen iverksettes en satsning på direkte togforbindelse til og fra større byer i Europa.
15. Stortinget ber regjeringen utrede høyhastighetsbaner for person- og godstransport mellom Bergen-Oslo, Trondheim-Oslo og Stavanger-Oslo, inkludere konsepter som bygger videre på eksisterende traseer og planer for å redusere reisetiden på disse strekningene.
16. Stortinget ber regjeringen ta initiativ overfor svenske myndigheter til en felles utredning av ny høyhastighetsbane for person- og godstransport mellom Oslo og Gøteborg.
17. Stortinget ber regjeringen om å gjøre Miljøstøtteordningen til godstogselskapene til en permanent ordning og vurdere om den bør utvides med en stimuleringsordning for etablering av nye rutetilbud, etter mønster fra sjøfarten.
18. Stortinget ber regjeringen om å tillate prøveprosjekt med lavere fartsgrense på riksvei 4 mellom Sinsen og Grorud i Oslo hele året og redusere antall felt for å skjerme befolkningen langs veien

Kunnskapsdepartementet

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å øke basislånet under Statens lånekasse for utdanning til 1,5 G.

Justisdepartementet

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å legalisere bruk og regulert omsetning av cannabis.

Vedlegg IV

En grønn omstillingsavgift

Tempoet i oljevirksomheten er skrudd opp etter tidenes oljeskattepakke. Dette i en tid da FN's generalsekretær og mange med han anmoder land om å stoppe med å lete etter mer fossil energi. Danmark og Sverige har lyttet - de sier nei til videre oljeleting. Storbritannia har gått fra å være en supermakt bygd på kull, til å bli verdensledende på offshore havvind. Det har fordret vilje og prioriteringer.

MDG vil ta regjeringen Støre på ordet med at vi skal bygge vår grønne og utslippsfrie økonomi på ryggen til oljesektoren. Vi ilegger derfor olje- og gassproduksjonen en omstillingsavgift på 75 kroner per fat oljekvivalenter. Dette vil gi et bruttoproveny på noe under 60 mrd. kroner og en netto inntektsøkning blir 10 mrd. kroner som følge av reduserte skatteinntekter. Inntektene føres inn i oljefondet, samtidig som uttaket økes med 10 mrd. kroner som settes av til et omstillingsfond for næringslivet. Det er det rom til innenfor handlingsregelen. Samtidig sikrer vi oss mot økt inflasjonspress fordi vi samtidig trekker inn disse midlene fra olje- og gassnæring. Fondet brukes til å investere i det nye grønne næringslivet og til å få fart på omstillingen til en utslippsfri økonomi.

Kraftig satsing på grønn omstilling av det norske samfunnet	Mill. kroner
Vi gjennomfører en storsatsing gjennom Enova for raske investeringer i solenergi, energisparing, varmepumper.	2 500
Vi styrker Enovas klimaarbeid i industrien.	1 000
Klimasats, vi reverserer regjeringens beslutning om å kutte den vellykkede ordning med avvikling av klimasats, støtteordningen for klimatiltak i kommunene.	400
Innføring av nasjonalt månedskort for kollektivtransport.	3 100
Storsatsing på offshore vind.	1 000
Forbud mot store punktutslipp i 2030. Vi setter av midler for å støtte opp under dette målet.	1 400
Vi innfører en vrakpantordning for skip.	200
Vi støtter ombygging av skip til miljøvennlige løsninger og modernisering av fremdriftssystemer.	200
Vi øker Sivas tilskudd til testfasiliteter.	50
Vi øker byggelånsgarantiordningen for skip fra verft i Norge med 2 mrd kroner og setter av 150 mill kroner i tapsfond.	150
Totalt	10 000

Vedlegg V

Totale utgifter og inntekter

Tempoet i oljevirksomheten er skrudd opp etter tidenes oljeskattepakke. Dette i en tid da FN's generalsekretær og mange med han anmoder land om å stoppe med å lete etter mer fossil energi. Danmark og Sverige har lyttet - de sier nei til videre oljeleting. Storbritannia har gått fra å være en supermakt bygd på kull, til å bli verdensledende på offshore havvind. Det har fordret vilje og prioriteringer.

MDG vil ta regjeringen Støre på ordet med at vi skal bygge vår grønne og utslippsfrie økonomi på ryggen til oljesektoren. Vi legger derfor olje- og gassproduksjonen en omstillingsavgift på 75 kroner per fat oljekvivalenter. Dette vil gi et bruttoproveny på noe under 60 mrd. kroner og en netto inntektsøkning blir 10 mrd. kroner som følge av reduserte skatteinntekter. Inntektene føres inn i oljefondet, samtidig som uttaket økes med 10 mrd. kroner som settes av til et omstillingsfond for næringslivet. Det er det rom til innenfor handlingsregelen. Samtidig sikrer vi oss mot økt inflasjonspress fordi vi samtidig trekker inn disse midlene fra olje- og gassnæring. Fondet brukes til å investere i det nye grønne næringslivet og til å få fart på omstillingen til en utslippsfri økonomi.

Avgifter		Mill. kroner
Økte avgifter		40 942
Reduserte avgifter		-8 910
Klimabelønning (utbetaling av deler av avgiftene)		-16 595
Redusert arbeidsgiveravgift		-6 440
Netto avgiftsøkning	8 997	
Skatter		Mill. kroner
Økt inntektsbeskatning		445
Andre endringer inntektsbeskatning		3 996
Økt formuesskatt		4 490
Reduserte skatter bedrifter		- 434
Økte skatteinntekter som følge av økt kontrollkapasitet.		500
Redusert inntektsskatt fornybarnæringen		- 11 200
Totale skatteendringer	-2 203	

Annet		Mill. kroner
Netto utgiftsøkninger		27 437
Fjernet høyprisbidrag på vann og vindkraft		22 700
Omstillingsavgift på olje og gass	10 000	
Produksjonsavgift for å dekke økt skatt og høyprisbidrag på fornybar	33 900	
Netto økte inntekter	50 694	
Netto økte utgifter	50 137	
Netto mindreforbruk	557	

Overføringer til fondet	Mill. kroner
Avvikle oljeskattepakken	4 000
Økt avgift på olje og gass for å reversere fornybarskatten	33 900
Omstillingsavgift	10 000
Andre avgifter på oljeproduksjon og økte inntekter som følge av reduserte investeringer på sokkelen	5 968
SUM	53 868
Overføring fra fondet	
Handlingsregelen, 3% av fondskapitalen	375 000
Strukturelt oljekorrigert underskudd	316 800
Gjenstående, ubenyttet fra handlingsregelen av regjeringen	58 200
Mindreforbruk MDG	557
Ubrukt ramme fra handlingsregelen	58 757
Økte avgifter på olje og gass for å dekke inn skatteøkning på fornybar	33 900
Inntekter fra omstillingsavgift på olje og gass	10 000
Overføring for å dekke manglende bevilgninger for å nå bistandsprosenten.	14 300
Økte utgifter innenfor handlingsregelen, påvirker ikke aktivitetsnivået i norsk økonomi	58 200
Overføring til Solidaritetsfond	1 900 000
Overføring til fond for klimabistand	58 000
Totalt overført fra fondet utenfor handlingsregelen. Påvirker ikke aktiviteten i norsk økonomi	1 958 000

Vedlegg VI

Forslag for å styrke frivilligheten

Frivilligheten og sivilsamfunnet bringer folk sammen og bidrar til livskvalitet og kunnskap. Frivillige og ideelle organisasjoner er dessuten et viktig supplement til velferdstilbudet vårt. I en tid hvor verden blir stadig mer komplisert, mer polarisert og med økende globale utfordringer, gir frivilligheten håp.

Frivilligheten skal være fri, og er aller best når den får drive på sine egne premisser, uten panisk jakt på prosjektstøtte. Derfor må den statlige støtten til frivilligheten være romslig og forutsigbar, der driftsstøtte er normalen og prosjektstøtte unntaket.

MDG har reversert kuttene til Regjeringen til enkeltorganisasjoner, og stryket enkeltposter. Slik kan vi legge til rette for vilkår som styrker mangfoldet i norsk organisasjonsliv.

Barne- og familiedepartementet

	Mill. kroner
MDG øker Tilskudd til inkludering av barn og unge, som forvaltes av Bufdir, for å tilgjengeliggjøre fritidsaktiviteter for flere barn og unge, med særlig fokus på barn og unge i lavinntektsfamilier	30
MDG øker grunnstøtta for barne- og ungdomsorganisasjoner, for å sikre at demokratiske barne- og ungdomsorganisasjoner styrkes igjen etter korona.	15
I 2022 ble det gitt tilskudd til Ungdom mot Vold, Oslo Røde Kors, Barnevakten og Blå Kors-tiltaket SnakkOmPsyken, adopsjonsorganisasjonene InorAdopt, Verdens Barn og Adopsjonsforum, driftsstøtte til den internasjonale ressursorganisasjonen for adopsjon, International Social Service (ISS), i tillegg til utprøving og evaluering av programmet Sammen på vei – Nurse Family Partnership, og lønnskostnader for Regionsenter for barn og unges psykiske helse (RBUP) Øst og Sør. MDG ønsker å styrke arbeidet til de overnevnte ytterligere, under kapittel 846 Familie og oppveksttilak.	10

	Mill. kroner
MDG vil senke terskelen for kulturaktiviteter og realisering av kunst og kulturuttrykk i alle formater fra musikk, litteratur og dans, til film og dataspill. Vi setter derfor av 50 millioner kroner til å etablere en tilskuddsordning som kommuner kan søke på hvis de ønsker å etablere en støtteordning til rimelige lokaler. Støtte til kulturlokaler i kommunene	50
Tilskudd til frivilligsentraler. MDG styrker tilskuddet til frivilligsentraler med 100 mill. kr til å opprette flere sentraler i byer og tettsteder, øke utlånet av utstyr til barn og unge slik at flere kan delta på idretts- og fritidsaktiviteter.	100
MDG vil gi frivillige organisasjoner full kompensasjon for merverdiavgift, og støtter regjeringas forslag.	10
MDG mener at Kulturstøtta, som forvaltes av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU), skal forbli en egen post på statsbudsjettet og ikke flyttes over til spillemidlene.	4,08
MDG reverserer regjeringas kutt i støtten til Sjakk & Samfunn	1
MDG reverserer regjeringas kutt i støtten til Kristen Idrettskontakt (KRIK)	1
I tillegg til regjeringas økning på kapittel 315 Frivillighetsformål, post Tilskudd til organisasjoner og kompetansesentre m.m., setter MDG av 5 millioner til organisasjoner som fremmer kulturelt mangfold og dialog mellom mennesker, som Afrikansk Kulturinsitutt (CAK) og Salam.	5
MDG øker midlene til Noregs Mållag med 1 millioner kr for å følge intensjonene i språkloven.	1

Kunnskapsdepartementet

	Mill. kroner
Formålet med grunntilskuddet er å gi organisasjoner som bidrar til å nå målene departementet har satt for grunnopplæringen stabile og langsiktige rammevilkår. Blant organisasjonene som har fått støtte over posten er blant andre Sex og politikk, FRI, Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon og Stiftelsen Barnevakten. Regjeringen reduserer potten og foreslår å endre grunntilskuddet fra øremerkede tilskudd til en søknadsbasert pott. MDG reverserer regjeringens kutt og øker potten.	10

Landbruks- og matdepartementet

	Mill. kroner
Vi reverserer regjeringens kutt i organisasjonsstøtte, herunder gjeninnføre støtten til NOAH - For dyrs rettigheter (7,662 mill. kroner), doble støtten til Matsentralen Norge (7,8 mill. kroner) og gjeninnføre støtten til Biologisk-Dynamisk forening (0,15 mill. kroner).	15,6
Vi foreslår å reversere kuttet til Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK).	1,6

Justisdepartementet

	Mill. kroner
Vi øker øker det søkbare tilskuddet for å støtte arbeidet til frivillige og ideelle organisasjoner og prosjekter som Blå Kors Steg for steg, Sammen for livet, WayBack, Røde Kors-prosjektet Nettverk etter soning og Gatelaget som støtter innsatte og domfelte både under og etter soning.	15
Frivillige organisasjoner er essensielle for den norske redningstjenesten. Vi setter av 25 mill. kr. ut over regjeringens forslagi tilskudd til disse, med mål om at frivillige ikke skal lide økonomisk tap som følge av å delta i redningsarbeid	25
MDG setter av 10 mill kr. i støtte til organisasjoner som gir gratis rettshjelp, som slik som de fire studentdrevne rettshjelpsorganisasjonene tilknyttet Gratis Rettshjelp. Videre setter vi av 15 mill. ekstra til rettshjelpstiltak for kvinner og Prostituertes interesseorganisasjon, samt en tilskuddsordning for tidlig rettshjelp, informasjon og veiledning for barnefamilier med avslag på beskyttelse. MDG øker også potten generelt med 5 mill for å sikre sårbare grupper rettshjelp og økte rettshjelpsmidler til Norsk Organisasjon for Asylsøkere (NOAS) (2,2 mill).	30

Arbeids- og sosialdepartementet

	Mill. kroner
Regjeringen har kuttet støtte til frivillig arbeid i en periode hvor organisasjonene har en enda viktigere oppgave. Dette er organisasjoner som jobber mot fattigdom, tilskudd til aktivisering og arbeidstrening og sosialet entreprenørskap som retter sin virksomhet mot bekjempelse av fattigdom og sosial eksklusjon m.m. I en periode hvor mange sliter er dette et område som må styrkes, ikke svekkes. Vi reverserer kuttet og styrker ordningen ytterligere.	10

	Mill. kroner
Det er et voksende klima- og miljøengasjement i befolkningen og de frivillige klima- og miljøorganisasjonene og klima- og miljøstiftelsene er viktige samlingspunkter for dette engasjementet. Det er viktig at sivilsamfunnsorganisasjoners bidrag til dette arbeidet anerkjennes og at støtten til organisasjonene reflekterer deres betydning. Posten er økt for å reflektere prisveksten.	5
Folk er mindre aktive enn før og det er økende sosioøkonomiske forskjeller i aktivitetsnivå. Antallet barn som leker ute daglig er redusert fra 41 % i 2015 til 18 % i 2021 (IPSOS feb 2022). Dette får konsekvenser for folkehelsen og forsterker ulikhet. Vi styrker derfor denne posten med 55 mill. kroner. Økningen skal utløse økt frivillig aktivitet, styrke organisasjonene på feltet og bidra til at kommunene blir bedre på å legge til rette for friluftsliv i folks nærmiljø.	55

Helse- og omsorgsdepartementet

	Mill. kroner
Vi øker tilskuddet til Psykisk helse i skolen med 10 mill. kroner og setter av 5 mill. kroner til Ammehjelpen. Vi dobler tilskuddet til tilskuddsordningen Studenter – psykisk helse og rusmiddelbruk med 22 mill. kr.	37
MDG øker støtten til frivillige organisasjoner som bidrar til omsorg og aktivitetstilbud for eldre og pleietrengende med 5 mill. kroner, og setter av 10 mill. kroner til styrking av organisasjonene som arbeider for bedre hjernehelse.	15
MDG setter av 8 mill. kroner til frivillige organisasjoners arbeid for å gi helsehjelp til papirløse. Herunder kostnadene ved å drifte hhv Helsehjelp til papirløse i Oslo og Helsesenteret for papirløse migranter Bergen	8
MDG reverserer kuttet til Amatheia	6,24
MDG ønsker forutsigbarhet for frivilligheten og vil ikke fjerne de øremerkede tilskuddene i 2023. De vil derfor tilbakeføres fra denne posten til sine respektive poster. MDG styrker det frivillige arbeidet innen psykisk helse og rus med 10 mill. kroner	10
Vi gir tilskudd til Norsk pasientforening og Landsforeningen for uventet barnedød	8

Kommunal- og regionaldepartementet

	Mill. kroner
Vi reverserer kuttet og gir lik støtte som i 2022 med prisjustering	5,15

Vedlegg VII

Endringer i frie inntekter til kommunene

Endringer i frie inntekter for Norges kommuner med MDGs økning på 1,3 mrd. kroner

Kommune	Anslag på frie inntekter 2023	Anslag med økning på 1,3 mrd.
	(1 000 kr)	(1 000 kr)
0301 Oslo	45 960 445	167749
1101 Eigersund	993 570	3561
1103 Stavanger	9 606 994	34584
1106 Haugesund	2 373 393	8980
1108 Sandnes	5 251 777	19598
1111 Sokndal	248 792	783
1112 Lund	236 233	2280
1114 Bjerkreim	198 229	2024
1119 Hå	1 261 530	13996
1120 Klepp	1 280 938	14608
1121 Time	1 267 498	13971
1122 Gjesdal	807 598	2922
1124 Sola	1 872 088	6661
1127 Randaberg	759 492	2750
1130 Strand	873 184	3183
1133 Hjelmeland	212 949	617
1134 Suldal	304 190	898
1135 Sauda	337 537	1079
1144 Kvitsøy	58 463	124
1145 Bokn	76 164	203

1146 Tysvær	793 786	2701
1149 Karmøy	2 706 742	10201
1151 Utsira	38 662	48
1160 Vindafjord	625 449	2108
1505 Kristiansund	1 533 881	5752
1506 Molde	2 142 900	22915
1507 Ålesund	4 275 139	37 052
1511 Vanylven	235 255	1282
1514 Sande	187 639	577
1515 Herøy	578 079	2099
1516 Ulstein	578 650	2084
1517 Hareid	355 594	1240
1520 Ørsta	728 159	2596
1525 Stranda	312 872	1063
1528 Sykkylven	480 104	1810
1531 Sula	644 469	2288
1532 Giske	574 736	2060
1535 Vestnes	467 566	1663
1539 Rauma	499 062	1690
1547 Aukra	254 672	855
1554 Averøy	384 422	1391
1557 Gjemnes	195 828	634
1560 Tingvoll	231 597	707
1563 Sunndal	501 456	1680
1566 Surnadal	410 510	1398
1573 Smøla	173 217	509
1576 Aure	284 585	803
1577 Volda	737 579	2560
1578 Fjord	224 977	597
1579 Hustadvika	918 239	3183
1804 Bodø	3 376 615	12662
1806 Narvik	1 494 923	5140
1811 Bindal	129 956	764

1812 Sømna	163 867	472
1813 Brønnøy	549 526	1853
1815 Vega	107 603	283
1816 Vevelstad	58 446	109
1818 Herøy	153 591	433
1820 Alstahaug	504 907	1749
1822 Leirfjord	193 000	538
1824 Vefsn	905 683	3173
1825 Grane	130 425	343
1826 Hattfjelldal	121 862	305
1827 Dønna	127 025	331
1828 Nesna	139 871	412
1832 Hemnes	339 772	1057
1833 Rana	1 710 573	6223
1834 Lurøy	215 699	445
1835 Træna	55 695	108
1836 Rødøy	121 635	271
1837 Meløy	469 411	1480
1838 Gildeskål	167 202	446
1839 Beiarn	102 046	239
1840 Saltdal	349 252	1106
1841 Fauske	631 789	2294
1845 Sørfold	164 980	440
1848 Steigen	214 941	623
1851 Lødingen	175 309	470
1853 Evenes	117 999	315
1856 Røst	56 498	111
1857 Værøy	77 266	161
1859 Flakstad	106 937	289
1860 Vestvågøy	790 103	2746
1865 Vågan	663 877	2324
1866 Hadsel	575 298	1938
1867 Bø	226 400	603

1868 Øksnes	324 600	1073
1870 Sortland	713 709	2503
1871 Andøy	337 047	1081
1874 Moskenes	89 220	236
1875 Hamarøy	242 567	641
3001 Halden	2 042 972	7537
3002 Moss	3 180 732	12108
3003 Sarpsborg	3 798 782	13965
3004 Fredrikstad	5 238 101	20067
3005 Drammen	6 618 315	24475
3006 Kongsberg	1 805 813	6731
3007 Ringerike	1 944 173	7444
3011 Hvaler	311 812	1139
3012 Aremark	110 669	314
3013 Marker	254 807	863
3014 Indre Østfold	3 010 694	10983
3015 Skiptvet	255 505	918
3016 Rakkestad	565 528	1987
3017 Råde	500 691	1977
3018 Våler	392 686	1428
3019 Vestby	1 200 836	4491
3020 Nordre Follo	4 135 991	14678
3021 Ås	1 282 697	4970
3022 Frogn	1 053 459	3837
3023 Nesodden	1 299 023	4783
3024 Bærum	9 756 847	30843
3025 Asker	6 809 069	23146
3026 Aurskog-Høland	1 158 918	4252
3027 Rælingen	1 222 041	4602
3028 Enebakk	706 082	2685
3029 Lørenskog	2 843 153	10949
3030 Lillestrøm	5 731 792	21522
3031 Nittedal	1 629 679	5980

3032 Gjerdrum	449 745	1700
3033 Ullensaker	2 640 842	10039
3034 Nes	1 486 148	5740
3035 Eidsvoll	1 712 208	6421
3036 Nannestad	953 955	3660
3037 Hurdal	206 358	699
3038 Hole	472 678	1633
3039 Flå	98 481	260
3040 Nesbyen	243 265	785
3041 Gol	333 866	1128
3042 Hemsedal	198 831	622
3043 Ål	334 269	1122
3044 Hol	319 761	1066
3045 Sigdal	253 929	828
3046 Krødsherad	180 928	524
3047 Modum	923 563	3419
3048 Øvre Eiker	1 287 857	4827
3049 Lier	1 853 612	6653
3050 Flesberg	202 038	645
3051 Rollag	125 407	325
3052 Nore og Uvdal	202 987	582
3053 Jevnaker	437 874	1656
3054 Lunner	590 560	2197
3401 Kongsvinger	1 197 396	4280
3403 Hamar	2 043 353	7679
3405 Lillehammer	1 793 489	6759
3407 Gjøvik	1 906 549	7220
3411 Ringsaker	2 218 877	8418
3412 Løten	495 977	1859
3413 Stange	1 364 313	5075
3414 Nord-Odal	348 298	1196
3415 Sør-Odal	504 452	1908
3416 Eidskog	429 652	1436

3417 Grue	328 542	1084
3418 Åsnes	510 038	1716
3419 Våler	261 609	897
3420 Elverum	1 374 562	5119
3421 Trysil	472 553	1566
3422 Åmot	305 281	992
3423 Stor-Elvdal	190 625	550
3424 Rendalen	148 234	414
3425 Engerdal	117 072	315
3426 Tolga	132 304	364
3427 Tynset	408 051	1337
3428 Alvdal	190 549	584
3429 Folldal	127 849	359
3430 Os	148 587	444
3431 Dovre	191 631	589
3432 Lesja	164 237	473
3433 Skjåk	161 388	513
3434 Lom	167 178	527
3435 Vågå	263 311	852
3436 Nord-Fron	406 175	1335
3437 Sel	406 066	1320
3438 Sør-Fron	220 538	750
3439 Ringebu	308 203	1047
3440 Øyer	352 279	1227
3441 Gausdal	398 661	1451
3442 Østre Toten	952 575	3543
3443 Vestre Toten	852 333	3248
3446 Gran	896 245	3233
3447 Søndre Land	384 181	1320
3448 Nordre Land	463 427	1559
3449 Sør-Aurdal	242 625	685
3450 Etnedal	115 864	293
3451 Nord-Aurdal	436 472	1529

3452 Vestre Slidre	158 809	505
3453 Øystre Slidre	234 076	773
3454 Vang	137 830	393
3801 Horten	1 748 905	6578
3802 Holmestrand	1 651 715	6184
3803 Tønsberg	3 702 520	13852
3804 Sandefjord	4 169 952	15586
3805 Larvik	3 129 251	11442
3806 Porsgrunn	2 313 015	8744
3807 Skien	3 529 705	13283
3808 Notodden	883 921	3104
3811 Færder	1 801 729	6474
3812 Siljan	161 880	564
3813 Bamble	923 640	3362
3814 Kragerø	692 084	2479
3815 Drangedal	302 992	976
3816 Nome	451 328	1556
3817 Midt-Telemark	717 465	2510
3818 Tinn	410 404	1318
3819 Hjørtedal	130 825	373
3820 Seljord	217 017	692
3821 Kviteseid	188 504	575
3822 Nissedal	129 012	339
3823 Fyresdal	110 706	286
3824 Tokke	176 798	508
3825 Vinje	291 995	901
4201 Risør	466 327	1621
4202 Grimstad	1 502 388	5778
4203 Arendal	2 895 483	10910
4204 Kristiansand	7 238 271	27247
4205 Lindesnes	1 594 990	5574
4206 Farsund	653 122	2322
4207 Flekkefjord	641 202	2170

4211 Gjerstad	182 274	579
4212 Vegårshei	162 158	506
4213 Tvedestrand	425 281	1463
4214 Froland	402 078	1461
4215 Lillesand	725 864	2700
4216 Birkenes	375 116	1276
4217 Åmli	166 989	430
4218 Iveland	114 489	319
4219 Evje og Hornnes	260 159	880
4220 Bygland	103 635	269
4221 Valle	102 132	281
4222 Bykle	99 331	224
4223 Vennesla	991 158	3625
4224 Åseral	84 662	215
4225 Lyngdal	755 831	2558
4226 Hægebostad	146 211	409
4227 Kvinesdal	435 704	1437
4228 Sirdal	162 461	433
4601 Bergen	18 117 773	68658
4602 Kinn	1 200 837	4108
4611 Etne	298 104	962
4612 Sveio	405 831	1369
4613 Bømlo	823 349	2887
4614 Stord	1 243 016	4528
4615 Fitjar	222 903	753
4616 Tysnes	242 573	694
4617 Kvinnherad	897 448	3105
4618 Ullensvang	840 058	2609
4619 Eidfjord	92 219	228
4620 Ulvik	102 303	250
4621 Voss	1 128 018	3796
4622 Kvam	612 498	2025
4623 Samnanger	183 126	597

4624 Bjørnafjorden	1 683 739	6056
4625 Austevoll	426 857	1263
4626 Øygarden	2 512 380	9359
4627 Askøy	1 929 370	7131
4628 Vaksdal	300 820	923
4629 Modalen	55 583	89
4630 Osterøy	523 717	1945
4631 Alver	2 042 455	7098
4632 Austrheim	216 512	685
4633 Fedje	61 359	118
4634 Masfjorden	149 562	391
4635 Gulen	197 268	533
4636 Solund	78 531	181
4637 Hyllestad	118 044	302
4638 Høyanger	300 983	940
4639 Vik	209 890	613
4640 Sogndal	855 255	2876
4641 Aurland	145 107	418
4642 Lærdal	171 194	508
4643 Årdal	395 835	1233
4644 Luster	401 235	1251
4645 Askvoll	241 145	703
4646 Fjaler	239 321	678
4647 Sunnfjord	1 568 146	5281
4648 Bremanger	290 709	832
4649 Stad	686 089	2273
4650 Gloppen	450 070	1406
4651 Stryn	510 440	1728
5001 Trondheim	12 523 375	50304
5006 Steinkjer	1 640 776	5699
5007 Namsos	1 090 789	3559
5014 Frøya	486 725	1270
5020 Osen	89 191	214

5021 Oppdal	477 307	1699
5022 Rennebu	184 138	579
5025 Røros	378 512	1328
5026 Holtålen	153 000	469
5027 Midtre Gauldal	435 614	1447
5028 Melhus	1 113 323	4105
5029 Skaun	562 628	1994
5031 Malvik	918 228	3452
5032 Selbu	295 175	975
5033 Tydal	75 872	181
5034 Meråker	185 911	571
5035 Stjørdal	1 545 174	5819
5036 Frosta	190 602	626
5037 Levanger	1 316 925	4831
5038 Verdal	968 711	3574
5041 Snåsa	170 504	481
5042 Lierne	134 160	310
5043 Røyrvik	57 502	104
5044 Namsskogan	97 681	192
5045 Grong	191 389	545
5046 Høylandet	120 627	285
5047 Overhalla	283 803	911
5049 Flatanger	105 418	262
5052 Leka	67 638	137
5053 Inderøy	493 404	1628
5054 Indre Fosen	703 301	2354
5055 Heim	455 550	1402
5056 Hitra	371 961	1251
5057 Ørland	731 921	2491
5058 Åfjord	349 467	1017
5059 Orkland	1 272 432	4433
5060 Nærøysund	727 570	2336
5061 Rindal	152 456	470

5401 Tromsø	4 831 349	18522
5402 Harstad	1 677 637	5918
5403 Alta	1 588 750	5034
5404 Vardø	173 096	451
5405 Vadsø	422 966	1328
5406 Hammerfest	895 550	2680
5411 Kvæfjord	231 704	682
5412 Tjeldsund	348 503	996
5413 Ibestad	120 750	302
5414 Gratangen	100 409	255
5415 Lavangen	105 303	232
5416 Bardu	286 295	949
5417 Salangen	171 374	497
5418 Målselv	477 003	1608
5419 Sørreisa	239 750	808
5420 Dyrøy	104 758	252
5421 Senja	1 191 085	3526
5422 Balsfjord	423 734	1314
5423 Karlsøy	198 264	516
5424 Lyngen	251 653	645
5425 Storfjord	167 940	439
5426 Kåfjord	177 123	475
5427 Skjervøy	238 480	664
5428 Nordreisa	356 081	1134
5429 Kvænangen	130 208	273
5430 Kautokeino	267 855	687
5432 Loppa	107 790	202
5433 Hasvik	109 442	229
5434 Måsøy	123 581	270
5435 Nordkapp	250 047	692
5436 Porsanger	307 103	922
5437 Karasjok	225 272	607
5438 Lebesby	137 319	291

5439 Gamvik	117 481	250
5440 Berlevåg	97 020	213
5441 Tana	257 200	671
5442 Nesseby	102 576	204
5443 Båtsfjord	184 058	513
5444 Sør-Varanger	726 417	2358
Sum ekskl. fordelt gj. året	363 292 404	
Eiendomsskatt m.m.	16 777 389	
Skjønnstilsk. fordelt gjennom året	382 901	
Prosjektskjønn, m.m.	150 000	
Ekstraordinært skjønn flyktninger		
Trekk ekstraord.innt. kons.kraft	-2 200 000	
Avrundinger	1	
Hele landet	378 402 695	1 300 000

Vedlegg VIII

Budsjett per rammeområde

Lånetransaksjoner	137
Statsforvaltning	137
Familie, forbruker, kirke og trossamfunn	138
Kultur og likestilling mv.	140
Utenriks	143
Justis	148
Innvandring, regional utvikling og bolig	152
Arbeid og sosial	155
Forsvar	157
Næring	158
Fiskeri	160
Landbruk	162
Olje og energi	164
Miljø	167
Helse	177
Utdanning og forskning	182
Transport, kommunikasjon	185
Rammeoverføringer kommunesektoren	189
Tilfeldige utgifter og inntekter	190
Stortinget, Finansadministrasjon	191
Skatter, avgifter og toll	191
SPU	198

Lånetransaksjoner

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
	95	Kapitalinnskudd	92 000	200 000	
1152		Bionova			
	90	Egenkapital Bionova	0	1 000 000	
2410		Statens lånekaske for utdanning			
	90	Økt lån og rentegjeld	37 413 186	954 925	
2412		Husbanken			
	90	Nye lån	20 807 000	4 000 000	
2425		Bionova			
	97	Egenkapital Bionova	0	0	
		Sum utgifter	226 256 009	6 154 925	

Statsforvaltning

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
21		Statsrådet			
	1	Driftsutgifter	176 589	-2 000	Byrådet i Oslo har erstattet fossilbiler med elbiler til sin biltjeneste, uten å fire på kravene til sikkerhet. Oslo kommune slipper unna med en tredjedel av prisen, og får renere luft og lavere klimagassutslipp på kjøpet. MDG mener derfor regjeringen må følge etter og anskaffe nullutslippsbiler til statsrådenes biltjeneste, for på sikt å erstatte alle fossilbilene med nullutslippsbiler. Vi kutter 2 mill kroner i driftskostnader siden det er billigere å kjøre elbil.
525		Statsforvalterne			
	1	Driftsutgifter	1 931 161	115 000	MDG øker fagkapasiteten på klima- og miljøområdet hos statsforvalterne med 50% for å stoppe nedbygging av natur og tapet av naturmangfoldet. 20 mill. kroner er øremerket veiledningskapasitet, så de kan følge opp utbyggingssaker godt nok. Pengene øremerkes til to stillinger i miljøvernavdelingene hos hver statsforvalter.
540		Digitaliseringsdir ektoratet			

	1	Driftsutgifter	150 766	10 000	Vi setter av midler til tett oppfølging av offentlige innkjøpere sin plikt til å redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger.
		Sum utgifter	17 958 696	123 000	

Familie, forbruker, kirke og trossamfunn

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
840		Tiltak mot vold og overgrep			
	61	Tilskudd til incest- og voldtektssentre	115 617	25 000	MDG vil at incest- og voldtektssentrene skal sikres høyere kapasitet og kvalitet slik at flere kan få hjelp.
	70	Tilskudd til voldsforebyggen de tiltak mv.	134 142	15 000	MDG styrker voldsforbyggende tiltak.
	73	Tilskudd til senter for voldsutsatte barn	36 874	10 000	MDG opptrapper arbeidet for voldsutsatte barn.
842		Familievern			
	1	Driftsutgifter	384 615	25 000	MDG styrker familievernet og meglingsstilbudet til familier som trenger det.
844		Kontantstøtte			
	70	Tilskudd	1 216 510	223 490	MDG reverserer regjeringens kutt i kontantstøtta.
845		Barnetrygd			
	70	Tilskudd	19 300 000	1 305 000	MDG utvider småbarnstillegget til enslige forsørgere med barn 0-3 år til å omfatte alle barn under 18 år (778 mill. kroner). Småbarnstillegget blir da på 660 kroner per måned per enslig forsørger, uansett alder på barnet. I tillegg justeres satsen i tråd med forventet prissvekst for 2023 (527 mill. kroner). Utvidet småbarnstillegg kan ikke iverksettes før 1. mars 2023.
846		Familie- og oppveksttiltak			
	61	Tilskudd til inkludering av barn og unge	664 430	30 000	MDG støtter regjeringas reversering av fritidskortet, men øker dermed også Tilskudd til inkludering av barn og unge, som forvaltes av Bufdir, med ytterligere 30 millioner kroner, for å tilgjengeliggjøre fritidsaktiviteter for flere barn og unge, med særlig fokus på barn og unge i lavinnteksfamilier.
	70	Barne- og ungdomsorganis asjoner	179 819	15 000	MDG øker grunnstøtta for barne- og ungdomsorganisasjoner, for å sikre at demokratiske barne- og ungdomsorganisasjoner styrkes igjen etter korona.

	71	Utviklings- og opplysningsarbeid mv.	73 036	10 000	I 2022 ble det gitt tilskudd til Ungdom mot Vold, Oslo Røde Kors, Barnevakten og Blå Kors-tiltaket SnakkOmPsyken, adopsjonsorganisasjonene InorAdopt, Verdens Barn og Adopsjonsforum, driftsstøtte til den internasjonale ressursorganisasjonen for adopsjon, International Social Service (ISS), i tillegg til utprøving og evaluering av programmet Sammen på vei – Nurse Family Partnership, og lønnskostnader for Regionsenter for barn og unges psykiske helse (RBUP) Øst og Sør. MDG ønsker å styrke arbeidet til de overnevnte ytterligere, og øker dermed posten med 10 millioner kr.
848		Barneombudet			
	1	Driftsutgifter	23 092	5 000	MDG styrker Barneombudets arbeid.
854		Tiltak i barne- og ungdomsvernet			
	60	Kommunalt barnevern	0	110 070	MDG setter av midler til å ansette 150 nye saksbehandlere i det kommunale barnevernet.
856		Barnevernets omsorgssenter for enslige, mindreårige asylsøkere			
	1	Driftsutgifter	122 986	224 000	MDG overfører ansvaret for alle enslige mindreårige asylsøkere til barnevernet. Basert på gjeldende prognose i regjeringens budsjettforslaget vil en overføring av omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år, innebære at 252 barn i gjennomsnitt vil bli flyttet fra UDIs mottak til barnevernets omsorgssentre. Samlet anslås endringene å gi en nettoøkning i budsjettet på om lag 447 mill. kroner i 2023, med helårseffekt. Det er imidlertid ikke realistisk å gjennomføre før 1. juli 2023, og posten blir da på 224 mill. kroner i 2023.
862		Stiftelsen Miljømerking i Norge			
	70	Driftstilskudd	15 583	5 000	MDG styrker Stiftelsen Miljømerking.
2530		Foreldrepenger			

	70	Foreldrepenger ved fødsel	24 690 000	223 000	- MDG øker antallet fleksible uker i foreldrepermisjonen fra 16 til 20 uker. Ettersom foreldrepengerperioden strekker seg over en lengre tidsperiode, innebærer tiltaket ikke merutgifter i 2023, men påfølgende år, med henholdsvis 864 millioner kr i 2024 og 1,8 milliarder kr i 2025. - MDG sikrer far/partner eller annen omsorgsperson to ukers lønnet omsorgspermisjon i forbindelse med fødsel. Tiltaket kan først innføres fra 1. juli 2023, og kommer på kr 323 millioner i dette budsjettet. - Vi begynner en opptrapping av engangsstønaden ved fødsel og adopsjon, med mål om tredobling på sikt. Forslaget er forutsatt å samtidig medføre at alle de med foreldrepengerutbetaling mellom ny og nåværende sats, vil velge den stønaden som gir høyest utbetaling. Når engangsstønaden økes, forventes derfor en noe lavere foreldrepengerutbetaling på denne posten (100 mill kr for 2023). Se for øvrig post 71.
	71	Engangsstønad ved fødsel og adopsjon	750 000	658 000	- MDG begynner opptrapping av engangsstønaden ved fødsel og adopsjon, med mål om tredobling på sikt. Forslaget er forutsatt å samtidig medføre at alle de med foreldrepengerutbetaling mellom ny og nåværende sats, vil velge den stønaden som gir høyest utbetaling. Når engangsstønaden økes, forventes derfor en noe lavere foreldrepengerutbetaling over post 70. Siden foreldrepenger er en løpende ytelse og følger barnets fødselstidspunkt, vil utgiftsbeholdningen fordele seg over flere budsjettår. For 2023 øker vi engangsstønaden med 10%. Innføringstidspunkt er først mulig for barn fra født 1. mars 2023.
		Sum utgifter	61 975 680	2 883 560	

Kultur og likestilling mv.

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
300		Kultur- og likestillingsdepartementet			
	22	Belønningsordning for samarbeid med frie kunstnere	0	20 000	MDG vil belønne region/landsdelsinstitusjoner innen musikk og scenekunst for å lage oppsetninger i samarbeid med det frie feltet.
	23	Støtte til kulturlokaler i kommunene	0	50 000	MDG vil senke terskelen for kulturaktiviteter og realisering av kunst og kulturuttrykk i alle formater fra musikk, litteratur og dans, til film og dataspill. Vi setter derfor av 50 millioner kroner til å etablere en tilskuddsordning som kommuner kan søke på hvis de ønsker å etablere en støtteordning til rimelige lokaler.

315		Frivillighetsformål			
	60	Tilskudd til frivilligsentraler	221 280	100 000	MDG styrker tilskuddet til frivilligsentraler med 100 mill. kr til å opprette flere sentraler i byer og tettsteder, øke utlånet av utstyr til barn og unge slik at flere kan delta på idretts- og fritidsaktiviteter.
	70	Merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner	2 025 000	0	MDG vil gi frivillige organisasjoner full kompensasjon for merverdiavgift.
	72	Tilskudd til frivillig virksomhet for barn og unge	0	4 080	MDG mener at Kulturstøtta, som forvaltes av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU), skal forbli en egen post på statsbudsjettet og ikke flyttes over til spillemidlene.
	78	Frivillighetstiltak	21 350	1 000	MDG reverserer regjeringas kutt i støtten til Sjakk & Samfunn
	86	Idrettstiltak	35 080	21 300	MDG styrker tilskuddet til mangfolds- og inkluderingsprosjekter som skal fremme deltakelse i idrett og fysisk aktivitet med 20 mill. kr. I tillegg reverserer MDG regjeringas kutt i støtten til Kristen Idrettskontakt (KRIK)
320		Norsk kulturråd			
	22	Database for kulturbygg	0	5 000	5 millioner til oppbygging av database over kulturlokaler.
	55	Norsk kulturfond	926 910	105 000	MDG setter av 5 millioner kr for å gjenoprette tilskuddsordningen "Miljø- og klimakrise," og øker støtten til konserarrangører som livnærer musikere med 30 millioner, legger inn en post til scenekunstformål på 30 millioner kroner, støtter flere kunstnere og prosjekter på feltet og øker bevilgningene med 30 millioner, og setter av 10 millioner til tilskuddsordning for gatekunstnerene.
	73	Garantiinntekter og langvarige stipend	167 330	20 000	MDG ønsker at flere kunstnere sikres forutsigbare økonomiske rammebetingelser. To grupper løftes særlig: billedkunstnere og utøvere av immateriell kunst, som tradisjonell sang, dans og håndverk.
	74	Tilskudd til organisasjoner og kompetansesentre m.m.	353 405	5 000	I tillegg til regjeringas økning på denne posten, setter MDG av 5 millioner til organisasjoner som fremmer kulturelt mangfold og dialog mellom mennesker, som Afrikansk Kulturinsitutt (CAK) og Salam.
	76	Tilskudd til amatørteaterformål	0	5 000	Tilskuddsordningen styrkes med 5 millioner kroner som bl.a. kan benyttes til å innlemme kompetansehevede tiltak i ordningen.
322		Bygg og offentlige rom			
	50	Kunst i offentlige rom	11 750	5 000	Lokalsamfunnsordningen styrkes med 5 millioner kroner.
	52	Støtte til gatekunstprosjekter i norske byer	0	30 000	MDG ønsker å etablere støtteordning for gatekunstprosjekter og utsmykningsprosjekter. Staten bidrar med en støttesats på maks 40% til prosjekter forankret i lokale initiativer.

323		Musikk og scenekunst			
	22	Forsvarets musikk	52 745	5 000	MDG styrker forsvarets musikk med 5 millioner kr
325		Allmenne kulturformål			
	1	Driftsutgifter	76 079	45 000	MDG bevilger 15 millioner hver til "Den kulturelle skolesekken" og "Den kulturelle spaserstokken", og bevilger ytterligere 15 millioner til å opprette "Den kulturelle bæremeisen" som et landsdekkende program.
	73	Bodø - Europeisk kulturhovedstad 2024	33 000	8 400	MDG øker posten til 8,4 millioner kroner, som er øremerket påbygg til Bymuseet i Bodø for at museet skal bli universelt utformet til kulturhovedstadsåret i Bodø i 2024.
	76	Garantilønn for utøvere av truede tradisjonshåndverk	0	12 000	MDG vil sikre truede tradisjonshåndverk gjennom garantilønn for utøvere av utvalgte håndverk.
326		Språk- og bibliotekformål			
	73	Språktiltak	35 365	1 000	MDG øker midlene til Noregs Mållag med 1 millioner kr for å følge intensjonene i språkløven.
	74	Det Norske Samlaget	22 065	1 500	MDG øker posten med 1,5 millioner kr for å øke produksjon av nynorsk barne- og ungdomslitteratur.
	80	Bibliotek- og litteraturtiltak	96 290	50 000	MDG styrker finansieringen av bibliotekene med 10 millioner kr. I tillegg opprettes det 25 millioner kr til tilskuddsordning for å utvikle barne- og ungdomstilbudet, 10 millioner kr for utlånsordninger for verktøy, utstur o.l, og 5 millioner kr for å styrke døves og deres familiers rett til tegnspråkopplæring og å styrke arenaer for døvekultur.
328		Museer m.m.			
	78	Andre museums- og kulturverntiltak	83 375	3 500	MDG reverserer regjeringas kutt i støtten til Kistefos og Astrup Fearnley museet.
335		Medieformål			
	71	Mediestøtte	461 985	15 000	MDG øker posten med 15 millioner for å sikre et mangfold av frie medier lokalt, regionalt og nasjonalt. 5 millioner kr er øremerket samiske aviser.
	73	Medietiltak	22 530	10 000	MDG øker posten med 10 millioner kroner til en søknadsbasert ordning for å øke kunnskapen om dataspill i barnevern- og sosialtjenesten, og i lærerutdanningen.
351		Likestilling og ikke-diskriminering			
	71	Økt støtte til tilskuddsordning mot rasisme,	0	10 000	MDG styrker arbeidet mot rasisme, diskriminering og hatefulle ytringer

		diskriminering og hatefulle ytringer			
353		Likestillings- og diskrimineringsombudet			
	50	Basisbevilgning	50 195	10 000	MDG øker støtta i likestillings- og diskrimineringsombudet øremerket til arbeid mot diskriminering av personer med funksjonsvariasjoner og LHTBIQ-personer.
1429		Riksantikvaren			
	21	Spesielle driftsutgifter	31 977	22 000	MDG setter av 20 millioner til vedlikehold, sikring og restaurering av historiske bymiljø, samt 2 millioner ekstra til digitalisering og sikring av samiske kulturminner.
	50	Tilskudd til samisk kulturminnearbeid	0	4 500	MDG styrker arbeidet med samiske kulturminner.
	60	Kulturminnearbeid i kommunene	8 824	15 000	MDG setter at 15 millioner kr til bygningsvernssentre for alle fylker, med sikte på å trappe opp støtten fremover.
	79	Tilskudd til verdensarven	53 372	6 000	MDG reverserer kuttet til verdensarven
1432		Norsk kulturminnefond			
	50	Til disposisjon for kulturminnetiltak	124 638	70 000	MDG ønsker en kraftig opptrapping i arbeidet for å verne kulturminner.
		Sum utgifter	23 790 693	660 280	

Utenriks

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
100		Utenriksdepartementet			
	50	Fond for klimabistand		58 000 000	Vi oppretter et fond for å administrere klimaprosenten vår. Denne skal utgjøre 1 pst av BNI og finansieres direkte fra SPU.
	51	Fond til dekning av bistandsprosenten		14 300 000	Vi oppretter et fond for midlene det er behov for å dekke bistandsprosenten. Se vedlegg for fordeling.
117		EØS-finansiering sordningene			
	78	Den norske finansieringsordningen 2014-2021	2 809 000		Vi ønsker å prioritere de norske bidragene til en mer spisset miljøinnsats i mottakerlandene
118		Utenrikspolitiske satsinger			

	21	Spesielle driftsutgifter	97 387	6 000	Vi setter av 2 mill for å utvikle en helhetlig strategi for styrking av sivilsamfunn i bistandsarbeid med vekt på representasjon, lokal forankring og bredde; 2 mill til å utrede kriminalisering av handel med selskaper og andre aktører som opererer i okkuperte områder, som Palestina og Vest-Sahara;
	70	Nordområdene, Russland og atomsikkerhet	201 533	40 000	Under tilskuddsordningen "Russland" vil Norge blant annet støtte sivilsamfunnsaktører, menneskerettighetsforsvarere og frie medier i Russland. Vi styrker dette arbeidet med 25 millioner. Vi vil dessuten styrke arbeidet med å følge opp handlingsplanen for atomsikkerhet og miljø med 15 millioner.
	71	Globale sikkerhetsspørsmål	6 861	12 000	I kommende tiår kan vi forvente store samfunnsendringer som følge av bl.a. geopolitisk maktforskyvning, teknologisk utvikling og klima og naturkrisen. Vi doubler bevilgningen til denne posten for å styrke Norges kunnskap om og tiltak mot globale sikkerhetsutfordringer, med særlig fokus på radikaliserings og voldelig ekstremisme, fremveksten av anti-demokratiske regimer, miljøkrisen og risikabel teknologisk utvikling. Herunder ønsker vi bl.a. at Norge skal ta initiativ til sterkere globalt samarbeid om etiske eller demokratiske problemstillinger og muligheter knyttet til kunstig intelligens
	72	Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet mv.	10 518	15 000	Øker bevilgningen til nedrustning og ikkespredning, inkludert arbeid for å forsterke konvensjonen om biologiske våpen i lys av teknologiutviklingen på feltet. I tillegg ønsker vi at Norge tar en lederrolle i arbeidet for å regulere autonome våpen strengere. Noe av midlene blør øremerkes til forskningsprosjektet Nuclear Weapons Ban Monitor, publisert av norsk folkehjelp
	73	Klima, miljøtiltak og hav mv.	11 385	10 000	Øker med 10 mill for å ta ytterligere ansvar for arbeidet med oppfølging og gjennomføring av Parisavtalen.
	74	Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.	27 228	0	
	76	Tilskudd til arbeid for kjernefysisk nedrustning og ikke-spredning	0	50 000	Vi øremerker midler til sivilsamfunnet for å styrke nedrustnings/ikkespredningsarbeidet. En hovedmålsetting for arbeidet må være en verden uten atomvåpen.

	77	Tilskudd til arbeid for regulering av autonome våpensystemer og algoritmer	0	20 000	Vi øremerker midler til sivilsamfunn og internasjonale organisasjoner for å sikre informasjonsutveksling og samarbeid for å regulere autonome våpen.
141		Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)			
	1	Driftsutgifter	307 629		Norads arbeid er avgjørende for å sikre effektiviteten og profesjonaliteten i norsk utviklingsbistand og vi ønsker å styrke kapasiteten på dette.
150		Humanitær bistand			
	70	Nødhjelp og humanitær bistand	3 901 289	Se omtale av fond for bistand	Pengene til nødhjelp har økt minimalt. Etter flyktninghjelpens definisjon er bevilgningene økt fra rundt 5,4 til rundt 5,5 milliarder – og er ikke i takt med økningen i behovene. Flere enn noensinne er på flukt og mat, energi og mye annet har blitt dyrere slik at man får mindre hjelp for pengene. MDG foreslår en økning på to milliarder fordelt på 15, mrd på post 70 og 500 millioner på post 71
	71	Verdens matvareprogram (WFP)	430 000	Se omtale av fond for bistand	I sommer ba FNs matvareprogram om over 200 mrd for å møte katastrofer som strekker seg inn i 2023. Kun 80 mrd kom inn. Det økte behovet henger sammen med økende energipriser som igjen gir økte matpriser. Norges oljeinntekter øker som følge av dette. Derfor må vi øke matbistanden.
	72	Flyktninger og fordrevne	0		Posten er flyttet
151		Fred, sikkerhet og globalt samarbeid			
	70	Fred og forsoning	420 260	Se omtale av fond for bistand	Vi setter av mer midler for å bygge tillit mellom stridende parter og bidra til fred
	71	Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning	160 060	Se omtale av fond for bistand	Regjeringen kuttet 70 millioner på denne posten fra 2012 til 2022 og foreslår å kutte 20 millioner til fra 2022 til 2023. Vi reverserer begge kuttene og øker med ytterligere med 20 mill øker posten for å styrke sivil krisehåndtering, bekjempelse av voldelig ekstremisme og organisert kriminalitet, spesielt miljøkriminalitet deriblant ulovelig hogst av skog, som er en hoveddrivkraft bak avskoging globalt.
	73	FN og globale utfordringer	298 138	Se omtale av fond for bistand	Vi reverserer regjeringens kutt
152		Menneskerettigheter			

	70	Menneskerettigheter	711 617	Se omtale av fond for bistand	Vi øker posten med 10 mill for å støtte organisasjoner som jobber for å forhindre drap og forfølgelse av miljøforkjempere i utlandet, som f.eks. Center for International Environmental Law (CIEL). I tillegg øker vi posten med 40 millioner for styrke arbeidet mot menneskerettighetsbrudd i Kina, inkludert overgrepene mot uigurene.
153		Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn			
	70	Flyktninger og internt fordrevne	1 320 000	Se omtale av fond for bistand	Et rekordhøyt antall mennesker er på flukt. Posten må stykes for å møte de økte behovene. Vi foreslår 400 millioner ekstra
159		Regionbevilgninger			
	72	Afghanistan	445 241	Se omtale av fond for bistand	Økes med 300 millioner. FN anslår at over 90 pst. av befolkningen nå lever under fattigdomsgrensen. BNI er redusert med en tredjedel siden starten av 2021
	73	Ukraina og naboland	1 975 000	Dekkes av MDGs solidaritetsfond	
	75	Afrika	2 341 193	Se omtale av fond for bistand	Posten er redusert noe. Vi vil heller styrke innsatsen i Afrika.
160		Helse			
	70	Helse	3 747 297	Se omtale av fond for bistand	Vi setter av 125 mill. kroner til COVAX-samarbeidet, og særlig arbeidet til organisasjonen Gavi, med å sikre at folk i utviklingsland får tilgang på vaksiner. I tillegg setter vi av 125 mill. kroner til å styrke den globale pandemiberedskapen for å forhindre at en lignende katastrofal pandemi kan gjenta seg i fremtiden. Uavhengig av Covid-19, er det mange som dør eller blir skadet for livet av årsaker som lett kan behandles eller forhindres. Pandemien har forhindret og forsinket livsreddende nødhjelp på andre områder. Vi øker støtte til finansieringsmekanismer som bidrar til å gjøre livsreddende medisiner og ressurser tilgjengelige for alle. Videre vil vi innenfor helsebistand fremheve en styrking av psykisk helse, og øremerker 50 millioner til dette; vi vil styrke arbeid for mødre helse og seksuelle og reproduktive rettigheter og helse (SRHR), med særlig fokus global tilgang til trygg, lovlig og selvbestemt abort; og vil styrke ernæringstiltak for barns overlevelse og helse. Vi setter av ytterligere 250 mill til disse satsingene.
161		Utdanning, forskning og faglig samarbeid			

	70	Utdanning	1 096 798	Se omtale av fond for bistand	Etter valget i 2021 har regjeringen markant redusert utdanningsstøtten. Forslaget for 2023 på 1,09 mrd er en reduksjon fra 1,97 mrd i 2021. Dette innebærer at 1,8 millioner barn i lavinntektsland mister skolegang som følge av norske kutt alene. Vi foreslår å øke tilbake til 2021-nivået. Inkludert i dette er også 100 mill til økt innsats for utdanning av helsepersonell i utviklingsland og økt støtte til arbeidet for å sikre rettigheten til skolegang for jenter. I tillegg setter vi av 100 millioner til arbeidet med å gjøre utdanning tilgjengelig for barn og unge med funksjonsnedsettelser. at den offentlige skolen skal være åpen for alle.
162		Næringsutvikling , landbruk og fornybar energi			
	72	Fornybar energi	816 500	Se omtale av fond for bistand	Vi styrker dette arbeidet
	75	Norfund - tapsavsetting	0	Se omtale av fond for bistand	Vi setter av 1 milliard kroner årlig til grønn risikokapital gjennom Norfund (se kap 162, post 95), og dette er økningen i tapsavsetningen. Investeringene skal fremme innovasjon innen landbrukssektoren og gi områder tilbake til naturen. Satsingen skal bidra til å gi småbønder og urfolk en større andel av verdiskapningen i landbrukssektoren.
163		Klima, miljø og hav			
	70	Miljø og klima	1 714 431		Under klimaforhandlingene i Glasgow i 2021 annonserte Norge en dobling av klimafinansieringen til 14 mrd. kroner årlig senest i 2026. Norges klimafinansiering i dette budsjettet ligger allikevel tilnærmet stedet hvil. MDG mener at målet bør være langt høyere. (Se omtale av MDGs klimaprocent). Vi foreslår uansett en bevilgning på 1,5 mrd ekstra på denne posten.
	71	Bærekraftige hav og tiltak mot marin forurensning,	223 667		Vi vil styrke dette arbeidet for å sikre effektive tiltak mot plastforurensning i de områdene der problemet er aller størst.
164		Likestilling			
	72	FNs befolkningsfond (UNFPA)	589 600	Se omtale av fond for bistand	Vi setter av 30 millioner til økt likestillingsinnsats, med særlig fokus på mødrehelse, seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) og arbeid mot barneekteskap.

	73	Sårbare grupper	0	Se omtale av fond for bistand	Vi øker posten med 100 mill for å styrke arbeidet med å inkludere personer med funksjonsnedsettelse i samfunnsliv og utdanning, og for å styrke tiltak mot moderne slaveri.
170		Sivilt samfunn			
	70	Sivilt samfunn	2 480 665	Se omtale av fond for bistand	Vi øker med 100 mill til sivil samfunn. Innenfor denne økningen vil vi blant annet prioritere å støtte seksualundervisning i utdanningssatsningen og arbeid for jenters rettsvern.
171		FNs utviklingsarbeid			
	71	FNs barnefond (UNICEF)	440 600	Se omtale av fond for bistand	Regjeringen har kuttet posten 50 millioner kroner. UNICEF er en av FNs største aktører for utvikling og humanitær innsats, og har et globalt mandat til å sikre barns rettigheter i henhold til FNs barnekonvensjon. Vi vil styrke dette arbeidet med 200 millioner kroner
	73	FN og multilateralt samarbeid	11 099	Se omtale av fond for bistand	Økningen på 50 mill er tiltenkt å forbedre de internasjonale finansstrukturene, inkludert ansvarlig utlån, låneopptak og arbeid med en gjeldshåndteringsmekanisme, pluss etablere et bindende internasjonalt regelverk for ansvarlig långivning
		Sum utgifter	48 745 628	153 000	
		Klimaprocent		58 000 000	
		Bistandsprocent		14 300 000	
		Totalt		72 453 000	

Justis

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
400		Justis- og beredskapsdepartementet			
	23	Spesielle driftsutgifter, forskning, evaluering og kunnskapsinnhenting	35 392	9 000	Vi styrker forskningen på forebygging av kriminalitet med 5 mill. kroner. Vi setter av 2 mill. kroner til å nedsette et utvalg som skal utrede rettsstatens sårbarheter og foreslå tiltak for å redusere disse. Videre setter vi av 2 mill. kroner til å følge opp og bygge videre på regjeringens strategi mot vold i nære relasjoner (Frihet fra vold), med fokus på å videreutvikle kunnskapsgrunnlag og tiltak mot partnerdrap.
	50	Norges forskningsråd	61 432	25 000	Vi styrker tverrfaglig forskning på samfunnssikkerhet og beredskap, inkludert IT-sikkerhet.

414		Forliksråd og andre domsutgifter			
	1	Driftsutgifter	278 546	10 000	Saksbehandlingstiden i Forliksrådet øker. I 2021 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid 105 dager, mot 97 dager i 2020 og 79 dager i 2019. Vi øker tilskuddet for å snu denne utviklingen.
	21	Spesielle driftsutgifter	41 902	2 000	Vi utreder og styrker kompetansehevende tiltak i forliksrådet.
430		Kriminalomsorgen			
	1	Driftsutgifter	5 105 958	-42 900	Kriminalomsorgen har fått kritikk fra bl.a. sivilombudsmannen og Europarådets torturovervåkningskomité for at bruk av isolasjon i norske fengsler utgjør et brudd på de innsattes menneskerettigheter. Manglende menneskelig kontakt kan forårsake store psykologiske og somatiske skadevirkninger. MDG ønsker å ivareta innsattes menneskerettigheter, og vil redusere bruken av isolasjon til et absolutt minimum. I årets budsjett øremerker vi 20 mill til å redusere bruken av isolasjon, ved bl.a. å øke bemanning og aktivitetstilbud, og ytterligere 15 mill for å forbedre psykiske helsetjenester for insatte. Videre setter vi av 15 mill til å styrke kriminalomsorgens arbeid for tilbakeføring til samfunnet, for eksempel ved å bedre mulighetene for permisjoner og prøveløslatelse, utvide muligheten til soning i behandlingsinstitusjon og gi økt støtte til å planlegge livet etter soning. Vi vil også ansette fengselsmønstre som sikrer at innsatte har lik tilgang til tros- og livssynstjenester under soning. Vi utvider gjennomføringstiden for elektronisk soningskontroll (fotlenkesoning) fra 6 til 12 måneder og flytter 217 personer fra lavsikkerhetssoning til fotlenkesoning (-92,9 mill. kroner).
	70	Tilskudd	36 172	15 000	Vi øker øker det søkbare tilskuddet for å støtte arbeidet til frivillige og ideelle organisasjoner og prosjekter som Blå Kors Steg for steg, Sammen for livet, WayBack, Røde Kors-prosjektet Nettverk etter soning og Gatelaget som støtter innsatte og domfelte både under og etter soning.
440		Politiet			

	1	Driftsutgifter	19 520 757	144 500	* Vi styrker politiets arbeid mot hatkriminalitet (50 mill. kroner) * Vi styrker politiets digitale tilstedeværelse, med særlig fokus på nettpatruljens arbeid mot netthets (20 mill. kroner) * Vi styrker arbeidet mot menneskehandel (25 mill. kroner) * Vi dobler bevilgningen til dyrepoliti med mål om å dekke hele landet (25 mill. kroner). * Vi styrker økokrims arbeid mot økonomisk kriminalitet (50 mill. kroner), miljøkriminalitet (10 mill. kroner) og dyrekriminalitet (5 mill. kroner) * Vi styrker kapasiteten og kompetansen i alle politidistrikt rettet mot seksuelle overgrep mot barn * Vi styrker politiets arbeid mot vold i nære relasjoner (20 mill. kroner) * Vi styrker politiets kompetanse i normbrytende seksualitet (5 mill. kroner) * Vi øker antall kvoteflyktninger til 5000 (14,5 mill. kroner) * Vi reduserer innsatsen mot straffeforfølgelse av rusbrukere (-100 mill. kroner)
	70	Tilskudd	52 402	30 000	Vi styrker hjelpetiltaket ROSA, som tilbyr bistand til personer utsatt for menneskehandel og utnyttet i prostitusjon, med 10 mill. kroner. Vi styrker Statens barnehus, som støtter barn og ungdom utsatt for vold og seksuell overgrep, med 10 mill. kroner. Vi styrker overnattingstilbud og humanitære tilbud for tiggere/arbeidssøkere fra Sør-Europa med 10 mill. kroner.
444		Politiets sikkerhetstjeneste (PST)			
	1	Driftsutgifter	1 298 959	1 020	Vi øker antall kvoteflyktninger til 5000 i 2023, 3000 flere enn regjeringen.
451		Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap			
	21	Spesielle driftsutgifter	24 940	50 000	NRK har avslørt at myndighetene mangler oversikt over tilstanden ved norske tfluksrom. Vi setter av 50 mill. kroner til kartlegging og oppgradering.
	22	Spesielle driftsutgifter - Nødnett	529 093	20 000	Vi setter av 20 mill. kr. til et prosjekt for å forbedre samarbeidet mellom nødetatene, Forsvaret, Sivilforsvaret og sentrale frivillige aktører ved større ulykker, katastrofer og mulige terrorangrep, blant annet gjennom flere sektorovergripende øvelser.
455		Redningstjenesten			
	71	Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten	72 832	25 000	Frivillige organisasjoner er essensielle for den norske redningstjenesten. Vi setter av 25 mill. kr. ut over regjeringens forslagi tilskudd til disse, med mål om at frivillige ikke skal lide økonomisk tap som følge av å delta i redningsarbeid.

470		Fri rettshjelp			
					MDG implementerer en rettshjelpsreform i tråd med anbefalingene til rettshjelpsutvalget (kan også benyttes over kap 466 post 1). * Vi øker rettshjelpssatsen med 200 kroner, i motsetning til regjeringen som øker med 19 kr. Det koster omlag 379 mill. kroner. * Vi følger opp rettshjelpsutvalgets forslag en om utvidelse av dekningsgraden for dagens rettshjelpsordning fra 9 pst. til 25 % av befolkningen over to år. I 2023 utvides ordningen til å nå 15 % av befolkningen. Det koster omlag 300 mill. kroner med økte satser som MDG foreslår (anslaget er usikkert- departementet oppgav ikke informasjonen om kostanden for økt dekningsgrad i statsbudsjett 2022. Ref. spm. 370 fra statsbudsjett 2021). * Vi innfører et førstelinjerettshjelpstilbud for hele landet. Det vil koste anslagsvis 170 mill. kroner (mellom 50 og 300 mill. kroner i året). * Vi utvider fri rettshjelpsordningen til også å omfatte arbeidsrett, gjeldsrett, husleierett, straffegjennomføringsrett, utlendingsrett (herunder også familiejenforening), og saker om helsehjelp og sosiale ytelser. Vi inkluderer også fri rettshjelp til barn i UNE-saker, som vil koste 1 mill. kroner (ref. spm. 149). Det settes av 200 mill kroner til dette i 2023 med en gradvis utviding av ordningen med hensyn på hvilke tvister innenfor de ulike områdene som skal omfattes. * Vi implementerer rettshjelpsutvalgets forslag om økning i antall timer rettshjelp til asylsaker og setter av 5 mill.kroner til dette. * Vi oppretter en finansieringsordning som kan bidra til at prinsipielle avgjørelser i utlendingssaker i større grad enn i dag kan bli undergitt domstolskontroll, slik rettshjelpsutvalget foreslår, og setter av 4 mill. kroner til dette. * Vi gjeninnfører rett til rettshjelp for utvisning ved straffbare handlinger og i saker som gjelder § 32 a&d slik rettshjelpsutvalget foreslår. Det koster 7 mill. kroner.
	1	Driftsutgifter	740 168	1 065 000	
	72	Tilskudd til spesielle rettshjelptiltak	69 265	30 000	MDG setter av 10 mill kr. i støtte til organisasjoner som gir gratis rettshjelp, som slik som de fire studentdrevne rettshjelpsorganisasjonene tilknyttet Gratis Rettshjelp. Videre setter vi av 15 mill. ekstra til rettshjelpstiltak for kvinner og Prostituertes interesseorganisasjon, samt en tilskuddsordning for tidlig rettshjelp,

					informasjon og veiledning for barnefamilier med avslag på beskyttelse. MDG øker også potten generelt med 5 mill for å sikre sårbare grupper rettshjelp og økte rettshjelpsmidler til Norsk Organisasjon for Asylsøkere (NOAS) (2,2 mill).
		Sum utgifter	44 377 006	1 383 620	

Innvandring, regional utvikling og bolig

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
490		Utlendingsdirekt oratet			
	1	Driftsutgifter	1 200 086	12 480	Økes i tråd med at vi tar i mot 5000 kvoteflyktninger. Refusjon fra UD for midler som kan regnes som ODA tas ikke med, da vi ikke ønsker å benytte bistandsmidler på flyktningiltak i Norge.
	21	Spesielle driftsutgifter, asylmottak	1 253 819	-77 000	Kutter 77 mill fordi vi overfører ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15-18 år til Barnevernet.
	60	Tilskudd til vertskommuner for asylmottak	464 246	-5 000	Kutter 5 millioner fordi vi overfører ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15-18 år til Barnevernet
	70	Stønader til beboere i asylmottak	151 810	51 750	Vi øker stønaden til beboere i alle typer asylmottak med 50% i måneden, som blir 53,75 millioner. Vi kutter 2 millioner fordi vi overfører ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15-18 år til Barnevernet.
	73	Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., støttetiltak	19 903	11 988	Økes i tråd med at vi tar i mot 5000 kvoteflyktninger
	75	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet	30 293	19 830	Økes i tråd med at vi tar i mot 5000 overføringsflyktninger
491		Utlendingsnemn da			
	1	Driftsutgifter	275 292	-5 555	Vi flytter pengene fra driftsutgifter til nemndbehandling, se post 21
	21	Spesielle driftsutgifter, nemndbehandlin g	7 259	5 895	Vi reverserer kuttet til nemndbehandling fordi vi ikke ønsker en svekkelse av rettssikkerheten til asylsøkere og andre klagere
500		Kommunal- og distriktsdeparte mentet			
	30	Nytt regjeringskvartal, ombygging av Ring 1	205 000	-205 000	Vi sløyfer ombyggingen av Hammersborgtunellen og lytter til Oslo som ønsker å stenge tunellen for biltrafikk permanent og gjøre den til gågate.

553		Regional- og distriktsutvikling			
	61	Mobiliserende og kvalifiserende næringsutvikling	763 728	-4 000	Vi kutter 4 millioner i støtten til olje- og gassrelaterte tilskudd, program og risikolån.
	65	Omstilling	64 190	50 000	Vi setter av 50 millioner til en forsøksordning med kortere arbeidstid i særlig belastende yrker i offentlig sektor.
	66	Bygdevekestavtaler	25 264	400 000	Vi øker denne potten med 400 mill. kr til mindre lokalsamfunn i hele landet som ønsker å utvikle bærekraftige og levende bygder. Målet er å styrke bygdene og gjøre det enklere og tryggere å ta seg fram med sykkel, gange og kollektivt, for eksempel ved å etablere hjertesoner rundt skoler og barnehager, sykkelstier og ladestasjoner.
560		Samiske formål			
	50	Samisk språk, kultur og samfunnsliv	582 114	20 000	Sametinget er det viktigste verktøyet for selvbestemmelse for det samiske folket og MDG vil styrke deres arbeid blant annet ved å gi økte midler til å: - Etablere et forsknings- og formidlingsprogram for et samlet samisk historieverk hvor fornorskningshistorien er ett av flere tema. - Styrke forskning og formidling av samisk historie, språk og kultur i universiteter, museer og kulturinstitusjoner vesentlig. - Markere samefolkets dag 6. februar og arbeide for å gjøre det til en offisiell fridag i hele Norge. - Arbeide for en nordisk samekonvensjon for å lette samhandling og styrke samisk kultur på tvers av landegrensene. - MDG vil styrke samiske språk, blant annet ved etablering av flere språksentre, og økt støtte til oversettelse av litteratur og film, særlig for barn. Gi støtte til styrking av kvensk, lulesamisk og pitesamiskspråk
567		Nasjonale minoriteter			
	60	Romer	6 508	10 000	Støtte arbeid som setter søkelys på romanifolkets og romfolkets historie og kultur i Norge, inkludert språkene romanes og skandoromani. Bidra til at det norske romfolkets kultur ivaretas og videreføres. MDG prioriterer en styrking av arbeidet for å bedre levekårene for romfolket.
	72	Det Mosaiske Trossamfund	10 511	515	Vi reverserer kuttet og gir lik støtte som i 2022 med prisjustering
	73	Kvensk språk og kultur	10 923	1 000	MDG gir økt støtte til styrking av kvensk språk
	74	Kultur- og ressursenter for norske romer	17 168	400	Prisjusterer støtten.
581		Bolig- og bomiljøtiltak			

	60	Energiltak i utleieboliger, omsorgsboliger og sykehjem	333 500	350 000	Husbanken kan ta en langt viktigere rolle i å bekjempe energifattigdom. Vi foreslår øke posten med 350 millioner, 50 mill/kr trengs for å øke Husbankens enøk innsats i utleieboliger, omsorgsboliger og sykehjem. 300 mill/kr trengs for å utvide ordningen til å tilby støtte til ordinære husholdninger med lav inntekt. For denne gruppa må Enovas ordninger suppleres for at enøk-investeringer skal være realistisk. Tilskuddet må også suppleres med rentefrie lån til disse husholdningene.
	70	Bostøtte	3 201 246	900 000	Vi øker satsene for boligstøtte med 10% i forhold til 2022, og vi øker inntektsgrensen med 20% slik at flere blir omfattet av ordningen. I tillegg vil alle mottakere av bostøtte få MDG strømbonus, og boligstøtten skal ikke avkortes mot denne.
	76	Utleieboliger og forsøk med nye boligmodeller	87 278	89 000	Vi reverserer kuttet i tilskuddsordningen for forsøk med nye boligmodeller, fordi vi mener det er riktig å legge til rette for varierte og bærekraftige boformer som reduserer forbruk og bidrar til mindre ensomhet.
587		Direktoratet for byggkvalitet			
	22	Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling	39 130	50 000	Stortinget har vedtatt at energibruken i eksisterende bygninger skal ned med 10 TWh innen 2030. Staten må bidra til fylle det nasjonale kompetansebehovet for bærekraftig bolig- og byggkvalitet og MDG styrker derfor dette arbeidet betydelig med 50 mill. kroner. MDG prioriterer spesielt kompetanseheving og forbildeprosjekter innen energibruk i bygg, gjenbruk og energieffektivisering.
590		Planlegging og byutvikling			
	81	Kompetansetiltak	7 251	3 000	Vi øker støtten til FutureBuilt 2.0 med 3 mill. kr. til innovasjons- og forbildeprogrammer for bærekraftig og klimavennlig arkitektur og byutvikling. Økningen sikrer at programmet kan nå ut nasjonalt.
670		Integrerings- og mangfoldsdirektoratet			
	1	Driftsutgifter	353 610	9 600	Vi øker antall kvoteflyktninger til totalt 5000, 3000 fler enn regjeringens forslag, og styrker posten for å reflektere dette.
671		Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere			
	60	Integreringstilskudd	15 335 940	360 558	Vi øker antall kvoteflyktninger til totalt 5000, 3000 fler enn regjeringens forslag, og styrker posten for å reflektere dette.
2412		Husbanken			
	71	Tap på lån	27 000	200 000	5 mrd kroner i lån - grovt anslag gitt 4% usikkerhet knyttet til denne vurderingen.

	72	Rentestøtte	800	15 000	MDG vil at flere med dårlig råd og behov for bil skal ha mulighet til å kjøpe eller lease en elbil eller el-lastesykkel. Vi innfører elmobilitetsstøtte som gir rentefrie lån til folk med lav inntekt til å betale egenandelen på opp til 50 000 for å lease en elbil eller el-lastesykkel.
		Sum utgifter	31 606 018	2 264 461	
<u>Inntekter (i tusen kroner)</u>					
3490		Utlendingsdirektoratet			
	3	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter	54 546	-54 546	Vi tar ikke med inntekter fra bistandsbudsjettet fordi vi ikke mener de skal brukes til å dekke kostnader for flyktningiltak.
	4	Asylmottak, ODA-godkjente utgifter	1 233 956	27 000	27 millioner går til å øke satsene for beboere i alle type asylmottak, se kapittel 490 post 70
	6	Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., ODA-godkjente utgifter	18 715	-18 715	Vi tar ikke med inntekter fra bistandsbudsjettet fordi vi ikke mener de skal brukes til å dekke kostnader for flyktningiltak.
		Sum inntekter	7 588 106	-46 261	
		Sum netto	24 017 912	2 310 722	

Arbeid og sosial

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
601		Utrekningsvirksomhet, forskning mv.			
	21	Spesielle driftsutgifter	68 925	15 000	Vi setter ned et arbeidstidsutvalg for å vurdere redusert arbeidstid. Det settes også av midler for FoU knyttet til arbeidstidsreduksjoner. Vi nedsetter videre et utvalg som skal utrede hvordan borgerlønn kan organiseres, samt en utredning om hvordan studenter kan få en bedre inntektssikring ved arbeidsledighet
605		Arbeids- og velferdsetaten			

	1	Driftsutgifter	12 809 920	300 000	Økte administrative kostnader knyttet til 800 nye tiltaksplasser (29,2 mill. kroner) og økt satsing på lønnstilskudd til personer som har problemer med å komme inn på arbeidsmarkedet på ordinære lønns- og arbeidsvilkår (15 mill.kroner). Det er videre satt ned et utvalg for å vurdere innretningen på dagens BPA-ordning. Utvalget leverer sin innstilling i desember -21 og utredningen har vært på høring. Vi setter av 250 mill til implementering av forbedrende tiltak fra 1.7.2023. Vi setter av 5 mill. kroner til arbeidsrettede tiltak i fengslene, med formål om å øke kompetanse for innsatte og gi dem verktøy for å komme inn i arbeidslivet etter endt soning
612		Tilskudd til Statens pensjonskasse			
	1	Driftsutgifter	9 977 000	-4 500	Reduserte utgifter som følge av økt minstepensjonsnivå for enslige med 4000 kroner fra 1.7.2023
621		Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering			
	70	Frivillig arbeid	132 030	10 000	Regjeringen har kuttet støtte til frivillig arbeid i en periode hvor organisasjonene har en enda viktigere oppgave . Dette er organisasjoner som jobber mot fattigdom, tilskudd til aktivisering og arbeidstrening og sosialet entreprenørskap som retter sin virksomhet mot bekjempelse av fattigdom og sosial eksklusjon m.m. I en periode hvor mange sliter er dette et område som må styrkes, ikke svekkes. Vi reverserer kuttet og styrker ordningen ytterligere.
	71	Tilskudd til bekjempelse av barnefattigdom		75 000	Barnefattigdommen i Norge har vært økende siden begynnelsen av 2000-tallet. Fra 2013 økte antallet fra 84 000 til 115 000 i 2019 og 2020. Fattigdommen blant barn er nå høyere og vokser raskere enn fattigdom blant voksne. Vi oppretter en ny post for å sette fokus på innsatsen mot barnefattigdom.
634		Arbeidsmarkedstiltak			
	76	Tiltak for arbeidssøkere	7 137 800	190 000	Vi reverserer regjeringens kutt i opptjeningsperioden for minsteinntekt og beregningsgrunnlaget for dagpenger.
	77	Varig tilrettelagt arbeid	1 872 110	187 900	Vi øker antall tiltaksplasser med 800 stk og øker bevilgningen til lønnstilskudd til personer som har problemer med å komme inn i arbeidsmarkedet på ordinære lønns- og arbeidsvilkår med 100 mill. kroner.
2541		Dagpenger			

	70	Dagpenger	9 057 800	55 000	Vi etablerer en ordning med dagpenger til nyutdannede i 26 uker med 3G som grunnlag, etter modell fra ordningen med dagpenger til nylig dimitterte vernepliktige. Det forutsettes å ta tid å implementere og innføres fra 1.7.2022.
2670		Alderdøm			
	73	Særtilllegg, pensjonstillegg mv.	7 300 000	146 000	Vi øker minstepensjonen med 4000 kroner for alle enslige minstepensjonister. Implementeres fra 1.7.2023
		Sum utgifter	562 373 756	974 400	

Forsvar

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
1720		Forsvaret			
	1	Driftsutgifter	35 432 556	0	Innenfor rammen styrker vi heimevernetets kapasitet ved å la det personellet som ønsker stå til de er 47 år. Sjøheimevernet foreslås opprettet som et nærkystforsvar.
1760		Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold			
	1	Driftsutgifter	2 106 718	0	Innenfor rammen vil vi styrke lagerbeholdning og tilgang på reservedeler, våpen, ammunisjon og uniformer med mer. Forsvaret har mange kapable og avanserte systemer. Disse må gis tilgang på ammunisjon, kompetanse, personell og drivstoff.
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	21 296 264	0	Innenfor rammen vil vi styrke våpensystemet på Kystvakt - Jan Mayen klassen, med NSM, og kortholds luftvernmissiler. Dette gir oss en styrket kapasitet opp mot en lett fregatt, som har mulighet til å verne seg selv med lett luftvern.
		Sum utgifter	75 808 224	0	

Næring

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<i>Utgifter (i tusen kroner)</i>					
900		Nærings- og fiskeridepartementet			
	73	Tilskudd til Ungt Entreprenørskap Norge	32 400	0	Vi opprettholder bevilgningen, men øremerker tilskuddet i 2023 til arbeidet med å få vekst i antall elever og studenter i hele utdanningsløpet som får praktisk og virkelighetsnær undervisning med fokus på innovative løsninger og entreprenørskapsmetoder.
	81	Tilskudd til nasjonalt program for leverandørutvikling	9 418	1 000	Nasjonalt program for leverandørutvikling gjør en viktig jobb med å hjelpe kommuner og fylkeskommuner til å gjøre innovative anskaffelser. Dette er viktig for små og mellomstore bedrifter over hele landet. MDG ønsker å styrke ordningen.
904		Brønnøysundregistrene			
	21	Spesielle driftsutgifter	33 700	10 604	Regjeringen har valgt å ikke ferdigstille utviklingen av Register over reelle rettighetshavere. Registeret skal være et hjelpemiddel mot hvitvasking og terrorfinansiering. Kun en tredjedel av registerets funksjoner er ferdigstilt. Vi reverserer kuttet.
905		Norges geologiske undersøkelse			
	1	Driftsutgifter	202 500	-10 000	Vi reverserer regjeringens økte støtte til kartlegging av mineralressurser.
922		Romvirksomhet			
	71	Internasjonal romvirksomhet	506 400	0	For tre år siden, ved ministerrådskonferansen i 2019, forpliktet Norge seg til å bidra med 161 mill. euro i nye midler i de frivillige programmene i den kommende perioden. I budsjettforslaget opplyser regjeringen om at den anbefaler at Norge inngår nye flerårige forpliktelser i programperioden 2023-2030 for inntil 45 mill. euro. Dette er en betydelig reduksjon som vil ramme norsk romindustri hardt. MDG går imot den reduserte forpliktelsen, og mener Norge må forplikte seg på samme nivå som i 2019. Endringen får ingen budsjettkonsekvenser for 2023.
952		Investinor AS			

	50	Risikokapital	50 000	100 000	Det er behov for økt tilgang på kapital i den tidlige kommersialiseringsfasen (såkalt venturekapital). Vi foreslår å gi Investinor ressurser til å investere i oppstartsselskaper med globalt potensial, særlig innenfor helse, miljøteknologi, utdanning, transport og offentlige tjenester. Vi setter av 100 mill. kroner til tapsdekning og 200 mill. kroner i egenkapital i 2022 ut over regjeringens forslag.
2421		Innovasjon Norge			
	50	Tilskudd til etablerere og bedrifter, inkl. tapsavsetninger	798 650	-160 000	Vi kutter bevilgningen til petroleumsrelaterte prosjekter. Basert på snittrapportering for 2020-2022
	71	Innovative næringsmiljøer	115 500	34 400	Vi setter av 40 mill. kroner til nærings- og innovasjonsklynger, blant annet innenfor helse- og velferdsteknologi, marine alger og biogass. Samtidig fjerner vi bevilgning til petroleumsaktiviteter under denne posten (5,6 mill. kroner, basert på snitt av bevilgninger 2020-2022).
	74	Reiseliv, profilering og kompetanse	541 500	-49 430	Vi reverserer regjeringens foreslåtte økning til satsing på reiseliv.
	75	Grønn plattform	207 900	0	Vi opprettholder bevilgningen, men kutter i bevilgninger til petroleumsrelaterte aktiviteter og omdisponerer dem til andre formål.
	76	Miljøteknologi	400 846	27 570	Vi styrker satsingen på pilot- og demonstrasjonsprosjekter innenfor miljøteknologi med 50 mill. kroner. Ordningen er etterspurt og viser til gode resultater. Samtidig reduserer vi støtten til petroleumsrelaterte aktiviteter.
	81	Kondemneringsordning for skip	0	200 000	Vi innfører en vrakpantordning for skip. Det vil gi insentiver for bygging av miljøvennlige skip, samtidig som det bidrar til å skape arbeidsplasser ved norske verft. Skraping av 25 skip vil kunne gi 6-700 arbeidsplasser og reduksjon i utslippene med på 150.000 tonn CO2.
	82	Støtte til ombygging av skip	0	200 000	Vi innfører en tilskuddsordning til ombygging av skip til miljøvennlige løsninger og modernisering av fremdriftssystemer. 75 skip som ombygges per år vil kunne gi 500 arbeidsplasser og en reduksjon i utslippene på 250.000 tonn CO2.
2426		Siva SF			
	71	Tilskudd til testfasiliteter	188 300	50 000	Sivas testfasiliteter gir oppstarts- og gründerbedrifter mulighet til å teste ut og utvikle sine produkter uten å investere i dyr testinfrastruktur. Ordningen er vellykket og etterspurt, men trenger økt finansiering.
2460		Eksportfinansiering Norge			

	50	Tapsfond byggelånsgaranti er skipsbyggingsindustrien	0	150 000	Vi øker byggelånsgarantiordningen for skip fra verft i Norge med 2 mrd kroner og setter av 150 mill kroner i tapsfond. Det stilles krav om null- og lavutslippsteknologi for å kunne motta garanti.
		Sum utgifter	11 309 688	554 144	

Fiskeri

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
917		Fiskeridirektoratet			
	21	Spesielle driftsutgifter	0	5 000	Vi setter av midler til å utrede hvordan grunnrenteskatten for havbruk kan innrettes på en måte som gir både oppdrettere og kommuner incentiver til bruk av utslippsfri teknologi ved at konvensjonelle anlegg betaler en høy avgift direkte til staten, mens utslippsfrie anlegg med høy dyrevelferd betaler en lavere avgift som går til kommunene. Vi setter av midler til å utrede en grunnrenteskatt på fiskeri med et bunnfradrag som sikrer at kystflåten faller under skattepliktig grense.
919		Diverse fiskeriformål			
	60	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	503 000	-100 000	MDG mener at bare utslippsfrie oppdrettskonsesjoner (null utslipp av fisk, lus, smitte, slam og CO2) med høy dyrevelferd skal utløse utbetaling fra Havbruksfondet, og at utbetaling for konsesjoner som ikke er utslippsfrie trappes ned til null over en femårsperiode, med 20 prosent per år. For å få full utbetaling fra havbruksfondet, må en kommune ha minst 20 prosent utslippsfrie anlegg i 2023, 40 prosent i 2024 osv. Kommunene må dermed varsle overfor konsesjonshavere at konsesjonskravet vil være 100 prosent utslippsfrie anlegg fra og med neste planperiode.

	73	Tilskudd til kompensasjon for CO2-avgift	346 800	-246 800	Hensikten med denne posten er å kompensere for økte utgifter til fiskefartøy som følge av økt CO2-avgift. MDG mener det trengs sterkere incentiver til grønn omstilling av fiskeflåten, og kutter derfor betydelig i kompensasjonsordningen. De 100 millionene som gjenstår på posten skal gå til kystflåten, ikke til trålere. Inntektene fra kuttet settes i et fond for næringstransport som skal finansiere overgang til lav- og nullutslippsfartøy.
	76	Tilskudd til fiskeriforskning	6 900	0	Formålet med tilskuddet er å øke kunnskapen om bærekraftig fiskeriforvaltning. Sintef Ocean er den største mottakeren av midler fra ordningen. Vi støtter derfor regjeringens påplussning.
	79	Investeringsstilskudd til utslippsfrie oppdrettsanlegg	0	0	Vi jobber for en overgang til oppdrettsanlegg med null rømming, null lus og null utslipp, og vi vil etablere en ordning med investeringsstøtte til oppdrettere som går over til bærekraftig oppdrettsteknologi som ikke gir utslipp til miljøet og der dyrevelferden er god. Vi legger til grunn at grunnrenteskatten innrettes på en måte som gir incentiver til å investere i utslippsfri teknologi.
		Sum utgifter	1 504 800	-341 800	

Landbruk

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<i>Utgifter (i tusen kroner)</i>					
1112		Veterinærinstituttet			
	50	Kunnskapsutvikling, formidling og beredskap	106 696	5 000	Vi øker posten med 8 millioner, og øremerker 2 mill. kroner til utvikling av matmerking som gjør det lettere for forbrukerne å velge miljø- og dyrevennlig, og til utvikling av merking som viser antibiotikabruk i produksjonen både for norskproduserte og importerte matvaer. Vi ønsker en styrking av Veterinærinstituttet og setter av 5 mill. kroner til mer forskning på dyrevelferd og dyrevelferdsindikatorer, samt 1 mill. kroner til en utredning om en mer fleksibel slakteristruktur.
1115		Mattilsynet			
	1	Driftsutgifter	1 457 767	100 000	Regjeringens budsjettforslag innebærer et reelt kutt til Mattilsynets virksomhet, siden den foreslåtte økningen er lavere enn forventet prisvekstm samtidig som Mattilsynet pålegges stadig nye oppgaver. Kuttet vil gå ut over dyretilsynsvirksomheten, i en situasjon der tilsynene er redusert med 71,9 prosent på bare fem år. MDG ønsker å snu denne utviklingen, og setter av 100 mill. kroner til å styrke Mattilsynet. Av dette øremerkes minst 20 mill. kroner til nye veterinærstillinger for å styrke tilsynsvirksomheten, først og fremst med husdyr, men også med hundeoppdrettere.
1135		Senter for alternativer til dyreforsøk			
	1	Driftsutgifter	0	5 000	Norge bruker om lag en femtedel av alle forsøksdyr som brukes i EU. Det finnes i dag ingen samordning, koordinering eller finansiering av fremtidsrettet forskning på området, og Norge er per i dag det eneste skandinaviske landet som ikke har et statlig senter for 3R (Reduction, Refinement, Replacement). Vi foreslår derfor å etablere derfor et senter for alternativer til dyreforsøk, og setter av 5 mill. kroner til drift.
	21	Spesielle driftsutgifter	0	15 000	Vi foreslår å sette av 15 mill. kroner til opprettelse av et 3R-senter.
1138		Støtte til organisasjoner m.m.			
	70	Støtte til organisasjoner	33 640	15 612	Vi foreslår å reversere regjeringens kutt i organisasjonsstøtte, herunder gjeninnføre støtten til NOAH - For dyrs rettigheter (7,662 mill. kroner), doble støtten til Matsentralen Norge (7,8 mill. kroner) og gjeninnføre

					støtten til Biologisk-Dynamisk forening (0,15 mill. kroner).
	72	Stiftelsen Norsk senter for økologisk landbruk	6 311	1 616	Vi foreslår å reversere kuttet til Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK).
	74	Støtte til arbeid for hjemløse dyr i de store byene	0	2 000	Vi etablerer en tilskuddsordning for kommunalt og frivillig arbeid med å ta imot hjemløse dyr.
1140		Høstbare viltressurser - forvaltning og tilskudd til viltformål (Viltfondet) m.m.			
	1	Driftsutgifter	13 129	0	MDG ønsker primært å flytte forvaltningen av høstbare vilressurser tilbake til Klima- og miljødepartementet.
1142		Landbruksdirektoratet			
	21	Spesielle driftsutgifter, beredskapslagring av korn	20 000	100 000	Regjeringen setter av 20 mill. kroner i sitt budsjett til å begynne arbeidet med beredskapslagring av matkorn for 2-3 måneders forbruk. LMD anslår totalkostnaden for beredskapslagring av matkorn til å være vesentlig høyere - opp mot 2,1 mrd kroner for etablering, innkjøp av korn på verdensmarkedet og drift. MDG mener dette arbeidet må prioriteres høyere, og øker bevilgningen.
	60	Tilskudd til veterinærdekning	184 229	30 000	Stimuleringstilskuddet er avgjørende for å sikre god veterinærdekning, spesielt i distriktene. Vi øker derfor bevilgningen på posten med 30 mill. kroner.
1149		Verdiskapings- og utviklingstiltak i landbruket			
	71	Tilskudd til verdiskapingstiltak i skogbruket	51 174	-10 000	Vi kutter tilskuddet til drift i vanskelig terreng, fordi det går ut over gammelskogen.
	73	Tilskudd til skog-, klima- og energitiltak	55 852	-47 000	Dette er i stor grad midler som går til å øke hogsten, til tettere planting og til gjødsling. Tilskuddet har tvilsom klimabegrunnelse og negativ naturpåvirkning. Vi foreslår derfor å fjerne denne bevilgningen. Tilskuddet til Skogfrøverket beholdes.
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.			
	21	Spesielle driftsutgifter	15 800	114 500	Vi halverer bunnfradraget for rett til produksjonstilskudd over Jordbruksavtalen for å legge bedre til rette for de minste brukene.

	50	Tilskudd til Landbrukets utviklingsfond	2 058 553	-30 000	Vi foreslår å redusere bevilgningen til veibygging og drift i bratt og vanskelig terreng med 50 mill. kroner. Samtidig setter vi av 20 mill. kroner til metodeutvikling og kartlegging av gammelskog. Innenfor bevilgningen øremerker vi dessuten 20 mill. kroner til et satsningsprogram for andelslandbruk, REKO-ringer, markedshager, besøksgårder og urban dyrkning. Vi endrer samtidig tilskuddregimet generelt slik at fôrgrunnlaget legges til grunn ved tildeling av investeringsmidler til driftsbygninger.
	74	Direkte tilskudd	14 195 545	0	Regjeringen foreslår å øke rammen for jordbruksavtalen kraftig. MDG støtter dette, men ønsker å disponere midlene annerledes enn regjeringen. Vi legger inn driftsvansketilskudd, herunder støtte til grøntproduksjon. Vi øker beitetilskudd, areal- og kulturlandskapstilskudd, støtte til regionale miljøprogram med spesielt fokus på vannmiljøtiltak, støtte til korn- og grøntproduksjon og støtte til regenerativt landbruk, og dobler støtten til økologisk drift.
1152		Bionova			
	50	Tilskudd til bioøkonomi og klimatiltak i jordbruket	87 540	12 460	MDG støtter opprettelsen av Bionova, men ønsker et videre mandat enn regjeringen legger til grunn. MDG mener at Bionova skal være et Enova for bioøkonomi, som i tillegg til å finansiere klimatiltak på gårder, må bidra til risikoavlastning for lovende bioøkonomiprosjekter både innen landbruk og havbruk. Et eksempel på hva Bionova kan støtte er kommersialisering av alternative proteinkilder til soya i dyrefôr. Vi øker derfor bevilgningen til 100 mill. kroner, og setter i tillegg av 1 mrd. kroner i egenkapital over kap. 1152 post 90.
1161		Myndighetsoppgaver og sektorpolitiske oppgaver på statsgrunn			
		Sum utgifter	28 915 688	314 188	

Olje og energi

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
954		Petoro AS			
	70	Tilskudd til administrasjon	372 300	-372 300	Effektivisering som følge av lavere aktivitet på sokkelen (50 mill. kroner). Samtidig flyttes Petoros aktivitet til SDØE.

1800		Olje- og energidepartementet			
	72	Tilskudd til petroleums- og energiformål	4 000	-4 000	Kutt i NORSOK prosjekt og forsknings-, samarbeids-, og utviklingstiltak innenfor petroleums- og energiområdet.
1810		Oljedirektoratet			
	1	Driftsutgifter	329 000	-30 000	Effektivisering som følge av lavere aktivitet på sokkelen. Stans i behandling av PUDer etc
	21	Spesielle driftsutgifter	105 000	-10 000	Posten omfatter blant annet geologisk kartlegging av petroleumsressurser på sokkelen. Det er mindre behov for slik virksomhet ettersom eventuelle nye funn uansett må bli liggende i bakken av hensyn til klima. Regjeringens forslag om å bruke 30 mill/kr på posten til grunnundersøkelser havvind er viktig og vi omdisponerer 8 millioner ekstra til dette for å styrke den miljøfaglige kvaliteten i dette arbeidet.
	23	Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet	65 400	-20 000	Vi fjerner utgifter til utvinningsteknologi. Deler av bevilgningen er kuttet til OEDs samarbeidsavtale med Norad om rådgivning innenfor petroleumsforvaltning for utviklingsland og kuttes ikke.
1820		Norges vassdrags- og energidirektorat			
	22	Flom- og skredforebygging	263 000	50 000	Det er sterkt etterslep når det gjelder flom- og skredsikringsbehov. Vi øker derfor bevilgningen kraftig
	60	Tilskudd til flom- og skredforebygging	113 000	300 000	Det er sterkt etterslep når det gjelder flom- og skredsikringsbehov. NVE har tidligere identifisert behov for konkrete sikringstiltak til om lag 4 mrd. kroner Vi øker derfor bevilgningen kraftig. Hvis all eksisterende bebyggelse til samme nivå som kravene til nye bygg (TEK17). I en annen analyse estimerer NVE at det vil koste mellom 50 og 120 mrd dersom alle bygg som er utsatt for skred i bratt terreng, flom, erosjon og kvikkleire skal sikres slik. (145 MDG 2022)
	75	Stønad til husholdninger for ekstraordinære strømutfgifter	44 700 000	-44 700 000	Vi fjerner regjeringens strømstøtteordning til husholdningene og erstatter den med en strømbonusordning som er mer rettferdig og som samtidig gir insentiv til økte investeringer i energieffektivisering.
	76	Strømbonus		45 000 000	Vi innfører en strømbonusordning hvor vi deler ut igjen statens ekstra grunnrenteskattinntekter (45,9 mrd kroner (unntatt økningen i grunnrenteskattesatsen på vannkraft fordi vi reverserer denne)) og Statkrafts økte utbytte. Vi deler også ut igjen halvparten av økte momsinnntekter som følge av økte strømpriser. Dette vil gi en årlig utbetaling på omlag 10.000 kroner per pers -

					40.000 kroner for en familie på 4, i de prisområdene som har høyere strømpriser.
	77	Tilskudd til gratis energirådgivning		100 000	
	78	Informasjonskampanje om energisparing, enøk-investeringer og solenergi		25 000	
1850		Klima, industri og teknologi			
	50	Forskning og teknologiutvikling for fremtidens energisystem	993 500	-545 000	Vi kutter oljeforskningen, både den generelle bevilgningens som er gitt samt bevilgningene til PetromaksII, Demo2000 og PETROSENTER totalt 615 mill. kroner. Videre setter vi av 50 mill. kroner til Pilot-E som er et samarbeidsprogram mellom ENERGIX, Enova og Innovasjon Norge for utvikling av miljøvennlig energiteknologi, spesielt innenfor havvind og økt forskning på innovasjon for energieffektivitet. 20 mill. kroner bevilges til forskning på testing og kvalifisering av teknologier for grønn skipsfart.
	72	Langskip - fangst og lagring av CO2	3 580 000	150 000	Utrede og starte prosjektering av CCS på avfallshåndtering i Bergen, Trondheim, Tromsø, Stavanger og Kristiansand.
	73	Utfasing av store punktutslipp,		1 400 000	MDG vil forby store punktutslipp i Norge og foreslår at forbudet trer i kraft i 2030 slik at virksomhetene får en syv års frist på å innfri kravet. Staten bør delfinansiere CCS eller overgang til andre nullutslippsløsninger der dette er nødvendig. Vi setter av 1,5 milliarder ekstra dette i 2023. Eventuelle ekstra utgifter for å dekke deler av budsjettoverskridelsen på Norcem tas fra denne potten. Tiltaket finansieres av en omstillingsavgift på olje og gass. 500 millioner av dette skal gå til CCS på avfallsforbrenning i 2023.
	74	Karbonnegativ teknologi		15 000	Vi vil innføre et mål om 1 million tonn CO2-fjerning fra industrielle løsninger i 2030. Teknologien er fortsatt i en tidlig fase, men det settes av midler til å utrede hvordan dette kan gjennomføres.
1860		Havvind			
	50	Havvind	0	1 000 000	Vi setter av 1 mrd kroner til et fond for å bidra til rask utbygging av mye havvind på norsk sokkel innenfor forsvarlige miljørammer. Vi vil koble nye havvindparker, herunder Sørliche Nordsjø både til Norge og våre naboland, noe som vil gi økt lønnsomhet og dermed bedre muligheter til å realisere store prosjekter samtidig som nødvendige miljøkrav ivaretas. Pengene kan blant annet gå til innføring av differansekontrakter for flytende havvind med en garantert minstepris på salg av kraft. Utgiftene på posten vil øke utover på 2020-tallet.

2440		Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten			
	30	Investeringer	28 300 000	-2 000 000	MDG sier nei til utbygging av nye felt og vil ikke godkjenne nye planer for utbygging og drift, herunder en eventuell PUD for Wisting-feltet. Vi fjerner derfor utgiftene til slike felt. Regjeringen opplyser i svar til Stortinget på budsjettspørsmål 16/2022 at det i forbindelse med videre utbyggingsplaner for blant annet Wisting, Trine/Trell og Asterix er lagt til grunn investeringer på om lag 2 mrd. kroner for SDØE i 2023-budsjettet.
	70	Driftsutgifter Petoro	0	322 000	Effektivisering som følge av lavere aktivitet på sokkelen (50 mill. kroner). Samtidig flyttes Petoros aktivitet til SDØE. (Se kap 954)
		Sum utgifter	80 579 537	2 358 700	Netto utgifter uten olje.

Inntekter (i tusen kroner)

5440		Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten			
	24	Driftsresultat:	513 300 000	1 200 000	Vi stopper all lete- og feltutvikling og driftsresultatet øker med beløpet tilsvarende reduserte kostnader til lete og feltutvikling.
		3 Lete- og feltutviklingsutgifter	-1 200 000	1 200 000	Vi stopper all lete- og feltutvikling og driftsresultatet øker med beløpet tilsvarende reduserte kostnader til lete og feltutvikling.
		Sum inntekter	542 944 153	0	Ekklusiv olje og gass.
		Sum netto	-462 364 616	2 358 700	

Miljø

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
1400		Klima- og miljødepartementet			
	1	Driftsutgifter	304 294	49 000	Klima- og miljødepartementet har en viktig støttefunksjon for andre sektorer gjennom å klargjøre kunnskapsgrunnlag og forsvare statlige miljømål. Vi ønsker å styrke KLDs kapasitet. I tillegg skjer det mye spennende og viktig arbeid med EUs grønne giv som styrkes i denne posten.

	21	Spesielle driftsutgifter	72 636	25 000	Vi setter av 5 mill/kr til å styrke den generelle kapasitetent i KLD. Vi vil ansette miljørådgivere i alle norske kommuner. De trenger kompetanse, opplæring og felles plattformer. Derfor foreslår vi et introduksjonsprogram og en kompetansebase for miljørådgivere. Posten pris og lønnsjusteres. I tillegg settes det av 10 mill/kr til klimautvalget 2050 som skal levere sin rapport i november 2023.
	23	Natur- og klimaråd	0	5 000	Vi setter av 5 mill til å opprette et natur- og klimaråd, som hvert år skal vurdere regjeringens natur- og klimapolitikk i lys av den norske klimaloven, den norske naturmangfoldsloven, Parisavtalen og den kommende internasjonale naturavtalen.
	51	Den naturlige skolesekken	0	13 000	Den naturlige skolesekken var en ordning som bidro til at barn over hele landet lærte om miljø, friluftsliv og bærekraftig utvikling. Den ble avviklet i statsbudsjettet for 2022. Vi foreslår å reetablere ordningen om ca samme (prisjusterte) budsjetttramme som den tidligere hadde.
	52	Miljøkompetanse for arbeidslivet	0	5 000	Vi vil styrke miljøkompetansen i handels- og tjenestenæringene, og setter av 5 mill. kroner til et pilotprogram rettet mot innkjøpere og kundebehandlere
	53	Utvikling av klima- og naturbudsjett og -regnskap og forberede innføring av krav til arealnøytrale kommuner	0	40 000	Vi trenger solide styringsverktøy for å sikre at vi er i rute med å nå klimamålene. På lik linje trenger vi oversikt over hvordan vi ligger an til å nå våre mål om null netto tap av natur innen 2025. Derfor setter vi av 15 millioner kroner til metodeutvikling for å etablere nasjonale og regionale klima- og naturbudsjett og -regnskap. Vi setter også av penger til å bygge opp et fagmiljø for å følge opp MDGs forslag om å lovfeste krav til arealnøytralitet i norske kommuner.
	63	Miljørådgivere i kommunene	0	175 000	Kommunene er avgjørende når vi skal kutte utslipp raskere, gjøre Norge arealnøytralt og løse andre miljøproblemer. Vi setter derfor av midler til å dekke halvparten av kostnaden for å ansette miljørådgivere i alle norske kommuner og fylkeskommuner som kan heve kompetansen og bidra til å finne effektive og lokalt tilpassede miljøtiltak.
	70	Frivillige klima- og miljøorganisasjon er samt klima- og miljøstiftelser	53 907	5 000	Det er et voksende klima- og miljøengasjement i befolkningen og de frivillige klima- og miljøorganisasjonene og klima- og miljøstiftelsene er viktige samlingspunkter for dette engasjementet. Det er viktig at sivilsamfunnsorganisasjoners bidrag til dette arbeidet anerkjennes og at støtten til organisasjonene reflekterer deres betydning. Posten er økt for å reflektere prisveksten.

	71	Internasjonale organisasjoner	91 334	6 000	Internasjonalt samarbeid er avgjørende for å nå miljø- og bærekraftsmål, og vi ønsker å øke støtten til dette arbeidet. Den økte støtten skal blant annet gå til oppfølging av arbeidet med Naturmangfoldskonvensjonen (CBD), som er den viktigste multilaterale avtalen som tar Naturpanelets anbefalinger i bruk for å utarbeide globale mål for hvordan vi kan stanse tapet av naturmangfold.
	76	Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak	99 013	15 000	Ordningen skal bidra til at Norge når sine internasjonale natur-, klima- og forurensningsforpliktelser. Vi styrker dette arbeidet. Reduksjonen på posten i prop 1S skyldes i hovedsak flytting av midler.
1410		Kunnskap om klima og miljø			
	21	Miljødata	398 462	80 000	Kartlegging av naturen legger grunnlaget miljøpolitiske mål og kunnskap om de oppnås. For stanse tap av natur trengs sikrere kunnskap. Vi reverserer regjeringens kutt og øker med 60 mill/kr ekstra, blant annet for å sikre oppfølging av lange tidsserier som står i fare for å kuttes, utvikling av infrastruktur for overvåkingsdata fra ulike kilder (økologisk grunnkart, satellittdata m.m), kraftig styrket overvåkning av sjøfugl gjennom SEAPOP og SEATRACK, for å styrke det miljøfaglige grunnlaget for havvind, arbeidet med økologisk grunnkart.
	23	Mareano	54 121	62 000	Kartlegging av havbunnen er avgjørende for bærekraftig utbygging av havvind, spesielt den bunnfaste. MDG vil sette av 50 millioner til en helhetlig naturkartlegging av naturmangfold og økosystemer i forbindelse med utbygging av havvindområder. Det trengs blant annet mer forskning på hvordan ulike former for flytende havvind påvirker naturen rundt. I tillegg setter vi av 8 mill til Kyst-MAREANO og kartlegging av særlig verdifulle sårbare områder (SVO-er), samt 4 mill til økt satsing på marin bioprospektering. D
	50	Grunnbevilgninger under Norges forskningsråd til miljøforskningsinstituttene	227 547	35 000	Vi vil styrke Miljøforskningsinstituttene i tråd med det generelle behovet for sikrere og mer presis kunnskap om miljøet som grunnlag for mer effektiv og ambisiøs miljøpolitikk.
	51	Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd	393 720	25 000	Vi styrker posten, ref begrunnelse under post 50.
	53	Internasjonalt samarbeid om klima- og miljøkunnskap	7 532	5 000	Vi vil styrke miljøforskning på klimaendringer, naturmangfold og utvikling av en internasjonal bioøkonomi.
	70	Nasjonale oppgaver ved miljøforskningsinstituttene	43 613	10 000	Vi vil styrke dette arbeidet

1411		Artsdatabanken			
	1	Driftsutgifter	38 693	10 000	Artsdatabanken har siden oppstarten i 2005 etablert seg som en nasjonal kunnskapsbank om naturmangfold. Artsdatabankens oppgaver har vokst utover de ressursene de er tildelt. Vi øker bevilgningen
	21	Spesielle driftsutgifter	10 938	3 000	Samme begrunnelse som post 1
	70	Tilskudd til å styrke kunnskap om og formidling av naturmangfoldet	30 929	15 000	Utvalgte naturtyper og prioriterte arter er blant de viktigste verktøyene Norge har for å stanse tap av natur og mangfold.
	71	Kvalitetssikringssystem	0	5 000	Et kvalitetssikringssystem er nødvendig for å heve kvaliteten på de naturfaglige undersøkelsene i utbyggingssaker, og kan være et sentralt bidrag til en kunnskapsbasert forvaltning som sikre verdifulle naturtyper og arter.
1420		Miljødirektoratet			
	1	Driftsutgifter	767 880	88 000	Miljødirektoratet er Klima- og miljødepartementets sentrale fagorgan. MDG foreslår mange tiltak som krever økt kapasitet og kvalitet i Miljødirektoratets arbeid Vi øker bevilgningen til driftsutgifter med 25 mill. kroner. I tillegg setter vi av 3 mill. kroner kapasitetsbygging skogvern og 10 mill. kroner til å styrke arbeidet med god økologisk tilstand
	21	Spesielle driftsutgifter	621 089	87 000	Vi setter av 15 mill. kroner til utredning av en Naturkur, etter modell fra Klimakur 2030, med formål om å undersøke tiltak og virkemidler for å nå MDGs mål om null netto tap av natur innen 2025 og naturpositivitet innen 2030. Vi reverserer regjeringens kutt på 12 mill/kr til generell vannforvaltning som er flyttet fra post 22,3 og foreslår i stedet en økning på 20 mill/kr. Vi foreslår også 40 millioner ekstra til å på villaksen som nå har havnet på rødlista. Økt bevilgning skal gå til kalking, bekjemping av pukellaks, flere laksetrapper, fullføring av Gyro-behandling i Driva og rask innfrielse av målene i handlingsplan for villaks. Det øremerkes 2 millioner til en utredning av korridor for villaksen under rullebanen ved Hellestranda ved Stjørdalselvas utløp.
	25	Program for restaurering av Oslofjorden	0	175 000	Vi vil opprette et eget program for å redde Oslofjorden. Det trengs rask nitrogenrensing fra alle kommuner, og staten bør bidra med 25 % av investeringene (125 mill i 2023). Vi vil sette krav av mottak for kloakk i alle havner og gi et tilskudd til dette (10 mill). I tillegg må større arealer settes av til fuglefredningsområder. Det settes av 40 millioner til kartlegging, erstatninger og informasjonstiltak om dette. Penger til

					kompensasjon for forbud mot bunntåling på post 26.
	26	Statlig program for storskala naturrestaurering		200 000	MDG vil etablere et program for restaurering og reetablering av våtmarker, naturskog og andre viktige naturtyper. 15 pst av den ødelagte naturen skal være restaurert innen 2030, i tråd med internasjonale mål. Posten kan blant annet dekke utgifter til: oppkjøp av skog i Oslomarka og andre bymarker for å gjøre deler av marka til et internasjonalt pionerområde for naturrestaurering; mangedobling av tempoet for restaurering av myr og våtmark; stans i bunntåling og etablering av fiskeforbudssoner for å restaurere fiskebestander. Bevilgningen på posten vil måtte økes betydelig når arbeidet kommer i gang.
	27	Natursats - tilskudd til naturmangfoldstiltak og naturrestaurering i kommuner og fylkeskommuner	0	300 000	Vi foreslår å innføre en natursats-ordning etter modell fra Klimasats, det skal være en tilskuddsordning hvor kommuner og fylkeskommuner for eksempel kan søke om støtte til: - arealregnskap, kommunedelplaner for naturmangfold, planer og krav til naturrestaurering og naturmangfoldtiltak i byggeprosjekter og by- og tettstedsutviklingen, - tiltak for reetablering av det marine livet i sjø og vann og gjenåpning av bekker og vassdrag - tiltak for å styrke naturen og biologisk mangfoldet i byer og tettsteder, for eksempel grønne tak og fasader, parker, naturområder mm. - Tilskudd til restaurering av naturskog, f.eks gjennom plukkhogst eller reetablering av stedegne arter i et område. - Natursats skal også innrettes med en belønningsordning for kommuner som forplikter seg til naturrestaurering og arealnøytralitet over lang tid.
	30	Statlige erverv, bevaring av viktige friluftslivsområder	21 309	84 000	Regjeringen har kuttet 10 millioner. Det betyr mindre penger til kommuner som ønsker støtte til å bevare strandsone, hundremeterskoger, eller andre viktige friluftsområder. Vi vil at staten skal inngå flere spleiselag med kommuner som vil ta vare på nærmatur og foreslår en femdobling av posten fra 21 til 105 mill.
	31	Tiltak i verneområder og annen natur, inkludert restaureringstiltak	133 509	0	Det trengs mer penger til skjøtsel i verneområder. 1/3 av norske verneområder er truet av mangel på skjøtsel. Vi setter av 40 millioner ekstra. MDG mangedobler innsatsen for restaurering, men på egne poster. 40 mill kr til myrrestaurering er flyttet til post 26. Se blant annet post 26, kap 1420 og post 27 kap 1420

	32	Statlige erverv, vern av naturområder	215 344	675 000	Regjeringen foreslår kutt i skogvernbevilgningen fra 435 mill kr i saldert budsjett 2022 til 200 mill kr. Dvs at 100 km ² mindre skog vernet i 2023. Mange verneforslag som står i kø vil settes på vent. MDG mener 7 pst av produktiv skog må vernes innen 2025 og 10 pst innen 2030. Vi foreslår en økning på 515 millioner til 750 mill i 2023 og opptrapping til 1,5 mrd i 2024. Tidligere post 34 om utgifter til nye nasjonalparker er flyttet hit. Vi vil sette i gang en ny nasjonalparkplan, og f.eks Jotunheimen nasjonalpark bør utvides. Vi setter også av 80 millioner ekstra til en større Østmarka nasjonalpark enn den som er planlagt i dag. Vi vil også kartlegge mulighetene for å etablere store sammenhengende nasjonalparker på tvers av landegrensene, særlig på Nordkalotten. Vi setter av 25 millioner ekstra til dette. I tillegg vil vi opprette et program for etablering av marine nasjonalparker. Vi setter av 20 mill kr til dette.
	35	Statlige erverv, skogvern	0	0	Flyttet til post 32
	36	Statlige erverv, marint vern	0	70 000	Norge må lage en plan for hvordan vi skal verne minst 30 prosent av Norges havområder. Vi setter av 70 mill kr til eget program for dette, inkludert etablering av marine nasjonalparker. Utgifter til vern i Oslofjorden på egen post 25
	37	Skogplanting, videreføring av pilotprosjekt for stedegne treslag	5 120	-5 120	MDG er bekymret for effekten skogplantingen på "nye arealer" har for biomangfoldet, og foreslår å avvikle posten. Nødvendig etterarbeid etter skogplanting som allerede er utført bør ha et klart restaureringsformål og midler til dette dekkes av post 31.
	39	Oppryddingstiltak	12 483	20 000	Vi styrker dette arbeidet (se post 69)
	60	Tilskudd til ivaretagelse av naturmangfold i kommuneplanlegging	3 026	10 000	Vi ønsker et helt nytt ambisjonsnivå for dette arbeidet med lovfestede krav til arealnøytralitet i alle kommuner etc. Mange kommuner jobber allerede med arealnøytralitet. Dette er en stor jobb og staten må bidra med ressurser.
	61	Tilskudd til klimatiltak og klimatilpasning	196 528	1 000 000	Posten omfatter klimasatsordningen som skal utløse utslippskutt i kommuner og fylkeskommuner, samt tilskudd til klimatilpasningstiltak. Klimasats er av regjeringen foreslått avviklet selv om det i proposisjonen (s 123) opplyses at den er vellykket og at det kom inn 474 søknader for til sammen 446 mill kr i 2021. Midlene satt av for 2023 gjelder inngåtte avtaler. MDG mener ordningen er et treffsikkert verktøy for å omstille Norge nedenfra og vil stanse avviklingen. Vi foreslår 400 mill kr til nye klimatiltak. I tillegg foreslår vi at ordningen skal dekke investeringer i energisparing og solenergi i offentlige bygg. Vi setter av ytterligere 400 mill kroner til dette. Vi foreslår

					også 100 mill. kroner til en satsing på grønne kommunale anskaffelser, og 100 mill. kroner til å styrke kommunalt arbeid med klimatilpasning. (Se også bevilgninger hos NVE).
	62	Tilskudd til grønn skipsfart	40 523	50 000	Regjeringen har kuttet posten. Det er uklart. Hurtigbåter i fylkeskommunal trafikk har svært høye utslipp per passasjerkilometer - ofte høyere enn fly. Utslippsfrie alternativer fins, men er foreløpig dyre. Vi øker derfor bevilgningen kraftig for å få en raskest mulig overgang til utslippsfrie hurtigbåter.
	65	Tilskudd til rensing av flyevaske og andre avfallsprodukter fra norsk industri		60 000	Vi vil redusere mengden farlig avfall i Norge både for å redusere behovet for lagringskapasitet og for gjøre økonomien mer sirkulær. Det må raskt settes krav til rensing av flyveaske. Dette er virksomhetens eget ansvar, men staten bør kunne bidra med noe støtte.
	66	Tilskudd til kommuner for å bedre tilgangen til strandsonen langs Oslofjorden	3 000	15 000	Alt for mye av strandsonen i Oslofjorden er utilgjengelig for allmenheten. Vi ønsker en bred satsing på å fjerne ulovlige stengsler og hindringer og femdobler bevilgningen på posten.
	68	Tilskudd til å hindre utslipp av gummigranulat og andre mikroplastutslipp	0	35 000	Vi etablerer en tilskuddsordning for å støtte tiltak som reduserer utslipp av mikroplast. Vi vil blant annet støtte forsøksordninger med andre materialer enn gummigranulat i kunstgressbaner, eller tiltak som kan redusere mikroplastutslipp fra bildekk, tekstiler, maling og andre større utslippskilder. Mange kommuner og idrettslag ønsker å bidra i dette arbeidet og vi ønsker å senke terskelen ved at staten blir med på spleiselaget
	69	Oppryddingstiltak	138 762	70 000	Sees i sammenheng med post 39 og 79 som også handler om å rydde opp i forurenset sjøbunn og jord. Økningen er starten på en større opptrapping pga stort samlet behov. Posten skal blant annet dekke økte kostnader ved å finne mer miljøvennlige løsninger enn sjødeponi utenfor Hvaler for forurensede masser fra mudring i Borg havn.
	73	Tilskudd til rovvilttiltak	64 751	45 000	Regjeringen har lagt ned ordningen med tilskudd til omstilling for beitebrukere som over lengre tid har slitt med rovdyrskader. MDG vil reetablere denne ordningen (30 mill kr). I tillegg vil vi øke støtten til andre forebyggende og toleranseskapende tiltak med 15 mill/kr
	77	Diverse organisasjoner og stiftelser m.m.	14 357	6 000	Vi reverserer regjeringens kutt og øker støtten noe i tillegg til å prisjustere.

	78	Friluftsmål	192 299	55 000	Folk er mindre aktive enn før og det er økende sosioøkonomiske forskjeller i aktivitetsnivå. Antallet barn som leker ute daglig er redusert fra 41 % i 2015 til 18 % i 2021 (IPSOS feb 2022). Dette får konsekvenser for folkehelsen og forsterker ulikhet. Vi styrker derfor denne posten med 55 mill. kroner. Økningen skal utløse økt frivillig aktivitet, styrke organisasjonene på feltet og bidra til at kommunene blir bedre på å legge til rette for friluftsliv i folks nærmiljø.
	80	Tilskudd til tiltak for å ta vare på natur	127 364	66 000	MDG har to satsinger på denne posten1: Oppdaterte vannforvaltningsplaner med høye ambisjoner for restaurering er vedtatt i fylkestingene. Det vil kreve store investeringer, men regjeringen kutter i stedet 10 millioner til Miljødirektoratets tilskuddsordning for å utløse miljøtiltak i vann. Vi vil heller øke. I 2022 ble kvalifiserte søknader på 52 mill avvist grunnet manglende midler. Vi reverserer kuttet og øker med 52 mill slik at kvalifiserte prosjekter får støtte. utrydningstruet. Satsing 2: 1/3 av de norske villbiene er truet. Et mer bievennlig landbruk med et rikt kulturlandskap er den beste måten å ta vare på våre ville pollinatorer på. Vi styrker derfor ordningen med utvalgte kulturlandskap kraftig, for å nå målet om 100 utvalgte kulturlandskap. I dag fins det kun 49. Vi dobler denne potten til 40 millioner. I tillegg økes den øremerkede bevilgningen til ville pollinerende insekter fra 3 til 10 millioner. Vi har fjernet 43 mill/kr fra posten fordi vi opprettholder post 82 som egen post.
	82	Tilskudd til truede arter og naturtyper	0	90 000	Posten er flyttet til post 80 i regjeringens budsjettforslag. Vi opprettholder som egen post. Det trengs langt flere redningsaksjoner for truede arter og naturtyper i Norge. Vi styrker derfor posten med 90 mill. kroner, fordelt på 15 mill. kroner som øremerkes konkret oppfølging av eksisterende handlingsplaner, 65 mill. kroner som øremerkes utvikling av nye faggrunnlag og handlingsplaner, samt 10 mill. kroner som øremerkes oppfølging av tiltak for sjøfugler.
	83	Tilskudd til tiltak mot fremmede arter	0	10 000	Det trengs økt innsats for å bekjempe fremmede arter.
	85	Besøkssenter for natur og verdensarv	99 761	7 000	Vi vil styrke dette arbeidet
	86	Klimatilpasning stier, bruer og turveier.		20 000	Ny tilskuddspost for rask utbedring av plutselig oppstått værskade på turveier, stier, bruer og lignende slik DNT har foreslått

	87	Tilskudd til blomsterenger og andre pollinatorvennlige vekster.		30 000	Posten opprettes for å gi veiledning og tilskudd til offentlige virksomheter for å etablere pollinatorvennlige alternativer til gressplen på offentlige eiendommer.
1423		Radioaktiv forurensning i det ytre miljø			
	1	Driftsutgifter	37 650	10 000	Vi vil styrke Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet i lys av den spente sikkerhetssituasjonen i regionen vår.
1424		Senter mot marin forsøpling			
	71	Marin forsøpling	30 417	90 000	Regjeringen har kuttet ordningen fra 50 til 30 mill/kr og begrunner dette med tøffe prioriteringer. Ordningen har bidratt til omfattende frivillig opprydding i Norge. Ifølge data fra Hold Norge Rent har frivillige ryddere fjernet over 10 000 tonn søppel siden 2011. E Ipsos-undersøkelse på vegne av Hold Norge Rent i 2021 viser at 34 % av nordmenn deltatt på ryddeaksjoner. MDG er sterkt uenig i kuttet og foreslår i stedet å doble bevilgningen sammenliknet med i fjor i tillegg at 15 millioner øremerkes "Fishing for litter" ordningen.
1428		Enova SF			
	50	Overføring til Klima- og energifondet	4 536 183	3 500 000	I møte med energikrisen i Europa trengs en krisepakke for solenergi og energisparing. Stortinget har bedt regjeringen vurdere å gi Enova et tilleggsmandat om dette. Modern teknologi som solcellepaneler, varmepumper, nye vinduer, og etterisolering må støttes og støttesatsene må økes slik at flere får råd til å energispare. Strøtteordningene for solenergi må utvides og også gjelde næringsbygg og borettslag/sameier, samt batterier og solfangere. For finansiere dette uten å kutte i klimatiltak setter vi av 2,5 mrd ekstra til enøk og sol og 1 mrd ekstra til Enovas øvrige arbeid. Hovedkriterium er at pengene i størst mulig grad må være utløsende for nye tiltak og gi raske reduksjoner i energibruk. Ordningene må være tilgjengelige for borettslag og Enova må vurdere en gradert støttesats der folk med lav inntekt får høyere støtte enn de med høy inntekt. Dette kan også bidra til at pengene virker mer utløsende på nye tiltak. Enovas arbeid med enøk og solenergi må suppleres av støtteordning for lavinntektsgrupper under Husbanken og en pott under klimasats-ordningen for å sol og enøk i offentlige bygg. Økt bevilgning skal også dekke økt støtte til rentbrennende ovner.
1471		Norsk Polarinstitutt			
	1	Driftsutgifter	243 751	10 000	Vi vil styrke Polarinstituttets arbeid, blant med å skaffe kunnskap om konsekvensene av

					raskere global oppvarming i nordområdene og forsuring av havet.
1474		Fram - Nordområdesenter for klima- og miljøforskning			
	50	Tilskudd til statlige mottakere	25 020	4 000	Prisjusteres og økes noe. Midlene under dette kapittelet skal gå til å styrke og fremskaffe ny kunnskap om klima og miljø og om miljøkonsekvenser av ny næringsvirksomhet i de sårbare nordområdene. Vi mener det behov for å styrke arbeidet
	70	Tilskudd til private mottakere	29 001	4 000	Prisjusteres og økes noe. Midlene under post 70 går til private partnere etter samme kriterier som under post 50
1482		Internasjonale klima- og utviklingstiltak			
	1	Driftsutgifter	101 540	5 000	Vi styrker driftsbudsjettet for regnskogsatsingen i tråd med økte utgifter og behov for kvalitetssikring.
	73	Klima- og skogsatsingen	2 976 847	200 000	Nå trengs en internasjonal dugnad for å raskt oppfinansiere miljøinstitusjonene i Brasil. Lula må styre på Bolsonaros budsjett det første året og der er det svært lite til miljøinstitusjoner, blant annet miljøpolitiet Ibama som raskt kan forhindre ulovlig aktivitet i Amazonas. Vi setter av 150 millioner til dette og 150 millioner til å styrke regnskogarbeidet i andre land.
	74	Internasjonal finansieringsordning for livet i havet	0	100 000	Vi etablerer en ny global finansieringsordning for livet i havet, gjerne etter modell fra REDD. Bestandene av marine arter er halvert siden 1970, ifølge WWFs Living Blue Planet Report, med klimaendringer og havforsuring, forurensing, ødeleggelse av viktige leveområder og overfiske som viktige årsaker. Et koordinert internasjonalt krafttak for å styrke forvaltningen er nødvendig for å unngå kollaps i marine økosystemer. Norge har stor kompetanse på økosystembasert havforvaltning og mulighet til å ta ledelsen for å styrke forvaltningen globalt, regionalt og nasjonalt i utviklingsland. Utgiftene blir begrenset det første året, men vil øke etterhvert
		Sum utgifter	19 116 027	7 773 880	

Helse

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
701		E-helse, helseregistre mv.			
	73	Tilskudd til e-helse i kommunal sektor	20 420		Vi prioriterer 5 mill. kroner innenfor rammen til å utvikle bedre samarbeid og utrede felles elektronisk journal mellom spesialist- og primærhelsetjenesten
702		Beredskap			
	22	Beredskapslagring og legemidler	110 600	25 000	MDG styrker dette arbeidet med 25 mill. kroner for å sikre bedre tilgang på smittevernutstyr og medisiner, ikke bare gjennom bedre beredskapslagre, men også forsøk med oppstart av noe egen, bærekraftig produksjon som må kunne oppskaleres ved behov.
710		Vaksiner mv.			
	21	Spesielle driftsutgifter	260 294	5 000	Vi setter av midler til opptrapping av et voksenvaksinasjonsprogram, med oppfriskningsvaksiner til voksne
714		Folkehelse			
	21	Spesielle driftsutgifter	102 802	4 000	Vi setter av 2 mill. kroner tilskudd til Spør Oss og 2 mill kroner til kompetanseheving om psykisk helse for ungdomsarbeidere
	70	Rusmiddeltiltak mv.	186 480	17 000	Vi styrker tilskuddsordningen for frivillig rusmiddelforebyggende innsats med 7 mill. kroner og styrker tilskudd til organisasjoner på rusfeltet med 10 mill. kroner, inkludert midler til analysetjenester og brukertutstyr
	74	Skolefrukt mv.	21 648	639 000	MDG finansierer gratis frukt og grønnsaker i grunnskolen. MDG fjerner samtidig moms for frukt og grønt
	75	Tilskuddsordning for skolemat i grunnskolen	0	25 000	MDG oppretter en tilskuddsordning kommuner kan søke på for å gradvis innføre skolemat i grunnskolen.
	79	Andre tilskudd	88 935	37 000	Vi øker tilskuddet til Psykisk helse i skolen med 10 mill. kroner og setter av 5 mill. kroner til Ammehjelpen. Vi doubler tilskuddet til tilskuddsordningen Studenter – psykisk helse og rusmiddelbruk med 22 mill. kroner
732		Regionale helseforetak			

	21	Spesielle driftsutgifter	19 629	210 000	Potensialet for mer effektiv utnyttelse av arbeidskraft er langt på vei utløst. Ytterligere produktivitetsvekst for å møte den demografiske utviklingen uten å kompromisse på kvaliteten forutsetter investeringer i sykehusbygg og medisinskteknisk utstyr. Vi ønsker derfor en utredning om hvordan man kan reversere regjeringens avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform og setter av 300 mill. kroner i friske midler gjennom basisbevilgningene, for å gi rom til investeringer og kompetanseutvikling og bedre tjenester, og til arbeidet med å utrede alternativer til helseforetaksmodellen. 90 mill. kuttes ved å redusere konsulentbruken med 10 % MDG prioriterer den øvrige økningen på denne posten til å gradvis øke antallet faste intensivplasser ved norske sykehus med 100 og antallet overvåkingsplasser med 300.
	70	Særskilte tilskudd	1 555 946	25 000	MDG øker tilskuddet til oppfølging av Nasjonal strategi for persontilpasset medisin med 5 mill. MDG setter i tillegg av 20 mill. til utfasing av fossil energi som oppvarming i offentlige bygg som eies av regionale helseforetak, siden sykehusbygninger med døgnkontinuerlig pasientbehandling har unntak fra forbudet mot bruk av mineralolje til oppvarming av bygninger frem til 1. januar 2025.
	72	Basisbevilgning Helse Sør-Øst RHF	70 476 240	241 000	For helseforetakene som helhet: MDG bruker 500 mill. kroner på å øke grunnbemanningen generelt og ytterligere 100 mill. kroner på flere utdanningsstillinger for sykepleiere spesielt, 10 mill. kroner på flere utdanningsstillinger for jordmødre, 150 mill. kroner på å styrke føde- og barselstilbudet, 15 mill. kroner på flerkulturell Duola (fødetilbud), 35 mill. kroner på å opprette flere LIS1 stillinger ved sykehusene, 220 mill. kroner på å øke antall døgnplasser i psykisk helsevern, 50 mill. kroner på oppussing og økt vedlikehold av de psykiatriske spesialsykehusene, 20 mill. kroner på å styrke ettervern for psykisk helse og rus, 20 mill. kroner på tiltak mot antibiotikaresistente bakterier og 4 mill. kroner på å rulle ut nye metoder for behandling av behandlingsresistent depresjon etter modell av DPS ved sykehuset Østfold. MDG kutter 150 mill. kroner i bruk av bemanningsselskaper
	73	Basisbevilgning Helse Vest RHF	24 904 372	241 000	
	74	Basisbevilgning Helse Midt-Norge RHF	18 570 248	241 000	

	75	Basisbevilgning Helse Nord RHF	16 114 074	271 000	Opptrapping av utdanningsstillinger ved Helse Nord 30 mill. kroner. Dette styrker den desentraliserte utdanningen av kritiske profesjoner, i tråd med MDGs budsjett for høyere utdanning der vi gir særskilt tilskudd for desentraliserte studiesteder.
	78	Forskning og nasjonale kompetansetjenester	1 385 815	20 000	MDG setter av 20 mill. kroner til etableringen av et senter for forskning og utvikling av innovative behandlingstilbud for psykiske lidelser og mental helse
	82	Investeringslån	9 970 132	-655 000	Vi tar inn 655 mill. kroner på kutt i investeringslånet til nye OUS for å stanse utbyggingsplanene på Gaustad i påvente av alternative utbygginger og oppgraderinger på Ullevål og Aker
734		Særskilte tilskudd til psykisk helse og rustiltak			
	72	Utviklingsområder innen psykisk helsevern og rus	13 830	20 000	MDG setter av 20 mill. til et forsøksprosjekt der deltakerne får beholde en delvis oppfølging fra barne- og ungdomspsykiatrien samtidig som de fases over i voksenpsykiatrien. Målet med prosjektet er å innhente erfaringer for på sikt å innføre en permanent overgangsordning, som sikrer en smidigere overgang mellom de to systemene.
740		Helsedirektoratet			
	21	Spesielle driftsutgifter	35 149	20 000	MDG setter av 5 mill. til å opprette en forbrukerportal som gir produktinformasjon om velferdsteknologiske produkter for å øke den private etterspørselen og bruken av slik teknologi. MDG oppretter en tilskuddsordning for privatpersoner som ønsker å tilrettelegge for en trygg og aktiv alderdom ved innkjøp av velferdsteknologiske løsninger i eget hjem (15 mill.)
745		Folkehelseinstituttet			
	1	Driftsutgifter	1 235 942	40 000	40 mill. kroner til å fortsette overvåkingen av covid-19 og influensa i Norge
761		Omsorgstjeneste			
	21	Spesielle driftsutgifter	167 500	40 000	MDG setter av 20 mill. kroner til en opptrapping av livsglede for eldre-sertifisering av kommunale helse- og omsorgsinstitusjoner. MDG setter i tillegg av 20 mill. til prøveprosjekter for samlokalisering av eldre og studenter i nye bolig- og omsorgsinstitusjoner, etter modell fra Nederland.
	63	Investeringsstilskudd - rehabilitering	1 248 882	1 020 000	Reversering av regjeringens kutt i investeringsstilskudd

	68	Kompetanse og innovasjon	393 707	50 000	MDG setter av 40 mill. i tilskudd til utprøving av velferdsteknologi i flere kommuner, fortrinnsvis med distriktsprofil. MDG setter i tillegg vi av 10 mill. til kompetanseheving om ernæring og aktivitet hos ansatte i omsorgstjenestene
	71	Frivillig arbeid mv.	27 994	15 000	MDG øker støtten til frivillige organisasjoner som bidrar til omsorg og aktivitetstilbud for eldre og pleietrengende med 5 mill. kroner, og setter av 10 mill. kroner til styrking av organisasjonene som arbeider for bedre hjernehelse.
762		Primærhelsetjeneste			
	21	Spesielle driftsutgifter	215 951	5 000	MDG setter av 5 mill. kroner til å tilby alle papirløse mennesker i Norge grunnleggende helsetjenester og gi barn uten lovlig opphold i Norge rett til å stå på fastlegeliste
	61	Fengselshelsetjeneste	198 591	5 000	Økt støtte til fengselshelsetjenesten
	63	Allmennlegetjenester	626 441	960 000	MDG styrker fastlegeordningen med en opptrappingsplan som i løpet av stortingsperioden skal sikre totalt 4 mrd. kroner til økning av basistilskudd og takster for å få flere leger med kortere lister uten at det gir redusert inntekt, og totalt 500 mill. kroner til nasjonal ALIS ordning for å rekruttere allmennleger. MDG styrker derfor regjeringens opptrapping av ALIS med ytterligere 100 mill. kroner i 2023 og doubler regjeringens forslag for å styrke fastlegeordningen med ytterligere 700 mill. kroner i 2023. MDG setter av 50 mill. kroner til tilskudd til kommuner som sliter med høye kostnader til vikarbruk pga stor rotasjon eller ubesatte fastlegestillinger. MDG setter av 50 mill. kroner til fastleger for kompensasjon for tapt arbeidsfortjeneste ved deltagelse på obligatoriske kurs. MDG styrker SOP(Sykehjelps- og pensjonsordningen for leger)-fondet med 50 mill. kroner årlig. MDG setter i tillegg på denne posten av 10 mill. kroner til videreutdanning innen avansert klinisk fysioterapi for sykepleiere.
	70	Tilskudd	60 051	8 000	MDG setter av 8 mill. kroner til frivillige organisasjoners arbeid for å gi helsehjelp til papirløse. Herunder kostnadene ved å drifte hhv Helsehjelp til papirløse i Oslo og Helsesenteret for papirløse migranter Bergen
	73	Seksuell helse	62 284	10 000	MDG setter av 5 mill til et landsdekkende forsøk med gratis prevensjon også for de under 16 år. MDG styrker i tillegg seksualundervisningen for blant annet å forebygge seksuelle overgrep.
	74	Stiftelsen Amatheia	20 470	6 242	MDG reverserer kuttet til Amatheia

765		Psykisk helse, rus og vold			
	21	Spesielle driftsutgifter	217 166	55 000	MDG styrker det psykiske helsevernet i kommunene med 55 millioner. Pengene går blant annet til rask psykisk helsehjelp, etablering av flere MOsentre, flere lavterskel substitusjonsbehandlingssentre og til å ansette flere psykologer.
	60	Kommunale tjenester	370 942	50 000	MDG setter av 50 mill. kroner til å arbeide mot målet om at det skal være maksimal én ukes ventetid for å fastsette første møte mellom pasient og spesialist i psykisk helse. Dagens frist er 10 virkedager.
	62	Rusarbeid	443 766	50 000	MDG styrker det generelle rusarbeidet med 50 mill. kroner og prioriterer 134 mill. kroner innenfor denne posten til å ha statlig finansierte sprøyterom i Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Fredrikstad, Tromsø og Bodø
	71	Brukere og pårørende	164 511	15 000	MDG bruker 15 mill. kroner på tilskuddsordningen til Bruker- og pårørendearbeid innen rus, psykisk helse- og voldsfeltet, herunder arbeid mot kroppspress og spiseforstyrrelser, og arbeid for pårørende.
	72	Frivillig arbeid mv.	512 765	10 000	MDG ønsker forutsigbarhet for frivilligheten og vil ikke fjerne de øremerkede tilskuddene i 2023. De vil derfor tilbakeføres fra denne posten til sine respektive poster. MDG styrker det frivillige arbeidet innen psykisk helse og rus med 10 mill. kroner
	73	Utviklingstiltak mv.	158 777	45 000	MDG bevilger 40 mill. kroner i statlig støtte til psykologtjeneste for studenter som i dag finansieres gjennom semesteravgift. MDG vil styrke sikkerhetsnett for personer med psykiske utfordringer og øker tilskuddene til lavterskel hjelpetelefoner og chatforum for personer med mentale helseutfordringer og psykiske lidelser i alle aldre med 5 mill. kroner. MDG vil også prioritere 5 mill. kroner innenfor rammen til styrking av arbeidet med seksuell helse i primærhelsetjenesten og øremerke 1,5 mill til å reversere regjeringens kutt av hjelpetelefon for studenters mentale helse.
	74	Kompetansesentre	331 163	15 000	Etablering av Nasjonalt kompetansesenter for personlighetspsykiatri basert på en videreutvikling av dagens kompetansetjeneste (NAPP)
	75	Vold og traumatisk stress	272 878	3 000	MDG styrker lavterskel hjelpetilbud for personer med seksuelle følelser for barn som Helsedirektoratet har satt igang, slik at tilbudet kan videreutvikles løpende i tråd med ny kunnskap etter oppstartsfasen.
770		Tannhelsetjenester			
	70	Tilskudd	425 194	150 000	MDG starter innfasingen av en tannhelsereform gjennom å styrke ordningene for de svakeste, slik som

					TOO-ordningen, og sette igang en helhetlig gjennomgang av hele tannhelsetjenesten
780		Forskning			
	50	Norges forskningsråd mv.	381 211	45 000	MDG styrker prosjektet "Bedre helse og livskvalitet" med 5 mill.kroner. MDG vil bruke 10 mill. kroner til å styrke forskning på kvinnesykdommer, som endometriose, adenomyose osv. i tillegg til forskning på mannehelse. Vi setter av 20 mill. kroner til forskning på ME. MDG vil gjennomføre en særlig satsing på smarte distrikter for å sikre gode lokalsamfunn og bærekraftig verdiskaping uavhengig av befolkningsutviklingen og etablere et program for helseinnovasjon som kan møte befolkningsutfordringene i spredtbygde samfunn. MDG gir 5 mill. kroner til prosjektet Pilot Helse for dette, i tillegg til 5 mill. kroner til forskning på håndtering av antibiotikaresistente bakterier
781		Forsøk og utvikling mv.			
	79	Tilskudd	57 164	8 000	Vi gir tilskudd til Norsk pasientforening og Landsforeningen for uventet barnedød
2711		Spesialisthelsetjeneste mv.			
	71	Psykologhjelp	418 000	21 000	MDG utvider den øvre aldersgrensen for egenandelsfritak for psykisk helsehjelp fra 18 til 20 år og senker egenandelene for psykologhjelp med 20 %
		Sum utgifter	260 529 435	4 012 242	

Utdanning og forskning

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
225		Tiltak i grunnopplæringen			
	60	Tilskudd til landslinjer	250 311	50 000	Vi setter av 50 mill. kroner til å opprette fire profilskoler for grønn omstilling på yrkesfag - en i hver landsdel. Aktuelle linjer kan være naturbruk med naturrestaurering, byggfag med sirkulærøkonomi, teknologi og industrifag med sirkulærøkonomi og teknologi og industrifag med miljødata.
	70	Desentralisert videregående og høyere utdanning	0	50 000	Vi tilfører øremerkede midler til å utvikle og gjennomføre tiltak som styrker desentralisert videregående og høyere utdanning gjennom nyskapende bruk av teknologi og samarbeid med arbeidslivet og setter i første omgang av en pott på 50 mill. kroner som kommunene kan søke på.

	75	Grunntilskudd	101 736	10 000	Formålet med grunntilskuddet er å gi organisasjoner som bidrar til å nå målene departementet har satt for grunnopplæringen stabile og langsiktige rammevilkår. Blant organisasjonene som har fått støtte over posten er blant andre Sex og politikk, FRI, Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon og Stiftelsen Barnevakten. Regjeringen reduserer potten og foreslår å endre grunntilskuddet fra øremerkede tilskudd til en søknadsbasert pott. MDG reverserer regjeringens kutt og øker potten.
226		Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen			
	21	Spesielle driftsutgifter	1 075 393	-135 000	Vi setter av 100 mill. kroner til å styrke kvaliteten på PP-tjenesten. I tillegg reverserer vi regjeringens kutt til samiske læremidler (9 mill. kroner). Vi halverer antallet nasjonale prøver i barne- og ungdomsskolen (-244 mill. kroner).
231		Barnehager			
	21	Spesielle driftsutgifter	788 994	180 000	180 mill. settes av til å innføre gratis barnehage for lavinntektsfamilier. Innenfor den øvrige rammen skal kompetansen om om normer, kjønn, identitet og inkluderende praksis i barnehager styrkes.
240		Fagskoler			
	60	Driftstilskudd til fagskoler	1 197 585	40 000	Vi oppretter 1000 nye studieplasser ved fagskolene for å styrke høyere yrkesfaglig utdanning
	61	Utviklingsmidler til fagskoler	52 038	2 000	Vi setter av midler til å tilpasse utdanningsløp til sirkulærøkonomi, blant annet ved å legge mer vekt på reparasjon i relevante yrkesfag.
260		Universiteter og høyskoler			
	50	Statlige universiteter og høyskoler	40 600 307	444 400	Vi øker basisbevilgningene med 100 mill. kroner og 85 mill. kroner til å opprette 1500 nye studieplasser, fordi økt satsing på forskning og høyere utdanning er en forutsetning for et grønt samfunn. I tillegg reduserer vi antall petroleumsstudieplasser. Vi setter av 10 mill. kroner til et publiseringsfond for å støtte Open Access-publisering. Vi setter også av 100 mill. til å ta igjen vedlikeholdsetterslep på universitets- og høyskolebygg. I tillegg setter vi av 5 mill. kr til startbevilgning for nytt veksthus for Naturhistorisk museum/UiO på Tøyen. Vi reverserer regjeringens innføring av studieavgift for studenter utenfor EØS og Sveits (74,4 mill. kroner). Vi foreslår også 70 millioner ekstra til NTNU for å realisere miljøambisjoner knyttet til ny campus.
270		Studentvelferd			

	74	Tilskudd til velferdsarbeid mv.	81 846	50 000	Vi reverserer regjeringens kutt setter av ytterligere 25 mill. kroner til å styrke forebyggende psykisk helsearbeid blant studenter.
	75	Tilskudd til bygging av studentboliger	871 368	99 000	Vi øker antall nye studentboliger til 3.000 per år. Regjeringens mål er 1650 nye studentboliger per år.
272		Tiltak for internasjonalisering og høyere utdanning			
	52	Tiltak for høyere utdanning	263 228	89 891	Vi ønsker ikke å redusere satsingen på høyere utdanning, og reverserer regjeringens kutt.
285		Norges forskningsråd			
	52	Langsiktig, grunnleggende forskning	1 757 574	120 000	Vi styrker grunnforskning og banebrytende forskning ved å gjennomføre støtten til FRIPRO og øke støtten til Fellesløftet IV. Samtidig kutter vi støtten til petroleumsforskning (30 mill. kroner).
	53	Sektorovergripende og strategiske satsinger	1 939 694	110 000	Vi øker støtten til deltakelse i forskningsprogrammene Horisont Europa, Muliggjørende teknologiutvikling, Forskning i Nord/Arktis - Arven etter Jens Evensen og Likestilling og mangfold i vår tid.
	54	Forskningsinfrastruktur av nasjonal, strategisk interesse	787 609	80 000	Vi styrker Forskningsrådets arbeid med datainfrastrukturer for framtidens forskningsbehov, som skal bidra til å øke kunnskapen om hvordan man kan nyttiggjøre seg store mengder data for vitenskapelige framskritt.
286		Regionale forskningsfond			
	60	Regionale forskningsfond, tilskudd til forskning	122 087	36 925	Regjeringens kuttforslag vil i praksis innebære en nedleggelse av Regionalt Forskningsfond i Oslo. Vi reverserer kuttet.
920		Norges forskningsråd			
	50	Tilskudd til næringsrettet forskning	1 563 755	214 045	Det trengs et taktskifte i forsknings- og innovasjonsinnsatsen i og for norsk næringsliv for å bidra til grønn og digital omstilling. Vi reverserer regjeringens kutt.
	51	Tilskudd til marin og maritim forskning	590 900	30 000	Vi oppretter en DEMO 2000-ordning for testing og kvalifisering av teknologier for grønn skipsfart, tilsvarende den eksisterende DEMO 2000-ordningen for olje og gass.
923		Havforskningsinstituttet			

	21	Spesielle driftsutgifter	429 455	50 000	Stadig flere næringsinteresser vil benytte mer havareal og utnytte flere arter kommersielt i norske farvann. Vi setter av 100 mill. kroner til et kunnskapsløft for havet, som blant annet skal gå til å styrke kunnskapen om karbonlagring på havbunnen, dyphavskartlegging, utrede karbonavtrykket til ulike fiskemetoder og kartlegging av naturkonsekvenser av havvindutbygging. En del av disse midlene flyttes fra petroleumsrelatert forskning.
1137		Forskning og innovasjon			
	56	Utviklingsmidler til urbant landbruk	0	30 000	Vi vil legge til rette for mer andelslandbruk, flere kolonihager, parsell og skolehager og andre former for matproduksjon i byer og tettsteder.
2410		Statens lånekasse for utdanning			
	50	Avsetning til utdanningsstipend	8 509 308	687 000	Vi starter opptrapping av studiestøtten til 1,5 G (280 mill. kroner). Vi setter også av 307 mill. kroner til omgjøring av 40 % av lånet etter beståtte studiepoeng. Vi setter av ytterligere 100 mill. kroner som følge av at vi oppretter flere studieplasser.
	70	Utdanningsstipend	3 773 257	116 000	Vi øker utstyrsstipendet med 20 prosent (75,9 mill. kroner), og øker borteboerstipendet til 6000 kroner per måned (40,1 mill. kroner).
		Sum utgifter	96 340 589	2 354 261	

Transport, kommunikasjon

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
541		IT- og ekompolitikk			
	60	Bredbåndsutbygging	412 685	200 000	Vi vil ha raskere utbygging av bredbånd til hele landet for å legge til rette for desentraliserte arbeidsplasser, spredt bosetting og digitale møter fremfor flyreiser.
543		Nasjonal kommunikasjons myndighet			
	71	Funksjonell internettilgang og telefontjeneste til alle	10 284	20 568	Vi dobler potten i innkjøpsordningen for å sikre at flere husstander og virksomheter i grisgrendte områder får tilgang på et funksjonelt internett og telefontjenester. Ordningen er rettet mot enkeltstående bygninger som faller utenfor støtteordningen til bredbånd i kap 541, post 60.
916		Kystverket			

	30	Nyanlegg og større vedlikehold	585 900	-76 000	Vi kutter midlene til planlegging av ny Skipstunell i Stad (76 millioner).
	70	Tilskudd for overføring av gods fra vei til sjø	33 300	70 000	De Grønne mener det er behov for en kraftig satsing på flere miljøvennlige transportruter langs kysten. Vi foreslår en tredobling med til sammen over 100 mill. kroner til tilskuddsordningen for overføring av gods fra vei til sjø.
1301		Forskning og utvikling mv.			
	21	Utredninger vedrørende miljø, trafiksikkerhet mv.	11 200	1 000	Vi styrker posten med 1 mill. kr til utredning av dynamisk veipricing som supplement til bompenger for å sikre nedgang i biltrafikken og finansiering av kollektivtiltak, støyskjerming, sykkel og gange.
	70	Pilotprosjekter for fossilfrie anleggsplasser	63 800	200	Vi tredobler potten til pilotprosjekter som kan bidra til raskere omstilling, med mål om at alle bygge- og anleggsprosjekter under Bane NOR og Statens vegvesen blir fossilfrie innen 2025 og utslippsfrie innen 2030.
1310		Flytransport			
	71	Tilskudd til utredning og forsøk på el- og hydrogenfly	0	50 000	Vi vil sette i gang elfly-satsingen på det norske kortbanenettet og setter av 50 mill. kroner til å etablere et innovasjonssenter for utslippsfri luftfart. På sikt vil vi også bygge opp et servicesenter for elfly på Andøya, etablere ladeinfrastruktur på flyplassene, utvikle utdanningstilbud for elfly-piloter og -teknikere, og insentivordninger og uttesting av elfly i NordNorge og Vestlandet.
1315		Tilskudd til Avinor AS			
	71	Tilskudd til pålagte oppgaver	1 660 000	-1 660 000	MDG sier nei til ny flyplass ved Mo i Rana og flytting av Bodø lufthavn av hensyn til natur og klima.
1320		Statens vegvesen			
	1	Driftsutgifter	4 233 100	5 000	Vi vil erstatte dagens statlige normer for veibygging med nye vei- og gatenormaler som vektlegger myke trafikanter, byutvikling, universell utforming, bomiljø, trafiksikkerhet, natur og klima. I tillegg vil vi lage en nasjonal sykkelstrategi med sikte på å doble andelen som sykler innen 2025.
	22	Drift og vedlikehold av riksveier	9 361 400	201 500	Vi øker potten til drift, vedlikehold og fornying av riksveier med 200 mill. kr for å redusere vedlikeholdsetterslepet og bedre trafiksikkerheten. I tillegg økt satsing på universell utforming av bussholdplasser. Vi setter også av 1.5 millioner til et prøveprosjekt med støyradar som automatisk identifiserer kjøretøy som overskrider støygrensene.
	29	OPS-prosjekter	3 020 000	-400 000	Vi skrinlegger prosjektet E10/rv. 85 Tjeldsund – Gullsfjordbotn – Langvassbukt.

	30	Riksveiinvesteringer	9 914 000	-700 000	Vi legger inn midler til anleggstart av prosjektene E16 Hylland-Sleen (50 mill) og E134 Røldal–Seljestad (250 millioner) som ikke er prioritert av regjeringen. Vi prioriterer også videre planlegging av fellesprosjektet Vossebanen/E16 Arna-Stanghelle (200 millioner), med unntak av motorveidelen mellom Arna og Trengereid. Vi stopper E39 Rogfast-prosjektet og terminerer eller reforhandler avtalene, og ønsker heller å utrede en alternativ løsning med elferger. Vi kutter 100 millioner satt av til planlegging av E39 Hordfast, og kutter de 100 millioner satt av til prosjektet E10/rv. 85 Tjeldsund – Gullsfjordbotn – Langvassbukt, om omprioriterer midlene til skred- og rassikring langs riksveiene. Vi ønsker i tillegg å nedskalere de pågående prosjektene Rv. 555 Sotrasambandet og E39 Gartnerløkka – Kolsdalen som det er satt av midler til i regjeringens budsjett. I tillegg styrker vi utbygging av sykkelveier langs riksveiene med 350 millioner kroner og bevilger 50 millioner til nasjonale turistveier.
	65	Tilskudd til fylkesveier	389 600	800 000	Vi vil ha en betydelig sterkere satsing på fylkesveiene og setter derfor av 800 mill kr øremerket:- 500 mill kr til bygging av gang- og sykkelveier langs fylkesveiene- 200 mill kr til vedlikehold, fornying og utbedring av fylkesveiene- 100 mill. kr til ras- og skredsikring langs fylkesveiene
	66	Tilskudd til tryggere skoleveier og nærmiljøer	22 100	60 000	Vi trapper opp støtten til kommuner som jobber for tryggere skoleveier og nærmiljøer med 60 millioner kroner.
	72	Tilskudd til riksveiferjedriften	3 146 600	12 000	Vi setter av 10 mill kr til å reforhandle nye avtaler om innføring av utslippsfrie ferjer langs E39, med mål om å sikre hyppige, effektive og miljøvennlige ferjer i stedet for kostbare og naturødeleggende motorveier, bruer og tunneler på Rogfast, Hordfast og Møreaksen (ferjefri E39)
	73	Tilskudd for reduserte bompengetakster utenfor byområdene	647 700	-647 700	Vi fjerner tilskuddet og overfører midlene til tiltak som fremmer miljøvennlig transport.
1321		Nye Veier AS			
	70	Tilskudd til Nye Veier AS	6 103 100	-5 103 100	Vi kutter følgende kapasitetsutvidende motorveiprojektene i Nye Veiers portefølje, som er klare for anleggsstart i 2023: - E6 Ulsberg–Melhus i Trøndelag (delprosjektet E6 Berkåk–Vindåsliene) - E6 Moelv–Øyer i Innlandet (delprosjektet E6 Storhove–Øyer) Videre stopper vi videre planlegging av kapasitetsutvidende motorveiprojekter i Nye Veiers portefølje, og overfører resterende prosjekter til Statens Vegvesen.

1323		Vegtilsynet			
	1	Driftsutgifter	19 400	2 000	Vi styrker arbeidet med å bedre sikkerheten på riksveinettet med 2 millioner.
1330		Særskilte transporttiltak			
	60	Utvidet TT-ordning for brukere med særskilte behov	316 500	146 500	Vi utvider TT-ordningen til alle fylker slik at den gjelder hele landet.
	76	Reiseplanlegger og elektronisk billettering	82 800	20 000	Vi bevilger 20 millioner til å gjøre Entur til et felles elektronisk reise- og billettsystem for all kollektivtransport (utenom fly), inkludert grensekryssende tog.
1332		Transport i byområder mv.			
	63	Særskilt tilskudd til store kollektivprosjekter	2 145 000	1 228 000	Vi øker den statlige andelen av finansiering av kollektivprosjekt i de store byene med 80%. Dette innebærer økt støtte til Fornebubanen, ny T-banetunell i Oslo, Bybane til Fyllingsdale, metrobuss i Trondheim og bussveien i Nord-Jæren. Også byvekstavtalen som inngås med Tromsø må få 80% statlig finansiering. Videre mener vi at de resterende byene som kvalifiserer for byvekstavtaler må få starte forhandlingene slik at vi ikke mister verdifull tid i nå nullvekstmålet.
	67	Tilskudd til mindre byområder utenfor byvekstavtalene	30	200 000	Øke støtten til mindre byområder (Bodø, Ålesund, Haugesund, Arendal/Grimstad og Vestfoldbyene) til 150 millioner i tråd med støtten som ble lovet i NTP, og gjør det om til fast post på statsbudsjettet og ikke en engangsstøtte. Vi ønsker også å utvide ordningen til å gjelde flere mellomstore byer og setter av 80 millioner som en start.
	68	Mindre investeringstiltak på kommunal vei og fylkesvei i byvekstavtaler	318 000	100 000	De Grønne vil ha økt satsing på tilgjengelighet for personer med funksjonsnedsettelse med flere universelt utformede holdeplasser og stasjoner, samt enklere tilgang på kollektivtransport for gående og syklende gjennom snarveiprosjekter, sykkelparkering og sykkelhotell ved knutepunktene
	69	Fjerning av rushtidsavgift på Nord-Jæren		-54 000	Rushtidsavgift er viktig for å redusere biltrafikken i byene. Vi fjerner derfor denne ordningen og bruker heller midler på kollektiv, sykkel og gange
1352		Jernbanedirektoratet			
	1	Driftsutgifter	367 200	5 000	Vi styrker Jernbanedirektoratet med 5 mill kr i 2022 for å rigge virksomheten for betydelig økt satsing på jernbanen.
	21	Spesielle driftsutgifter - utredninger	135 900	20 000	Vi styrker Jernbanedirektoratet med 20 mill. kr til forsknings- og utviklingsarbeid som retter seg mot reduserte klimagassutslipp fra byggefase, drift og vedlikehold, reduserte naturinngrep ved nye jernbaneprosjekter og bruk av ny teknologi, herunder nye byggemetoder og materialer.

	70	Kjøp av persontransport med tog	5 207 100	1 300 045	- 1,3 mrd til et nasjonalt månedskort for reiser med og buss på 500 kroner etter modell fra Tyskland, og kompenserer togoperatørene for tapte billettinntekter. - 45 millioner til etablering av nattog Oslo - København
	71	Kjøp av infrastrukturtjenester - drift og vedlikehold	7 838 800	1 000 000	Vi bevilger 1 milliard mer enn regjeringen for år redusere vedlikeholdsetterslepet på jernbane
	73	Kjøp av infrastrukturtjenester - investeringer	17 482 500	207 000	- 30 millioner til planlegging av oppgradering av Tinnosbanen - 90 millioner til dobbeltspor Stokke-Sandefjord - 7 millioner for å bygge et viltgjerd langs Nordlandsbanen i Dunderlandsdalen for å unngå påkjørsel av vilt - 80 millioner for å opprettholde fremdrift i planleggingen av vendespor i Ganddal og Stavanger stasjon - Så langt det lar seg gjøre sikre fremdrift i planleggingen av ytre Intercity, Genistreken (sammenkobling av Grenlands- og Vestfoldbanen), ny togtunell i Oslo, dobbeltspor Sandnes-Nærbø (Jærenbanen), gjenåpning av Ålgårdbanen, dobbeltspor Trondheim-Steinkjer, elektrifisering av alle dieseldrevne jernbanestrekninger og tiltak for å korte ned reisetiden mellom de store byene (Dovrebanen, Sørlandsbanen og Bergensbanen). - Fortsette utredningen av Nord-Norgebanen - Utrede Ringeriksbanen om Nittedal som alternativ trasé
	75	Tilskudd til godsoverføring fra vei til jernbane	94 900	50 000	Vi styrker tilskuddordningen til godsoverføring med ytterligere 50 mill kr i 2022 for å sikre bedre vilkår for godstransportørene på jernbanen. Som del av dette vil vi vurdere om ordningen skal utvides med en stimuleringsordning for etablering av nye rutetilbud, etter mønster fra sjøfarten.
		Sum utgifter	87 337 336	-2 941 987	

Rammeoverføringer kommunesektoren

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
571		Rammetilskudd til kommuner			
	21	Spesielle driftsutgifter	24 942	60 000	Kompensasjon til kommunene for bortfall av gebyr for søknader om oppgradering som inkluderer enøk- eller solenergiinvesteringer.

	60	Innbyggertilskudd	155 734 938	1 300 000	Vi styrker kommuneøkonomien med 1,3 milliarder i frie midler, som vi mener bør brukes på: - 200 millioner på å ta igjen etterslepet på vedlikehold og oppgradering av vann- og avløpsnett - 150 millioner til opptrapping av lavterskeltilbudet for psykisk helse og rus - 150 millioner for å styrke skolehelsetjenesten - 400 millioner til å finansiere spesialpedagog- og bemanningsnorm i barnehagene - 400 millioner til kommunale sykkelveier
572		Rammetilskudd til fylkeskommuner			
	64	Skjønnstilskudd	382 000	3 000 000	Vi innfører et nasjonalt månedskort hvor du kan reise i hele landet med buss og tog for 500 kroner, og kompenserer fylkeskommunene for kostnaden på 1,8 milliarder. I tillegg bevilger vi 1 milliard i en krisepakke til kollektivselskapene for å kompensere for økte kostnader for strøm, drivstoff og inntektssvikt som følge av pandemien. Vi bevilger også 200 millioner kroner for å kompensere fylkeskommunene i innføring av nullutslippsferger og hurtigbåter.
		Sum netto	216 568 638	4 360 000	

Tilfeldige utgifter og inntekter

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
2309		Tilfeldige utgifter			
	1	Driftsutgifter	8 780 400	500 000	Vi setter av 0,5 mrd. kroner for å styrke etatenes arbeid med økonomisk kriminalitet og svart arbeid. Midlene forutsettes allokert til NAV, Skatteetaten, Tolletaten, Brønnøysund Registrene, Etikkrådet for oljefondet og påtalemyndigheten.
		Sum utgifter	9 950 000	500 000	

Stortinget, Finansadministrasjon

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
1600		Finansdepartem entet			
	21	Spesielle driftsutgifter	96 382	10 000	Det settes av 10 mill. kroner til å utrede hvordan dagens merverdiavgiftssystem kan omgjøres til et miljøverdiavgiftssystem. Utredningen skal vurdere hvordan dagens merverdiavgiftssats kan differensieres basert på produktenes miljøbelastning slik at miljøvennlige produkter får lavere avgift, og miljøbelastende produkter høyere avgift. Slik vil miljøbelastningen til et hvert produkt gjenspeiles bedre i prisen på produktet, uansett opphavsland.
	50	Solidaritetsfond		1 900 000 000	Vi oppretter et Solidaritetsfond. Ekstrainntektene Norge tjener på ekstraordinært høye gasspriser som følge av krigen i Ukraina settes av på dette fondet. Fondet skal gå til humanitær bistand og gjennoppbygging av Ukraina, til å hjelpe Europa gjennom energikrisen både ved direkte støtte og ved utbygging av mer fornybar energi, og til å hjelpe utviklingsland som rammes av høye matvare- og energipriser.
		Sum utgifter	68 204 064	1 900 010 000	Inklusiv avsetning til et Solidaritetsfond.

Skatter, avgifter og toll

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Inntekter (i tusen kroner)</u>					
5501		Skatter på formue og inntekt			
	70	Trinnskatt mv.	95 378 000	445 000	Vi legger til grunn 100.000 kroner i bunnfradrag samtidig som vi øker trinnskatten for trinn 3 og 4 med 3 prosentpoeng til 16,5 og 19,5. Trinn 5 økes med 5 prosentpoeng til 22,5 pst. Det etableres et nytt trinn 6 for inntekter over 3 mill. kroner hvor satsen settes til 27%. Trinn 1 i trinnskatten økes til 250.000 og trinn 2 økes til 330.000 Spm 157 og 184
				820 000	Vi reverserer regjeringens forslag for 2022 om å redusere nedre grense for reisefradrag fra 24.000 kroner til 14.000 kroner. Vi reduserer videre satsen til 1,56 kroner.
				0	Vi vil endre reglene for innbetaling av forskuddsskatt for å gjøre det enklere å være selvstendig næringsdrivende. Dette har antakelig ikke provenyeffekt av betydning.

				-183 000	Vi foreslår å innføre et standardisert fradrag som erstatter fradrag for faktiske kostnader. Skattytere som har kostnader lavere eller lik den øvre beløpsgrensen, kan velge standardfradraget i stedet for faktisk fradragsføring. For skattytere med høyere kostnader vil det fortsatt lønne seg å føre faktiske kostnader til fradrag. Det forutsettes at minste-fradraget for næringsdrivende samordnes med minste-fradraget i lønns- og pensjonsinntekt. Vi legger til grunn at den generelle skattesatsen settes til 23 pst.
				115 000	Vi reduserer avskrivningssats for driftsmidler i saldogruppe c) for fossile vogntog, lastebiler, busser til 20%. Dette er satsen foreslått av Skatteutvalget for denne saldogruppen. Påløpte kostnader 580 mill kroner. Vi legger til grunn at den generelle skattesatsen settes til 23 pst.
				-115 000	Vi øker avskrivningssats for driftsmidler i saldogruppe e) Skip fra 14-20%. Påløpt kostnad 480 mill. kroner. Vi legger til grunn at den generelle skattesatsen settes til 23 pst.
				-251 000	Vi reverserer Støre regjeringens forslag om å øke verdsettingen av elbiler i firmabilbeskatningen til samme nivå som tradisjonelle biler. Vi legger til grunn at den generelle skattesatsen settes til 23 pst.
				500 000	Svært store summer blir i dag unndratt beskatning, gjemt bort i skatteparadis og ikke rapportert. Vi foreslår flere tiltak for å bekjempe skattejuks i dette budsjettet. Vi legger til grunn at dette vil gi merinntekter på 0,5 mrd. kroner i 2023. Dette anses å være et moderat forslag.
				0	Skattefunn - refusjonssatsene settes til 25% for SMB og 20% for større selskap. Ordningen gjøres skattepliktig for å tilfredsstille EØS regelverket. Bokført effekt i 2022 vil være tilnærmet null, men påløpt effekt vil være 840 mill. kroner lavere pga skatteeffekten.
				245 000	Vi avvikler individuell skattefinansiert pensjonssparing. Vi legger til grunn at den generelle skattesatsen settes til 23 pst.
				3 115 455	Vi vil begrense subsidieringen av boliglån og foreslå et tak på fradrag for renter på lån på 40G eller mer. Det innebærer at det ikke gis fradrag for den andelen av et lån som overstiger 4,6 mill kroner for enslige 9,2 mill for ektefeller, mens det gis normalt fradrag for den delen av lånet som er under 40 G. Vi legger til grunn at den generelle skattesatsen settes til 23 pst.
				-42 900	Vi øker fiskerfradraget fra 154.000 til 180.000 kroner og endrer satsen fra 30 - 35 pst. Vi legger til grunn at den generelle skattesatsen er 23 pst.

				-41 800	Vi øker jordbruksfradraget. Det inntektsuavhengige fradraget økes til 110 000, satsen øke til 42 prosent og maksimalt jordbruksfradrag til 200 000. Vi legger til grunn at den generelle skattesatsen er 23 pst.
				-99 000	Vi øker fradragsretten for gaver til frivillige organisasjoner fra 25.000 til 50.000. Vi legger til grunn at den generelle skattesatsen er 23 pst.
	74	Selskapsskatter mv. fra upersonlige skattytere utenom petroleum	155 600 000	0	Vi øker selskapsskatten fra 22 til 23 pst. Det vil ha en påløpt provenyeffekt på 3,3 mrd. kroner i 2024.
				-11 200 000	Vi erstatter regjeringens forslag om økte skatteinntekter fra økt grunnrenteskattesats på vannkraft med ekstra skatt på petroleumsnæringen, som tas direkte inn på statsbudsjettet istedenfor denne skatten.
	75	Formuesskatt	9 700 000	4 490 000	Vi øker bunnfradraget til 2,3 mill. kroner. Trinn 1 (opp til 20 mill. kroner) økes med 0,1 pst poeng. Trinn 2 (over 20 mill. kroner) økes med 0,2 pst poeng til 1,3 pst og det etableres et nytt trinn 3 for formuer over 50 mill. kroner hvor satsen settes til 1,4 pst. Verdssettelse av aksjer settes til 95%. (Påløpt proveny er 5,61 mrd kroner.)
5502		Finansskatt			
	72	Finansskatt på handel med aksjer og obligasjoner	0	2 640 000	Vi foreslår å innføre en avgift på handel med aksjer og obligasjoner. Basert på erfaringene med transaksjonsskatt i Frankrike, anslår Finansdepartementet at en avgift på 0,1 pst av verdien av de omsatte verdipapirene kan gi inntekter på 4,4 mrd kroner basert på et anslag om redusert handelsvolum på 10 pst. Vi foreslår en lav avgift på 0,06 pst og legger til grunn at provenyeffekten dermed blir på 2,64 mrd kroner. Utrekningen er basert på tall på omsetningen fra 2015, det er derfor sannsynlig at den relle effekten vil være marginalt høyere. MDG 18 2015.
5506		Miljøavgift på deponi av gruveavfall			
	75	Miljøavgift på deponi av gruveavfall	0	600 000	Vi foreslår å innføre en avgift på deponi av gruveavfall på 30 kr tonnet. Vi legger til grunn tall fra Direktoratet for mineralforvaltning som viser at det oppstod ca 20 mill tonn ikke-salgbare masser i mineralindustrien i 2021.
5507		Skatt og avgift på utvinning av petroleum			
	71	Ordinær skatt på formue og inntekt	251 300 000	4 000 000	Vi avviker oljeskattepakka som innebærer en subsidie på 11 mrd. kroner og som derfor bidrar til prispresset i norsk økonomi.

	75	Omstillingsavgift på olje og gass	0	10 000 000	Vi innfører en omstillingsavgift på 75 kroner per fat oljeekvivalent. Dette vil gi et bruttoproveny på noe under 60 mrd. kroner. Netto inntektsøkning blir 10 mrd. kroner, som følge av reduserte skatteinntekter. Inntektene overføres SPU men trekkes deretter ut fra fondet og allokteres til et omstillingsfond for næringslivet.
	76	Høyprisbidrag på olje		33 900 000	Vi innfører et høyprisbidrag på olje og gass på 265 kroner per fat oljeekvivalent til erstatning for høyprisbidrag vann- og vindkraft og økt grunnrenteskatt på vannkraft. Inntekten tas inn på statsbudsjettet for å erstatte reversering av skatt på fornybar kraft. Dette gir en brutto inntektsøkning på nesten 160 mrd kroner og en netto inntektsøkning pga bortfall av skatteinntekter på 33,9 mrd. kroner.
5508		Avgift på utslipp av CO2 i petroleumsvirksomhet på kontinentalsokkelen			
	70	CO2-avgift i petroleumsvirksomheten på kontinentalsokkelen	7 300 000	1 825 000	Vi øker CO2-avgiften på sokkelen med 50%.
	71	Avgift på produsert vann	0	1 265 000	Vi foreslår en ny avgift på produsert vann i petroleumsvirksomhetene for å gi insentiver til reduserte utslipp til sjøen. Vi foreslår 10 kr/m3. Utslippene i 2021 var 126,5 mill m3. Det legges til grunn at avgiften reduserer utslippene med 25% i 2023.
5511		Tollinntekter			
	70	Toll	4 000 000	109 500	Vi foreslår å innføre en toll på soya til husdyrfôr (29,5 mill. kroner) og fiskefôr (80 mill.kroner), for å stimulere til økt bruk av norskproduserte proteinråvarer. Satsen settes til 20 øre per kilo.
5521		Merverdiavgift			
	70	Merverdiavgift	392 950 000	-3 300 000	Vi fjerner moms på frisk frukt og grønt
				-500 000	Vi fjerner moms på gjenbruk og reparasjoner av klær og sko, husholdnings- og fritidsvarer
				-100 000	Vi fjerner moms på gjenbruk og reparasjon av elektronikk
				-420 000	Vi fjerner moms på økologisk mat, med unntakt av økologisk kjøtt som avgiftslegges som annen mat.
				2 025 000	Vi øker moms på vanlige kjøttvarer fra 15-25%. Vi antar 10% reduksjon i etterspørselen.
				1 980 000	Vi øker moms på brus og godteri. Antar 10 pst redusert etterspørsel. Svar fra tidligere budsjett.

				-600 000	Vi fjerner moms på elsykler.
				850 000	Vi øker moms på flyreiser til generell sats - 25%. Påløpt effekt er 1 mrd. kroner.
				-1 000 000	Vi reverserer regjeringens forslag om å innføre moms på den delen av elbilers pris som overstiger 500.000 kroner.
				-260 000	Vi reduserer lav momssats fra 12 til 10 pst. Nettoeffekt er 260 mill. kroner da vi foreslår momsfritak på persontransport og persontransport utgjør en stor del av momsgrunnlaget.
				836 000	Vi avvikler tax-free ordningen og halverer innførselskvoten for alkohol og tobakk.
				-10 000	Vi innfører fritak for elektriske motorbåter, elektriske båt batterier og elektriske småfly. Anslag ikke mottatt fra FIN.
				-500 000	Reverserer regjeringens forslag om å fjerne momsfritak for elektroniske nyhetstjenester.
5522		Særavgift for produkter med høy miljøbelastning			
	70	Særavgift for produkter med høy miljøbelastning	0	3 290 000	Vi ønsker å gi incentiver til resirkulering, reparasjon og gjenbruk og innfører en særavgift for produkter med stor miljøbelastning. Gjennomføres fra 1. juli.
5526		Avgift på alkohol			
	70	Avgift på alkohol	15 000 000	956 000	Vi avvikler tax-free og halverer kvoten for alkohol og tobakk.(Se også kap 5521 post 70 og 5531 post 70)
5531		Avgift på tobakkvarer mv.			
	70	Avgift på tobakkvarer mv.	7 450 000	558 000	Vi avvikler tax-free og halverer kvoten for alkohol og tobakk.(Se også kap 5521 post 70 og 5526 post 70)
5536		Avgift på motorvogn mv.			
	71	Engangsavgift	7 290 000	-1 970 000	Vi reverserer regjeringens innføring av den nye vekt-komponent for elbiler slik at den kun gjøres gjeldende for fossilbiler.
				430 000	Vi reverserer lettelser gjennomført av Solbergregjeringen for motorsykler, snøscootere, vannscootere og båtmotorer. Bokført provenyeffekt 430 mill. kroner.
				2 100 000	Vi fjerner CO2-rabatten i engangsavgiften for lette varebiler.
				100 000	Vi avvikler vektfradraget for hybridbiler.
				100 000	Vi foreslår å redusere laveste innslagspunkt til 70 g/km og øke satsene med 50% istedenfor regjeringens økning på 23,4%.
				14 000	Vi dobler NOx komponenten i engangsavgiften.
	73	Vektårsavgift	300 000	100 000	Årsavgift for campingtilhengere gjeninnføres

	75	Omregistreringsavgift	1 575 000	-250 000	Vi reverserer regjeringens økning i satsen for omregistreringsavgift for elbiler
5538		Veibruksavgift på drivstoff			
	70	Veibruksavgift på bensin	4 360 000	240 000	Reverserer regjeringens reduksjon i veibruksavgift på bensin
				1 362 000	Vi legger en avgift på bensin, som sammen med økt CO2 avgift skal gi 5 kroners prisøkning på bensin. De økte inntektene fra ekstra veibruksavgift betales ut igjen som klimabelønning.
	71	Veibruksavgift på autodiesel	8 910 000	1 490 000	Reverserer regjeringens reduksjon i veibruksavgift på autodiesel
				3 566 000	Vi legger en avgift slik at prisøkningen på pumpen blir 5 kroner for personbiler og 1,5 kroner for nyttetransport, inklusive økningene i CO2 avgift. De økte inntektene fra ekstra veibruksavgift betales ut igjen som klimabelønning.
				37 500	Vi fjerner fritak for veibruksavgift for fritidsbåter fra 1.7.2023
5539		Klimabelønning			
	71	Tilbakebetaling av regjeringens flypassasjeravgift	0	-1 850 000	Vi legger en flyseteavgift for å gi insentiver til å fylle opp flyene. Vi betaler ut igjen inntektene fra regjeringens flypassasjeravgift.
	72	Tilbakebetaling av deler flyseteavgiften	0	-6 500 000	Vi utbetaler deler av flyseteavgiften.
	73	Tilbakebetaling av økt bensin og dieselavgifter	0	-5 326 000	Utbetaling av økt veibruksavgift for å oppnå en økning på 5 kroner for bensin og diesel.
	74	Avsetning til fond for næringstransport	0	-1 418 800	Vi setter av 1,4 mrd kroner til utvikling av utslippsfri næringstransport. Fondet omfatter midler fra økt veibruksavgift (1172 mill. kroner) og redusert CO2-kompensasjon til fiskefartøy (246,8 mill. kroner). Deler av fondet skal benytte til etableringer av hydrogenstasjoner og ladestasjoner for næringstransporten langs hovedveinettet.
	75	Avsetning til fond for utvikling av utslippsfri luftfart.	0	-1 500 000	Vi setter at deler av inntektene fra flyseteavgiften til et fond for utvikling av utslippsfri luftfart.
5540		Avgift på kraftproduksjon			
	70	Avgift på kraftproduksjon	22 700 000	-22 700 000	Vi reverserer regjeringens beslutning om å legge et høyprisbidrag på fornybar kraft og legger en avgift på oljesektoren i stedet, og benytter inntektene inn på budsjettet for å dekke regjeringens foreslåtte økning i skatteinntekter fra fornybarnæringen.
5542		Avgift på mineralolje mv.			

	70	Grunnavgift på mineralolje mv.	500 000	1 450 000	Reverserer regjeringens forslag om å redusere grunnavgiften på mineralolje med 80 pst (1350 mill.kroner). Vi utvider grunnavgiften på mineralolje og biodiesel til å omfatte flyparafin (jetparafin) som leveres til bruk om bord i fly i innenriks luftfart (100 mill. kroner).
5543		Miljøavgift på mineralske produkter mv.			
	70	CO2-avgift	14 934 000	1 570 000	Vi øker CO2 avgiften med 48% fra avgiften i 2022 slik at vi har en jevn stigning av CO2 prisen frem til en pris på 3000 kroner per tonn i 2030.
				225 000	Vi øker CO2 avgiften på innenriks kvotepliktig luftfart fra 649 kroner til 1000 kroner.
	71	Svovelavgift	3 000	112 500	Vi utvider svovelavgiften til også å omfatte kull og koks, herunder bruk av kull og koks i industrien, samt utslipp fra raffineringsanlegg. Dette er i tråd med forslag fra grønn skattekomisjon. Helårseffekt er anslått til 150 mill. kroner. Vi legger til grunn implementering 1 april.
5559		Avgift på drikkevareemballasje			
	70	Grunnavgift på engangsemballasje	2 300 000	0	Vi innfører en gradert emballasjeavgift som graderes etter andel resirkulert materiale i produktet. Vi legger til grunn en provenynøytral omlegging.
5560		Avgift på fossil plastemballasje			
	70	Avgift på fossil plastemballasje	0	1 100 000	Vi innfører en avgift på 10 kroner på fossil plastemballasje og 5 kroner per kg resirkulert plast. Avgiften må ilegges på alle typer plast uavhengig av produsentland.
5561		Flypassasjeravgift			
	71	Flyseteavgift	0	13 100 000	Vi innfører en flyseteavgift. Den forutsettes å være 500 kroner mellom de store flyplassene Oslo, Trondheim, Bergen, Stavanger og Kristiansand. Vi legger ikke avgift til/fra de mindre flyplassene. Vi legger også en avgift på 500 kroner på flyvninger til eller via EU og 800 kroner for flyvninger utenfor EU. 3,1 mrd kroner settes av til fond for utvikling av en utslippsfri luftfart se kap 5539 Klimabelønning.
5700		Folketrygdens inntekter			
	72	Arbeidsgiveravgift	244 916 000	-6 440 000	Vi reverserer regjeringens forslag om å legge en ekstra arbeidsgiveravgift på 5% for inntektene over 750.000 kroner.
		Sum inntekter	2 210 526 914	35 084 455	
		Sum inntekter eksklusiv olje		-15 905 545	

SPU

Kap.	Post	Formål	Prop. 1 S Tillegg 1 og 2 2023	MDG 2023	Kommentar
<u>Utgifter (i tusen kroner)</u>					
2800		Statens pensjonsfond utland			
				4 000 000	avvikle oljeskattepakke
				43 900 000	Økt avgift på olje og gass og omstillingsavgiften.
				3 090 000	Økt CO2 avgift og avgift på produsert vann på sokkelen.
				1 678 000	Reduserte investeringer på sokkelen.
				1 200 000	Reduserte investeringer på sokkelen.
		Sum utgifter	1 384 301 000	53 868 000	
<u>Inntekter (i tusen kroner)</u>					
5800		Statens pensjonsfond utland			
				-557 245	Mindreforbruk
				1 900 000 000	Overføring til solidaritetsfondet.
				58 000 000	Overføring til fond for klimabistand.
				14 300 000	Overføring til å dekke manglende 1 pst av BNI til bistand.
				43 900 000	Overføring for å erstatte avgift og skatt på fornybarnæringen (33,9 mrd kroner) og til omstillingsfond (10 mrd. kroner).
		Sum inntekter	257 048 499	2 015 642 755	
		Sum netto	1 127 252 501	-1 961 774 755	

mdg.no